

u. pal. 0. No. 125

<p>MAGYAR-GÖRÖG TANULMÁNYOK</p> <p>SZERKESZTI MORAVCSIK GYULA</p>	<p>ΟΥΓΓΡΟΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ</p> <p>ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΑΙ ΥΠΟ ΙΟΥΔΑΙΟΥ ΜΟΡΑΒΕΣΙΚ</p>
--	---

25.

TRANSLATIO 314989

LATINA SANCTI MAXIMI CONFESSORIS
 (DE CARITATE AD ELPIDIUM L. I—IV.)
SAECULO XII. IN HUNGARIA CONFECTA

SCRIPSIT ET TEXTUM EDIDIT
ANDRONICUS B. TEREBOSSY
 S. O. CIST.

MTAK 00003 25584 1

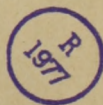
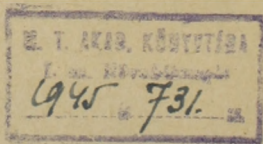
BUDAPEST, 1944

KIR. M. PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNYEGYETEMI GÖRÖG FILOLÓGIAI INTÉZET
 ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

124164

DOKTORI ÉRTEKEZÉS
ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Nihil obstat. Dr. Placidus Osiemazis, S. O. Oist., censor. Nr. 852/1944. Imprimatur. Zircii, die 30. Augusti 1944. Vendelinus Endrédi, abbas de Zirc.

Nihil obstat. Dr. Josephus Vajda, censor dioecesanus. Nr. 7601/1944. Imprimatur. Strigonis, die 5. Oct. 1944. Dr. Joannes Drahos, vicarius generalis.

A kiadásért felel: Terebessy Andor Béla.
Stephanum nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

PRAEFATIO.

Anno 1940. Remigius L. Szigeti O. C. Praem. edidit translationem Latinam operis Ioannis Damasceni, quod inscribitur «De orthodoxa fide» l. III. c. 1—8.¹ Ad constituendum textum codices in bibliothecis abbatiarum Admont et Reun² repertos adhibuit, qui arte photographica expressi in bibliotheca Musei Nationalis Budapestinensis³ asservantur. In altera vero opusculi parte de ipsa translatoris persona et eius translatione disseruit. Praefationes codicum investigationesque Ghellinckii⁴ et Zalánii⁵ secutus, pro certo affirmat translatores fuisse Cerbanum, monachum alicuius monasterii in Hungaria ritum Graecum observantis, simul accuratius determinat, quo tempore translatio confecta sit. Hac Cerbani translatione Petrum Lombardum quoque usum esse demonstrat et confirmat eorum sententiam, qui dicant «haud paucos libros Graecorum a monachis Hungariae esse regnis occidentalibus traditos».⁶

Sententiae Szigetii probantur a plerisque, qui de libro eius scripserunt.⁷ Solus Weisweiler⁸ iudicat quaedam a Szigetio proposita non esse satis firma. In dubium enim vocat Cerbanum monachum fuisse et eius translatione Petrum Lombardum usum esse. Sed cum argumenta ab eo

¹ Translatio Latina Ioannis Damasceni (De orthodoxa fide l. III. c. 1—8.) saeculo XII. in Hungaria confecta. Scripsit et textum edidit Remigius L. Szigeti O. C. Praem. [Magyar-Görög tanulmányok 13.], Budapest 1940.

² Admont, bibl. abb. O. S. B., ms. 767. f. 1—69^r (= A); Reun, bibl. abb. S. O. Cist., ms. 35. f. 1—63^r (= R).

³ Facs. I. ms. 360. et 361.

⁴ J. Ghellinck S. J.: L'entrée de Jean de Damas dans le monde littéraire occidental, Byzantinische Zeitschrift 21 (1912) p. 448—457; Le mouvement théologique du XIIe siècle, Paris 1914. p. 255—267.

⁵ M. Zalán O. S. B.: Árpád-kori magyar vonatkozású kéziratok az osztrák kolostorok kéziratáraiban, Pannonhalmi Szemle 1 (1926) p. 46—62.

⁶ Szigeti, o. all. p. 34.

⁷ Fr. Galla: Theologia 7 (1940) p. 273—75; Gy. M.: Byzantinische Zeitschrift 40 (1940) p. 266—67; A. Ivánka: Archivum Philologicum 64 (1940) p. 211—16; O. L.: Recherches de théologie ancienne et médiévale 4 (1942) 147.

⁸ H. Weisweiler S. J.: Scholastik 1942. p. 440—442.

allata non videantur satis efficacia, non est cur sententias Szigetii reiciamus.

In hoc opere nostro, omissis quaestionibus dubiis, animum ad alteram, eamque praecipuam partem translationis Cerbani advertimus. Editionem criticam damus librorum IV «De caritate ad Elpidium» Sancti Maximi Confessoris,¹ translationem Latinam diligenter conferentes etiam cum textu Graeco a Migne edito. Catalogum eorum locorum, in quibus translatio Cerbani ab hoc textu Graeco discrepat, in fine operis adiungimus.

Ad constituendum textum translationis usi sumus his codicibus :

A = cod. Admont. bibl. abb. S. O. B. ms. 767. fol. I—1^r (continent praefationem Cerbani), 1^r—54^v (continent translationem Maximi Confessoris) ; cf. tab. I.

R = cod. Reun. bibl. abb. S. O. Cist. ms. 35. fol. 1^v—2^r (continent praefationem Cerbani), 2^r—51^r (continent translationem Maximi Confessoris) ; cf. tab. II.

Translationem contulimus cum textu Graeco, qui editus est in serie Patrologiae Graecae :

M = Migne, Patrologia Graeca XC. col. 960—1073.

Zalán² plures adhuc codices enumerat, quibus translatio Maximi Confessoris continetur. Sic : Cod. bibl. abb. S. O. Cist. Zwettl. ms. 328. fol. 85^r—120^r ; Heiligenkreuz. ms. 236. fol. 1^r—21^r ; Hohenfurth. ms. CXX. fol. 42^r—54^v. Cod. bibl. St. Florian. fol. 172^r—174^v. Secundum Zalán A et R ad archetypum proxime accedunt. Quamobrem hos codices voluit adhibere I. Czebe in editione, quam conceperat, sed perficere non poterat.

Secundum codices A et R opus Sancti Maximi Confessoris «De caritate ad Elpidium» in quattuor libros dividitur, qui singuli Graeco nomine «hecatontades» inscribuntur. Sed non omnes libri numerum centum capitulorum accurate servant, sicut vis et notio huius vocabuli postulet. Nam liber I. constat ex capitulis 99, liber vero III. 101 R vel 102 A. Liber IV. centum quidem capita habet, sed non eodem modo divisa, atque in textu Graeco. In libro I° A et III° A R etiam ordo capitulorum a Graeco textu differt.

In editione utilius iudicavimus sequi dispositiones textus Graeci a Migne editi. Discrepantias autem codicum hic exhibemus.

¹ In editione, sicut Szigeti, nos quoque photographiis bibliothecae Musei Nationalis Budapestinensis usi sumus.

² Zalán, o. all. p. 57—59.

Hecaton- tas	A	Editio nostra (= ed. Migne)	R
I.	1—4 5 6 7—29 31 32 33 34 30 35—47 48—57 58—99	1—4 5—6 7 8—30 31 32 33 34 35 36—48 49—58 59—100	1—4 5 6 7—29 30 31 32 33 34 35—47 <i>Desunt a 49. 1 cogitatio- nes usque ad 58. 3 vina caritate</i> 2 58—99
II.	1—100	1—100	1—100
III.	1—19 20—21 22 23—26 27—28 29—33 34—35 36—40 43 41 42 44 45 46—85 86—87 88—99 100 101 102	1—19 20 21—22 23—26 27 28—32 33 34—38 39 40 41 42 43 44—83 84 85—96 97—98 99 100	1—19 20—21 22 23—26 27—28 29—33 34—35 36—40 43 41 42 44 45—84 85—86 87—98 99 100 101
IV.	1—10 11 12—88 89—90 91—100	1—10 11—12 13—89 90 91—100	1—10 11 12—88 89—90 91—100

Simul comparamus initia et fines singulorum librorum, sicut in textu Graeco et Latino inveniuntur.

Sancti patris nostri abbatis Maximi ad Elpidium presbyterum de caritate. *In codicibus ante hecatontadem primam ponitur.*

Praefatio ipsius philosophi.

Hecatontas prima. Capitulum primum.

Hecatontas secunda. A: Hecatontas prima finit. Secunda incipit. R

Hecatontas tertia. A: Finit hecatontas secunda. Incipit tertia. R

Hecatontas quarta. A
Hecatontas IV. hinc. R

Finit hecatontas quarta.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ
ΗΜΩΝ ΑΒΒΑ ΜΑΞΙΜΟΥ ΚΕ-
ΦΑΛΑΙΑ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΕΛΠΙ-
ΔΙΟΝ.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ.
Πρώτη εκατοντάς τῶν περὶ ἀγάπης
κεφαλαίων.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Περὶ ἀγάπης
ἐκατοντάς δευτέρα.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Περὶ ἀγάπης
τρίτη εκατοντάς.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Περὶ ἀγάπης τε-
τάρτη κεφαλαίων ἐκατοντάς.

Τέλος τῶν περὶ ἀγάπης κεφα-
λαίων τῆς τετάρτης ἐκατοντάδος.

In codicibus A et R, sicut in omnibus fere scriptis mediae aetatis, orthographia multum varia et incerta apparet. Non solum in utroque discrepat recte scribendi ratio, sed ne in eodem quidem servatur. Cum in publicanda translatione communem orthographiam Latinam nostri temporis sequamur, hic breviter comprehendimus ea, quae hac in re codicibus propria sunt.

Praef. Cerb.: Praefatio Cerbani in . . . . . Eca . . . . . tadum Maximi Philoso . . . . . A: Praefatio Cerbani in librum ekatontadum Maximi phylosophi et monachi R.

Salutatio: Reverentissimo patri et . . . . . mandrite celeberrimo . . . . . dilectione servitium. A: Reverentissimo patri et domino david archimandritae celeberrimo Cerbanus promptum cum dilectione servitium R.

Iam in primis versibus quantae varietates! Si quattuor libros Maximi Confessoris et ambas praefationes inspiciamus, sequentes proprietates invenimus:

Ae et *e* non distinguuntur in A, solum in R. Inveniuntur tamen verba, quae nos cum *ae* scribimus, R vero simplici *e*, ut A. Talia: Praef. Cerb. 10 queso; I. 1₂ prehonorat; 8₁ adherentia; 35 preter etc. Coeternum primo cum *e*, secundo cum *ae* scriptum est in eodem capitulo (II. 29).

Falso ponitur *ae*: II. 41₃ spontaneae A; spintanee R. Aliis locis semper in R: II. 84₅ incaeperint; III. 22₃ faecit; IV. 10₁ accaeperunt.

Pro litteris *ti* saepe *ci* scribitur: Praef. Cerb. 2 servitium A — servitium R. Praef. Max. 7 negotium A — negocium R; Praef. Cerb. 30 vicioso A R.

Littera *u* tum vocalem, tum consonantem (*v*) significat; littera *v* rarissime ponitur: Praef. Cerb. 1 david.

Y et *i* sine certa regula, permixte ponuntur: I. 12₃ esayam A — ysaïam R; 100₁₀ Dyonisius A — Dionisius R; II. 30₄ tirannide A — tyrannidae R.

Interdum consonantes duplices simplici littera notantur: Praef. Cerb. 5 repperi A — reperi R; IV. 23₂ operitur A — opperitur R; III. 67₅ conectit A R.

In vocabulis cum praepositione *in* compositis saepe omittitur assimilatio: I. 28₃ inproperium A — improperium R; II. 61₂ inmateriale A R; IV. 43₂ Immutatur A — Inmutatur R.

Nominativus pluralis pronominis hic, haec, hoc: III. 47₁₃ hi A — hii R; IV. 49₁ he A — heae R.

Nihil constanter nichil scribitur.

Formae quaedam a nostro usu aliena: abhominatio, accedia, adhleta, calumpnia, castrimargia, condempnare, congoscere, contempnere, dapnum, elemosina, habundare, secuntur, superhabundantia.

Nomina propria plerumque minusculis incipiunt: Praef. Cerb. 4 pastuchi A R; I. 37₃ Stephanus A — stephanus R; II. 45₄ iob A R.

Semper minusculis incipiunt nomina Dei et Iesu Christi: deus, dominus; christus, iesus; ego et pater; salvator, trinitas.

Verba Graecae originis nunc littera *k*, nunc *c* scribuntur: Ecatontas prima A — Ekatonatas prima R. Similiter etiam: I. 1₁ Karitas A R; II. 58₁ Karitas A — Caritas R.

Divisio verborum in fine versuum plerumque recta est. Sed consonantes concurrentes nonnunquam aliter separantur, ac nostris temporibus usitatum est: I. 61₅ dig — netur A; II. 16₆ praedi — cta R.

TEXTUS TRANSLATIONIS.

Praefatio Cerbani in librum hecatontadum
Maximi philosophi et monachi.

Reverendissimo patri et domino David archimandritae celeberrimo Cerbanus promptum cum dilectione servitium.

Cum nuper ab excellentia sanctitatis vestrae licentiatu Pastuchi, sicut praedixeram, monasterium adissem, quosdam libros ibi sancti Maximi philosophi simul ac monachi reperi, de quibus aliquos tractatus Deo prosperante transferre, sanctoque gregi, quem pascitis, destinare disposui. Quae forte sedulitas si cuiquam supervacanea visa fuerit, eo quod illud eximium sancti Martini, cui praesidetis, collegium Patrum vitis et institutis ac omnimodis divinae paginae doctrinis abundet, ignoscat, quaeso, simplicitati dilectionis, quae cum sit in aliquo, non est otiosa, quod vestra fratrumque circa Deum et proximum perfecta caritas plurimis declarat exemplis. Quis enim, ut super innumeris aliis undique vos adeuntibus sileam, breviter explicet tantos circa me, quoties accedo, vestrae susceptionis affectus? Quibus cum redeo, totaliter intrinsecus et extrinsecus recreatus et renovatus mihi videor.

Quin immo nec breviter nec prolixè cuiquam licet omnino vires caritatis | enarrare, cum non solum ea sit ineffabilis, sed etiam incogitabilis, | quippe quae Deus est. Quapropter velut illa duo minuta plus multis talentis Deo famosa, sint haec sanctitati vestrae, si placet, acceptabilia, quae meae supplex humilitatis offert devotio, tam ei non necessaria, quae iam phyliteum pessumdedit et allophylos subdidit, quam quibusdam tironibus, ne dicam athleticis, non inutilia. Neque enim polluta manus et conscientia porrigentis ea translatoris contaminat divinitus inspirata et per Spiritus sancti organum praedictum videlicet sapientissimum ac sanctissimum virum luculenter prolata, a quo tanto sapientia, facundia stiloque superior, quanto vitae meritis disto. Concedat autem Deus, ut haec et studiosis prosint ad incrementa virtutum et mihi vitioso ac torpido per orationum vestrarum auxilium ad alleviationem sarcinae peccatorum.

SANCTI PATRIS NOSTRI ABBATIS MAXIMI
AD ELPIDIUM PRESBYTERUM DE CARITATE.

Praefatio ipsius philosophi.

Ecce ad eum, qui est de excolenda vita, de caritate misi sermonem tuae sanctitati, pater Elpidi, in capitulorum aequinumeris quattuor Evangeliorum hecatontadibus; nihil quidem dignum vestra expectatione, nostra vero virtute non minus. Verumtamen cognoscat sanctitas tua, quod neque istae meae sunt agriculturae meae R 2^r
rītis: sed cum sactorum Patrum pertransirem vel percurrerem sermones et inde sensum, qui ad hoc negotium contendebat, eligerem, in paucis multa capitulaturus congregans, ut perspicabilia forent, eo quod essent facile memorabilia: tuae misi sanctitati,
10 rogans grate vel acceptabiliter legere ac solam in eis utilitatem captare, | deforme vero dictionum praeterire et orare pro medio- A 1^r
critate mea, quae omni spiritali deserta est utilitate. Precor autem et hoc, ut non molesta arbitremini, quae scripta sunt. Imperium enim complevi. Dico autem hoc, quoniam qui verbis molestamus,
15 multi sumus hodie; qui vero operibus erudiant vel erudiantur, omnino sunt pauci. Sed magis laboriosum est cuique attendere capitulorum. Non enim omnia, sicut opinor, omnibus sunt perceptibilia, sed multa multis indigentia discussionis, etsi videantur simpliciter. Fortassis autem apparebit e-contra utile quidem animae, quod
20 ex eis revelatur. Apparebit autem omnino Dei gratia ei, qui incuriosis sensibus et cum timore Dei et caritate legit. Ei vero, qui non utilitatis gratia spiritalis inspicit, aut hunc laborem aut alium quemlibet, sed ut dictiones capteret ad reprehendendum eum, qui conscripsit, ut semetipsum illo quasi | opinione sapientiore R 3^r
25 exhibeat, nihil umquam alicunde utile apparebit.

Titulus: Sancti — caritate in A R post praefationem ponitur. Praefatio ipsius philosophi om. A, sed in margine add. A² || 1 Ecce qui est de excolenda^x ad deum vita A, sed supra deum add. eum A² || 2 post sermonem om. tuae A, sed supra versum add. A² || 16 laboriosum "cuique" est A || 18 post sed om. multa R, sed supra versum add. R².

HECATONTAS PRIMA.

1. Caritas quidem est dispositio animae bona, secundum quam nihil eorum, quae sunt, Dei scientiae praeonorat. Impossibile est autem in habitum huius venire | caritatis eum, qui ad quippiam terrenorum habet affectionem.

2. Caritatem quidem parit impassibilitas ; impassibilitatem vero spes, quae in Deo est : spem autem patientia et longanimitas : has vero contentiva continentia ; continentiam autem Dei timor : timorem vero fides, quae est in Deum.

3. Qui credit Domino, timet supplicium. Qui vero timet supplicium, abstinere a vitiis. Qui autem abstinere a vitiis, sustinet tribulationem inferentia. Qui vero sustinet tribulationem inferentia, habebit spem in Deo. Spes autem in Deo separat ab omni terrena affectione. Ab hac vero mens separata habebit circa Deum ⁵ caritatem.

4. Qui diligit Deum, omnibus, quae sunt ab illo factis, praeonorat scientiam eius, et sine intermissione per desiderium in hac perseverat.

5. Si omnia quae sunt, per Deum et propter Deum facta sunt, melior autem est eis Deus, quae | propter eum facta sunt : qui ergo derelinquit quod melius est et peioribus vacat, ostendit semetipsum praeonorantem Deo, quae propter eum facta sunt.

6. Qui Dei caritati mentem habet affixam, omnia visibilia et ipsum corpus velut aliena contemnit.

7. Si melior est anima corpore et melior mundo incomparabiliter, qui creavit eum, Deus : qui praeonorat animae corpus et Deo mundum creatum ab eo, nihil differt ab eis, qui serviunt idolis.

8. Qui mentem a caritate Dei et adhaerentia separavit et alicui sensibilibus alligatam habet, hic est, qui praeonorat animae corpus et ei, qui creavit, Deo, quae facta sunt ab illo.

9. Si vita mentis illuminatio est scientiae, hanc autem, quae est circa Deum, caritas parit, bene nihil sancta caritate dictum est maius.

---

1. Capitulum primum. A R || 3 in habitum "venire" huius A ||
 2. 1 II. R, A non habet numeros, etiam R tantum usque ad XV. || 3. 1 Domino] Deo R, sed supra versum add. Domino R² || 4 habebit in Deo spem A ||
 5. 2 melior autem "eis" est Deus A.

10. Quando amore caritatis ad Deum mens proficiscitur, tunc neque se, nec quicquam eorum quae sunt, prorsus sentit. A divina enim et immensa luce illustrata, insensibiliter se habet ad omnia, quae ab eo facta sunt, sicut et sensibilis oculus ad setellas
5 oriente sole.

11. Omnes quidem virtutes cooperantur menti ad divinum amorem, plus autem omnibus pura oratio. Per hanc enim ad Deum alata vel pennata, fit | extra omnia, quae sunt. R 4^r

12. Quando per caritatem ad divinam scientiam mens rapta fuerit et extra ea quae sunt facta, divinam sentit immensitatem, tunc secundum divinum Isaiam a stupore in consensionem veniens suae humilitatis, cum dispositione dicit prophetae verba : *Infelix*
5 *ego, qui com | punctus, quia homo cum sim et immunda labia habens,* A 3^r
in medio populi immunda labia habentis ego habito, et regem Dominum exercituum vidi oculis meis.

13. Qui diligit Deum, non potest etiam omnem hominem non diligere sicut seipsum, etsi ad passiones difficulter agitur eorum, quae nondum sunt purgata. Propter quod et conversionem eorum aspiciens et correctionem, immenso et inenarrabili gaudet gaudio.

14. Immunda est anima vitiosa, cogitationibus concupiscentiae et odii plena.

15. Qui vestigium odii conspicit in corde suo propter qualemcunque culpam ad quemlibet hominem, alienus existit omnino a caritate Dei, eo quod circa Deum caritas odium in homine penitus non sustinet.

16. *Qui diligit me, ait Dominus, mandata mea servabit. Hoc est mandatum meum, ut diligatis invicem.* Qui igitur non diligit proximum, mandatum non servat. Qui vero mandatum non servat, neque Deum diligit | potest. R 4^r

17. Beatus homo, qui omnem hominem aequaliter diligere potens fuerit.

18. Beatus homo, qui nulli rei corruptibili vel temporali accumbit.

19. Beata mens, quae omnia quae sunt, transivit, et divina A 3^r
speciositate sine intermissione deliciose perfruitur.

---

10. 4 ab eo sunt facta A || 12. 3 Isaiam] Esayam A || 4/7 Infelix — oculis meis : Isa. 6, 5. || 13. 1 post etiam om. omnem R, sed supra versum add. R² || 16. 1 Qui — servabit : Ioan. 14, 15. || 1/2 Hoc — invicem : Ioan. 15, 12.

20. Qui curam carnis in concupiscentiam facit et odium propter temporalia ad proximum habet : qui huiusmodi est, servit potius creaturae quam Creatori.

21. Qui corpus sine voluptate et languore conservat, conservum illud habebit ad meliorum ministerium.

22. Qui fugit omnes mundanas concupiscentias, omni mundana tristitia semetipsum superiorem constituit.

23. Qui Deum diligit et proximum prorsus diligit. Qui vero eiusmodi est, opes servare non potest, sed dispensat deifice, unicuique indigentium praebens.

24. Qui secundum imitationem Dei eleemosynam facit, non novit differentiam boni et mali, vel iusti et iniusti in corporis necessariis, sed omnibus aequaliter, secundum quod opus est, distribuit, etsi praehonoret propter bonam deliberationem malo studiosum.

25. Sicut Deus natura existens bonus et impassibilis omnesque aequaliter diligit, sicut opera sua, sed studiosum quidem glorificat utpote sententia proprium factum, malum | autem propter bonitatem miseratur et in saeculo isto castigans convertit : ita is, R 5^r
A 4^r qui sententia bonus est et sine vitiis, | omnes homines aequaliter diligit, studiosum quidem et propter naturam et bonam deliberationem, malum autem et propter naturam et compassionem, miserans ut insipientem et in tenebris digredientem.

26. Non solum per communicationem operum dispositio caritatis innotescit, sed multo magis per communicationem verbi Dei et corporale ministerium.

27. Qui mundi rebus praecordialiter abrenuntiavit et proximo per caritatem sine simulatione servit, ab omni vitio cito liberabitur et divinae caritatis ac scientiae particeps constituetur.

28. Qui divinam caritatem in semetipso possidet, non laborat sequens retro Dominum Deum suum secundum divinum Ieremiam, sed omnem dolorem et improprium iniuriamque fert strenue, nulli prorsus malum cogitans.

29. Quando ab aliquo iniuriam passus fueris aut contemptum,

---

20. 1 Qui — facit : *Rom. 13, 14.* || 21. 1/2 servat, conservum A : conservat, servum R, *sed supra versum add.* con A²R² || 22. 2 "superiorem" "semetipsum R || 25. 1 Deus "existens" "natura A || 27. 2 liberabitur] liberatur A || 3 caritatis "particeps "ac scientiae A || 28. 2 *Ierem. 15, 6.*

tunc attende a cogitationibus irae, ne te a caritate per tristitiam separantes, in regionem odii constituent.

30. Quando super iniuria vel ignominia nimium dolueris, nosce temetipsum magnam utilitatem consequutum vana gloria per ignominiam dispensato|rie per te expulsa. R 5^v
A 4^v

31. Sicut memoria ignis non calefacit corpus, ita fides sine caritate non operatur in anima scientiae illuminationem.

32. Sicut lumen solis sanum oculum ad se attrahit, ita et scientia Dei puram mentem naturaliter per caritatem ad se compellit vel attrahit.

33. Pura mens est, quae ab ignorantia est separata et a divina luce illustrata.

34. Anima est munda, quae a vitiis liberata sub divina dilectione sine intermissione laetatur.

35. Vitium vituperabile est motus animae praeter naturam.

36. Ἀπάθεια pacificus status animae, secundum quem difficile mobilis fit ad malitiam.

37. Qui fructus caritatis per studium possedit, non transmovetur ab hac, etsi milia malorum patiat. Et persuadeat hoc tibi Stephanus Christi discipulus, secundum eum et ipse pro occisoriis orans et veniam ab eo sicut ignorantibus petens.

38. Si caritatis est patientem et benignum esse, qui animo pugnat et malignatur, alienus a caritate profecto consistit. Qui vero a caritate est alienus, a Deo erit alienus, siquidem *Deus caritas est*.

39. *Nolite dicere*, inquit divinus Ieremias, *quia templum Domini, templum Domini, templum Domini est*. Et tu | ne dicas, quia nuda fides, quae est in Dominum nostrum Iesum Christum, potest me salvare. Impossibile enim est hoc, si et caritatem in eum per opera non pesseris. Solum enim credere non prodest, quia *et daemones credunt et contremiscunt*. A 5^v
R 6^v

40. Opus dilectionis est beneficium ad proximum ex disposi-

---

29. 2 ante cogitationibus om. a R, sed supra versum add. R² || 30. 3 rie per te expulsa. in fine est cap. 30. A || 32. 1 post ita om. et R, sed supra versum add. R² || 36. 2 fit correxi: sit A R || 37. 3 Stephanus: Act. 7, 60. || 3 secundum eum: Luc. 23, 34. || 38. 1 Si — esse: 1 Cor. 13, 4. || 2 alienus "profecto "a caritate A || 2 consistit] existit R, sed supra ex add. cons R² || 3/4 Deus caritas est: 1 Ioan. 4, 8. || 39. 1 Nolite "dicere," inquit A: Nolite, inquit, dicere R || 1/2 Nolite — est: Ierem. 7, 4. || 5 et — contremiscunt: Iac. 2, 19.

tione et longanimitas et patientia et cum recta ratione uti omnibus rebus.

41. Qui diligit Deum, non contristat, neque contristatur ad aliquem propter temporalia. Una vero tristitia et contristat et contristatur salutari, qua beatus Paulus et contristatus est et contristavit Corinthios.

42. Qui diligit Deum, angelica vita vivit super terram, ieiunans et vigilans et psallens et orans et de omni homine semper bona cogitans.

43. Si quid aliquis concupiscit et hoc adipisci certat. Omnibus autem bonis et concupiscibilibus divinum est melius et concupiscibilius sine comparatione. Quantum ergo studium debemus ostendere, ut hoc natura bonum et concupiscibile adipiscamur.

44. Ne polluas carnem tuam in turpibus actionibus et ne
A 5^r conta|mines animam tuam in malis cogitationibus, et pax Dei
superveniet tibi ferens caritatem.

45. Macera carnem tuam inedia, vigiliis et vaca impigre
R 6^r psalmodiae et orationi, et sanctifica|tio sobrietatis requiescet
in te ferens caritatem.

46. Qui divinam meruit scientiam et huius illuminationem per caritatem possedit, non afflabitur umquam vanae gloriae spiritu. Qui vero hanc nondum meruit, facile sub ea circumfertur. Si igitur huiusmodi in omnibus, quae ab eo aguntur, ad Deum respicit, utpote propter eum omnia faciens, facile cum Deo effugabit illam.

47. Qui nondum adeptus est divinam scientiam, quae per caritatem operatur, altum sapit in eis, quae ab illo secundum Deum aguntur. Qui vero meruit hanc adipisci, cum dispositione dicit illa patriarchae Abrahae verba, quae cum divinam meruit apparitionem, dixit: *Ego sum terra et cinis.*

48. Qui timet Deum, collegam semper habet humilitatem, ac per huius cogitationes in divinam caritatem venit in gratiarum

---

41. 3 beatus Paulus: 2 Cor. 7, 8. || 3 post Paulus om. et R, sed supra versum add. R² || 42. 2 ante psallens om. et R, sed supra versum add. R² || 43. 2 post bonis om. et A, sed supra versum add. A² || 4 post bonum om. et concupiscibile R, sed supra versum add. R² || 46. 1/2 illuminationem "possedit" per caritatem A || 5 propter eum] propter Deum R | 47. 1/2 quae — operatur: Gal. 5, 6. || 2 quae "secundum Deum" ab illo R || 3 aguntur] fiunt R, sed supra versum add. ag ur R² || 5 Ego— cinis: Gen. 18, 27."

actione. Memoratur enim prioris secundum mundum institutionis atque variorum lapsuum, et earum quae ex iuventute contigerunt temptationum, | et quomodo de omnibus illis eruit eum Deus et traduxit a vitiosa vita in eam, quae est secundum Deum : et cum timore assumit etiam caritatem, gratias agens semper humilitate multa benefico et gubernatori vitae nostrae. A 6^c

49. Ne sordides mentem tuam suscipiens | cogitationes concupiscentiae ac furoris, ut non a munda oratione excidens, acediae spiritum incurras.

50. Quo protinus mens a fiducia, quam habere debet ad Deum, excidit et cum malis ac sordidis cogitationibus fit conversatrix.

51. Insiapiens, qui sub vitiis ducitur, quando sub furore quidem motus conturbatur, fugere fratres irrationabiliter aggreditur. Quando vero rursus sub concupiscentia exalescit, paenitens iterum accurrens obviat. Prudens autem in utrisque contrarium facit : in furore quippe causas turbationis excidens, a tristitia in fratrem semetipsum liberat ; in concupiscentia vero ab irrationabili impetu et colloquio abstinet.

52. In tempore temptationum ne relinquis monasterium, sed fer strenue fluctus cogitationum et maxime illarum, quae sunt tristitiae et acediae. Sic enim dispensative per tribulationes probatus, habebis certam | spem in Deum. Si autem relinquis, reprobus ac sine viribus et instabilis inveni-eris. A 6^r

53. Si vis a caritate, quae secundum Deum est, non excidere, neque fratrem dimittas dormire, qui contra te contristatur, neque tu dormias, dum contristaris contra illum, sed *vade reconciliare fratri tuo, et veniens offer Christo pura conscientia per protensam orationem munus caritatis.*

54. Si quis per omnia dona charismata sancti Spiritus habet, caritatem vero non habet, nihil ei prodest iuxta divinum Apostolum; quantum deberemus ostendere studium, ut hanc possideremus?

55. Si *caritas proximo malum non operatur*, qui invidet fratri et contristatur de fratre, hinc quod ille probatus invenitur, et offensionibus maculat opinionem eius, aut in aliqua mala moralitate

---

49. 1 a cogitationes usque ad 58. 3 vina caritate desunt capita in R, id est 7^r et 7^v || 53. 3/4 vade — veniens : *Matth. 5, 24.* || 54. 1 charismata "spiritus" sancti A || 2/3 iuxta divinum Apostolum : *1 Cor. 13, 2.* || 55. 1 caritas — operatur : *Rom. 13, 10.*

insidiatur ei, quomodo alienum a caritate se non constituit et reum aeterni iudicii?

56. Si *plenitudo legis est dilectio*, qui odit fratrem et dolos contra illum componit et ei devovet et supergaudet ruinae eius, quomodo non est impius et aeterno supplicio dignus?

57. Si is, *qui detrahit fratri et iudicat fratrem, detrahit legi et iudicat legem*: lex autem Christi est dilectio, quomodo dilectionis Christi detractor non excidit et causa sibi fit aeterni supplicii?

A 7^r 58. Ne des auditum tuum linguae detractoris, neque linguam tuam auditui vituperare amantis, libenter loquens vel audiens
R 8^r contra vicinum, ut non excidas a divina caritate et alienus inveniaris aeternae vitae.

59. Noli suscipere contra patrem tuum maledictum, neque promptum facias inhonorantem illum, ut non irascatur Dominus in operibus tuis et disperdat te de terra viventium.

60. Obstrue os detrahentis in auribus tuis, ut non duplex peccatum cum eo pecces: et teipsum pernicioso vitio assuefaciens et illum contra proximum nugari non interdicens.

61. *Ego autem dico vobis*, ait Dominus, *diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, orate pro persequentibus vos*. Ut quid hoc praecipitur? Ut te ab odio et tristitia et ira, necnon mali memoria liberet et maxima possessione perfectae caritatis ditare dignetur. Quam habere inefficax et impossibile est eum,⁵ qui non diligit aequaliter omnes homines secundum imitationem Dei, volentis omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire.

A 7^r 62. *Ego autem dico vobis, non resistere malo; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam, praebe ei et alteram. Et volenti tecum in iudicio contendere et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium. Et qui angariat te milliarium unum, vade cum eo duo*.
R 8^r Quare? Ut et te sine ira ac perturbatione et tristitia custodiat, atque utrosque sicut benignus sub iugum caritatis ducat.

63. Ad quascunque res aliquando affecti fuimus, harum et vitiosas imagines circumferimus. Qui igitur vitiosas vincit imaginationes et res, quarum sunt imaginationes, omnino contemnit;

---

56. 1 plenitudo — dilectio: *Rom. 13, 10*. || 57. 1/2 qui — legem: *Iac. 4, 11*. || 2 lex — dilectio: *Ioan. 13, 34*. || 58. 1/2 linguam "auditui" tuam A || 61. 1/2 Ego — persequentibus vos: *Math. 5, 44*. || 5 ditare] dita A, om. re, sed supra versum add. A² || 7/8 volentis — venire: *1 Tim. 2, 4*. || 62. 1/4: *Math. 5, 39--41*. || 2 alteram] aliam A.

quoniam bello, quod est ad res, id quod est ad memorias, tanto
5 est difficilius, quanto facilius est secundum mentem peccare quam
secundum operationem.

64. Vitiorum alia quidem sunt corporalia, alia vero animalia.
Et corporalia quidem ex corpore habent occasiones, animalia
vero ex rebus extrinsecus. Utraque autem intercidit caritas et
continentia : haec quidem animalia, illa vero corporalia.

65. Alia quidem vitiorum sunt irascibilis, alia vero concu-
piscibilis partis animae. Utraque autem per sensus moventur.
Tunc vero moventur, quando extra caritatem et continentiam
anima invenitur.

66. Difficilius superabilia sunt irascibilis partis animae A 8^r
vitia, quam concupiscibilis. Idcirco et maius remedium contra illa,
id est : mandatum caritatis a Domino datum est.

67. Omnia alia vitia aut irascibilem partem animae, aut
concupiscibilem solum contingunt, aut rationalem, sicut oblivio
et ignorantia. Acedia vero omnibus animae virtutibus incursans,
omnia | fere pariter movet vitia ; propter quod aliis omnibus R 9^r
5 vitiis est gravius. Bene igitur Dominus contra eam antidotum
dans : *In patientia vestra, dicit, possidebitis animas vestras.*

68. Ne maerore afficias umquam quemquam fratrem, ma-
xime praeter rationem, ne forte non ferens tribulationem recedat ;
et non effugies umquam stimulum vel reprehensionem, argumen-
tum conscientiae, semper tibi tristitiam in tempore orationis
5 concilians et a divina fiducia mentem abigens.

69. Ne toleres suspiciones scandala tibi ferentes, aut homines
contra quoslibet obloquentes. Qui enim recipiunt scandala in
quocunque modo eorum, quae sunt secundum deliberationem
aut praeter deliberationem contingunt, non noverunt viam pacis,
5 quae fert per dilectionem in scientiam Dei huius amatores.

70. Nondum perfectam habet caritatem, qui secundum A 8^r
sententias hominum disponitur. Verbi gratia : alium quidem
diligens, alium autem odio habens propter hoc vel propter hoc ;
aut qui eundem aliquando quidem diligit, aliquando autem odit
5 propter easdem causas.

64. 1 alia "sunt" "quidem" A || 66. 1 post *superabilia om.* sunt R, *sed*
in margine add. R² || 2 post *illa om.* id est A || 3 caritatis "datum est" a
Domino R || 67. 6 In patientia — vestras : *Luc. 21, 19.* || 69. 3 post
quocunque *om.* modo A, *sed supra versum add.* A² || 3 quae *correxi*: qui A
R || 3 deliberationem] deliberatio ationem R || 4 modo contingunt A.

71. Perfecta caritas non simul discindit unam hominum naturam diversis eorum sententiis, sed in eam semper respiciens, R 9^r omnes homines aequaliter diligit; studiosos | quidem ut amicos, malos vero sicut inimicos diligit, benefica existens et longanimis et sustinens, quae ab illis inferuntur: malum ex toto corde non cogitans, sed patiens pro eis, si tempus invitet, ut et eos faciat amicos, si possibile sit; sin autem, a propria dispositione non excidit, caritatis fructus semper ad omnes homines aequaliter ostendens. Idcirco et Dominus noster ac Deus Iesus Christus caritatem in nobis ostendens, pro tota humanitate passus est et omnibus aequaliter spem resurrectionis donavit, licet unusquisque sive gloria sive supplicio semetipsum dignum constituat.

72. Qui non contemnit gloriam et ignominiam, divitias ac paupertatem, voluptatum delectationem et tristitiam, perfectam caritatem nondum possedit. Perfecta enim caritas non solum hoc contemnit, sed etiam ipsam temporalem vitam et mortem.

A 9^r 73. Audi eos, qui digni habiti sunt perfecta caritate, qualia dicunt: *Quis nos separabit a caritate Christi? tribulatio? angustia? persecutio? fames? nuditas? periculum? gladius? Sicut scriptum est: Propter te mortificamur tota die, aestimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus* R 10^r *sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque | principatus, neque virtutes, neque instantia, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro. Et haec quidem de caritate in Dominum et dicentes et agentes sunt omnes 10 sancti.*

74. De caritate vero in proximum, audi rursus, qualia dicunt: *Veritatem dico in Christo; non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto: quia tristitia est mihi multa, et sine intermissione dolor cordi meo. Optabam enim anathema esse ipse ego a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum 5 carnem, qui sunt Israelitae, et quae sunt deinceps. Similiter et Moyses et reliqui sancti.*

---

71. 4 post inimicos om. diligit A, sed supra versum add. A² || 73. 1 digni "sunt" habiti A || 2/9: Rom. 8, 35—39. || 8 alia R, sed supra versum add. qu R²: aliqua A || 8 poterit nos A, sed supra versum add. vel me A² || 10 post Dominum om. et R, sed supra versum add. R² || 74. 2/6: Rom. 9, 1—4. || 5 cognati mei] mihi cognati A || 7 Moyses: Exod. 32, 31—32.

75. Qui non contemnit gloriam et voluptatem, et harum augmentivam et quae propter eas consistit, avaritiam, furoris occasiones abscidere non potest. Qui vero has non abscidit, perfectam caritatem adipisci non potest.

76. Humilitas et malorum passio ab omni peccato liberant A 9^v hominem : haec quidem animae, illa vero corporis intercidens vitia. Hoc enim faciens et beatus apparet David, in quibus orat ad Dominum, dicens : *Vide humilitatem meam et laborem meum, et*
5 *dimitte omnia peccata mea.*

77. Per mandata quidem Dominus sine vitio eos, qui operantur illa, efficit ; per divina vero dogmata illuminationem scientiae suae illis donat.

78. Omnia dogmata aut de Deo | sunt, aut de visibilibus R 10^v et invisibilibus, aut de providentia, quae est in eis, et iudicio.

79. Eleemosyna quidem irascibilem animae partem curat ; ieunium vero concupiscentiam macerat ; oratio autem mentem purificat, et ad eorum quae sunt, praeparat contemplationem. Ad virtutes enim animae et mandata Dominus nobis donavit.

80. *Discite, quia mitis sum et humilis corde,* et quae deinde. Mansuetudo quidem sine perturbatione furorem custodit, humilitas autem a fastu et vana gloria liberat.

81. Duplex est Dei timor : hic quidem qui ex minis supplicii nobis ingeneratur, propter quem continentia et patientia et spes in Deum et impassibilitas, ex qua caritas secundum ordinem fit in nobis ; ille vero ipsi caritati coniunctus est, religionem semper
5 in anima faciens, ut non propter caritatis confiden|tiam in A 10^v contemptum Dei veniat.

82. Primum quidem timorem foras mittit perfecta caritas animae possidentis illam, non amplius supplicium timentis : secundum autem in semetipsa habet semper, ut dictum est, coniunctum. Et primo quidem timori congruit illud : *Timore Domini*
5 *declinat omnis a malo.* Et : *Principium sapientiae timor Domini.* Secundo vero illud : *Non est inopia | timentibus eum.* R 11^v

75. 2 augmentivam *conieci*: argumentivam A R || 76. 4/5 Vide — mea :
Psal. 24, 18. || 77. 1/2 sine vitio efficit eos, qui operantur illa A || 78. 1 Omnia
"aut "dogmata A || 1 post Deo om. sunt A, sed supra versum add. A³ ||
79. 1 animae partem] partem animae A || 80. 1 Discite — corde : *Math.*
11, 29. || 82. 1 : 1 *Ioan.* 4, 18. || 4/5 Timore — malo : *Prov.* 15, 27. || 5
Principium — Domini : *Prov.* 1, 7. || 6 Non — eum : *Psal.* 33, 10.

83. *Mortificate igitur membra vestra quae sunt super terram, fornicationem, immunditiam, passiones, concupiscentiam malam et avaritiam, et quae deinde. Terram quidem nominavit prudentiam carnis: fornicationem autem dixit peccatum secundum operationem: immunditiam vero consensum vocavit: passionem autem morbidam cogitationem nuncupavit: concupiscentiam vero malam subtilemque receptionem cogitationis concupiscentiae: avaritiam autem genitivam et augmentivam vitii nominavit materiam. Haec igitur omnia, sicut membra existentia prudentiae carnis, iussit divinus Apostolus mortificari.*

84. Primum quidem memoria subtilem cogitationem in mentem refert: et hac tardante movet vitium: hoc autem non interempto flectit mentem in consensum: cum autem hic fit, venit de A 10^r reliquo in peccatum secundum | operationem. Sapientissimus igitur Apostolus ad eos, qui de gentibus erant, scribens, perfectionem peccati primum iubet interimere: inde secundum ordinem regredientes in causam desinere. Causa vero est genitiva, sicut praedictum est, et augmentiva vitii avaritia. Opinor autem hic gastrimargiam significari, quasi materiem et nutricem fornicationis A 11^r existen|tem. Avaritia enim non solum in opibus, sed etiam in escis est mala: sicut abstinentia non solum in cibis, sed etiam in opibus est bona.

85. Sicut passer pedem ligatus incipiens volare super terram, detrahitur funiculo: ita et mens, quae nondum impassibilitatem possedit et in scientiam supercaelestium volat, a vitiis tracta super terram devolvetur.

86. Quando mens perfecte a vitiis liberata fuerit, tunc et in contemplationem eorum quae sunt, inconvertibilem pergat, in scientiam sanctae Trinitatis iter faciens.

87. Mens existens munda intellectus rerum assumens, in spiritalem eorum considerationem movetur: immunda vero ex negligentia facta, reliquarum quidem rerum intellectus nudos imaginatur: humana vero capiens, in turpes aut malignas cogitationes convertitur.

A 11^r 88. Quando semper in tempore orationis nihil intellectus

---

83. 1/3 Mortificate — avaritiam: *Coloss. 3, 5.* || 9 post igitur omnia R, sed in margine add. R² || 84. 5 perfectionem "primum" peccati A || 7 regredientes *correxi*: regredientis A R || 87. 3 post quidem om. rerum R, sed in margine add. R² || 88. 1 post Quando om. semper A, sed supra *versum* add. A².

mundi molestaverit mentem tuam, tunc nosce teipsum intra terminos esse impassibilitatis.

89. Quando anima incipit propriam sanitatem sentire, tunc et in somnis imaginationes puras et sine perturbatione incipit aspicere.

90. Sicut sensibilem oculum decor visibilium, ita et mundam mentem | scientia invisibilium ad se attrahit. Invisibilia vero R 12^r dico incorporea.

91. Magnum quidem est ad res non pati, multo vero maius ad imaginationes earum impassibilem permanere, id est: sine vitio. Nam daemonum bellum contra nos per cogitationes, eo quod fit per res, est difficilius.

92. Qui virtutes correxit, quia scientia est ditatus, utpote naturaliter de reliquo discernens, omnia secundum rectam rationem et agit et disserit ex toto non aversus. Ex eo enim, quod rationaliter vel irrationabiliter rebus utimur, aut studiosi aut mali s. efficimur.

93. Signum summae impassibilitatis est subtiles intellectus rerum semper ascendere in cor, et vigilante corpore et in somnis.

94. Per operationem quidem mandatorum vitia mens deponit: | per spiritalem vero visibilium considerationem virtutem assumit: hanc autem per scientiam sanctae Trinitatis. A 11^r

95. Sicut sol oriens et mundum illuminans ostendit et semetipsum et res, quae sub illo illuminantur: ita et iustitiae Sol mundaevi menti oriens et semetipsum ostendit et omnium sub eo factorum et faciendorum rationes.

96. Non ex substantia sua Deum cognoscimus, sed ex magna operatione et providentia eorum, quae sunt. | Per haec enim R 12^r sicut per specula, immensam benignitatem et sapientiam potentiamque consideramus.

97. Munda mens aut in subtilibus humanarum rerum intellectibus invenitur, aut in naturali visibilium consideratione vel invisibilium, aut illuminatione sanctae Trinitatis.

98. In visibilium quidem consideratione posita anima, aut

---

93. 2 rerum "ascendere" semper A || 94. 2 post considerationem om. virtutem assumit A, sed supra versum add. A² || 95. 1/2 semetipsum et res, quae] se ipsum et quae R, sed supra versum add. met res R² || 96. 3 specula] speculam R.

naturales eorum rationes scrutatur, aut eas, quae per illas significantur, aut ipsam causam generationis.

99. In invisibilium autem contemplatione demorans et naturales eorum rationes quaerit et causam generationis eorum, et illa, quae haec sequuntur, et quae providentia sit circa haec et iudicium.

A 12^r 100. In Deo vero posita, de substantia eius primum rationes quaerit quidem a desiderio inflammata, non autem ex eis, quae sunt secundum eum, solatium invenit. Impossibile est enim hoc, et non contingens omni factae naturae aequaliter. Ex his autem, quae sunt de eo, solaciatur; de eis, inquam, quae sunt de aeternitate, immensitate, interminabilitate atque benignitate et sapientia et potentia conditoria et provisoria et iudiciaria eorum, quae sunt. Et hoc est omni incomprehensibile: eius solum immensitas, et ipsum quidem cognoscit nihil, nosse supra mentem, sicut theologi viri dixerunt: Gregorius et Dionysius. R 13^r 10

HECATONTAS SECUNDA.

1. Qui familiariter Deum amat, hic et sine occupatione orat: et qui sine occupatione semper orat, hic et Deum praecordialiter amat. Non autem orat sine occupatione, qui alicui terrenorum mentem habet affixam. Non ergo diligit Deum, qui cuiquam terrenorum habet mentem alligatam. 5

A 12^r 2. Mens immorans rei sensibili, omnino vitium | habet ex ea; verbi gratia: concupiscentiae vel tristitiae vel irae aut odii: et nisi rem illam despiciat, a vitio liberari non potest.

3. Vitia quidem tenentia mentem colligant eam rebus materialibus, et a Deo separatam illis vacare faciunt. Caritas autem Dei tenens solvit eam, vincula contemnere suadens, non solum sensibilibus rerum, sed et ipsius nostrae temporalis vitae.

---

98. 2 eorum] earum R, *sed supra versum add.* o R² || 2 eorum "scrutatur "rationes A || 100. 3 eum *correxi*: eam A R || 4 *post* autem om. quae sunt R, *sed in margine add.* R² || 5 eo *correxi*: eis A R || 6 immensitate] de immensitate R || 6 "sapientia et "benignitate A: sapientia et benignitate R || 8 *post* est om. omni R, *sed supra versum add.* R² || 8 hoc *correxi*: haec A R || 9 *Locum a Migne allatum apud Gregorium Nazianzenum non inveni; cf. Dionysius Areopagita: De divinis nominibus cap. VII. (= Migne: PG. 3. c. 870.).*

Titulus: Hecatontas secunda.] Hecatontas prima finit. Secunda incipit. R || 1. 2 sine occupatione "orat "semper A || 5 terrenorum "mentem "habet alligatam R.

4. Opus mandatorum est puros facere rerum intellectus, lectionis autem et contemplationis immaterialem et {iam} sine specie mentem perficere. Ex hoc autem contingit sine occupatione orare.

5. Non sufficit activum argumentum ad perfecte liberandam mentem a vitiis, quatenus possit sine occupatione ora|re, nisi R 13^v et diversae ei succedant spirituales contemplationes. Illud namque ab intemperantia et odio mentem liberat, hae vero et ab oblivione et ignorantia transmutant : et ita poterit sicut oportet orare.

6. Mundae orationis duae sunt summae constitutiones : haec quidem activis, illa vero contemplativis contingens. Et haec quidem ex timore Dei et bona spe fit in anima, | illa vero a divino A 13^v amore et summa munditia. Notificationes autem sunt primae quidem mensurae in congregando mentem ex omnibus mundi intellectibus, utpote eam, quae ipsi assistit Deo, quod efficax est facere orationes, ut sine occupatione et sine molestia fiant : secundae vero in ipso impetu orationis rapi mentem sub divina et immensa luce, et neque semetipsam, nec quippiam aliud eorum quae sunt, omnino sentire, nisi solum eum, qui per caritatem in illa huiusmodi illustrationem operatur. Tunc autem et circa rationes de Deo mota, puras et amplas de eo accipit expressiones.

7. Quod quis diligit, hoc prorsus et sustentat et omnia eum impediencia contemnit, ut illo non privetur. Et qui Deum diligit, diligentiam adhibet mundae orationis, et omne | vitium ab hoc R 14^v impediens eum abicit a seipso.

8. Qui matrem vitiorum abicit philautiam, id est : amorem sui, et reliqua facile cum Deo deponit; verbi gratia : iram, tristitiam, odium, et quae deinde. Qui vero sub priori tenetur, sub secundis, etsi nolit, sauciatur. Philautia vero est circa corpus vitium.

9. Propter has quinque causas homines diligunt invicem A 13^v sive laudabiliter, sive vituperabiliter. Verbi gratia : aut propter Deum, sicut studiosi omnes et sicut studiosum, etsi necdum studiosus : aut propter naturam, sicut parentes filios et e-converso : aut propter vanam gloriam, sicut qui glorificat glorificantem : aut propter cupiditatem, sicut divitem propter acceptionem : aut propter voluptatum amorem, sicut qui ventrem procurat et quae

4. 1 puros facere 'intellectus 'rerum R || 2 iam *seclusi*: etiam A R || 5. 1 activum] actuum R || 6. 12 de eo accipit R, *sed supra versum add.* D R²: de Deo accipit A || 8. 2 cum Deo] cum ea R || 9. 2 sive] sive A, *sed supra versum add.* e A² || 5 post aut om. propter R, *sed in margine add.* R².

sub ventre. Et prima quidem laudabilis, secunda vero media, reliquae autem vitiosae.

10. Si quosdam quidem odisti, quosdam vero neque diligis neque odisti, alios autem, sed mediocriter, alios vero vehementer diligis, ex hac inaequalitate nosce, quod longe sis a perfecta caritate, quae suggerit omnem hominem aequaliter diligere.

11. *Declina a malo, et fac bonum.* Hoc est : Expugna inimicos, et minues vitia : deinde vero vigila, ut non augeantur. Et iterum :
R 14^v pugna, | ut possideas virtutes ; et post modum vigila, ut eas
custodias. Et hoc est utique operari et custodire iuxta illud, ut
operaretur et custodiret illud, id est : opus. 5

12. Qui secundum permissionem Dei temptant nos, aut
A 14^r concupiscibile animae percalefaciunt, aut irascibile perturbant, aut rationale obscurant, aut corpus doloribus circumdant, aut corporalia dirumpunt.

13. Aut per se nos daemones temptant, aut eos, qui non timent Dominum, contra nos armant. Et per se quidem, quando ex omnibus secesserimus, sicut et Dominum in deserto : per homines autem, quando cum eis demoramur, sicut et Dominum per Pharisaeos. Sed nos ad formam nostram respicientes, utrimque
5 illos repulsemus.

14. Quando incipit mens in caritate Dei proficere, tunc daemon blasphemiae incipit eam temptare ; et huiusmodi cogitationes ei submittit, quales hominum quidem nullus, solus autem harum pater, diabolus, adinvenit. Hoc vero facit invidens Deum amanti, ut in desperationem veniens, utpote qui talia cogitavit, non audeat
5 per consuetam orationem ad eum revolare. Nihil autem proficui hinc consequitur praedo ad propriam intentionem, sed et certiores
R 15^r potius | nos efficit. Cum enim pugnamus et impugnamur, probabiliores et praecordialiores in caritate Dei invenimur. *Gladius autem eius intret in cor ipsius, et arcus eius conteratur.* 10

A 14^v 15. Mens transcendens visibilia, secundum naturam intelligit res per medium sensum. Sed neque mens malum est, neque secundum naturam intelligere, neque res, neque sensus. Dei enim sunt haec opera. Quid igitur est malum? Vitium nimirum est intellectus

10. 2 neque R, sed supra versum add. c R²: nec A || 11. 1 Declina — bonum : *Psal. 36, 27.* || 4 ante operari add. et A || 12. 3 post doloribus om. circumdant R, sed in margine add. R² || 14. 3 harum correxi: huius A R || 7 sed "potius "et certiores A || 9/10 Gladius — conteratur : *Psal. 36, 15.* || 15. 1 transcendens] scendens A, sed supra versum add. tran A².

5 secundum naturam, quod potest non esse in intellectuum usu, si mens vigilat.

16. Vitium est motus animae praeter naturam, aut ad amicitiam irrationalem, aut ad odium indiscretum, aut alicuius, aut propter aliquid sensibillum. Verbi gratia: ad amicitiam quidem aut escarum irrationabilem, aut mulieris vel opum vel gloriae
5 praetereuntis, aut alicuius alius sensibillum, vel propter hoc. Ad odium autem, verbi gratia: aut alicuius eorum, quae praedicta sunt, sicut dictum est, indiscretum, aut ad aliquem propter haec.

17. Aut rursus malitia est aberrans iudicium intellectuum, quam sequitur abusio rerum. Verbi gratia: sicut in muliere rectus usus coitus intentione generandae prolis. Qui igitur ad voluptatem respexit, aberravit circa iudicium, quod non est bonum, bonum
5 arbitra|tus. Huiusmodi igitur abutitur muliere coiens. In R 15^r aliis quoque rebus similiter et intellectibus.

18. Quando mentem tuam daemones eiecerint a sobrietate, fornicationis cogitationibus circumdederint, tunc lacrimis
A 15^r dic: *Eicientes me nunc circumdederunt me; exultatio mea erue me a circumdantibus me;* et salvaberis.

19. Gravis est fornicationis daemon et vehementer instat contra vitium certantibus: et maxime in negligentia dietae et in colloquiis mulierum. Contingit enim lenitate, voluptate surripiens mentem, postmodum insilit per memoriam quiescenti, tunc corpus
5 incendens et varias formas menti praesenti praesentans, ad consensum peccati eam vocat. Quas si vis in te non tardare, ieiunium sume et laborem et vigilias et bonam tranquillitatem cum protensa oratione.

20. Qui quaerunt animam nostram, per vitiosas cogitationes quaerunt, ut eam in peccatum, quod fit secundum cogitationem aut secundum operationem, immittant. Quando igitur invenerint mentem non admittentem, tunc confundentur et reverebuntur;
5 quando vero spiritali contemplationi vacantem, tunc avertentur et confundentur valde velociter.

21. Diaconi rationem obtinet is, qui ad sacra certa|mina R 16, ungit mentem et vitiosas a se cogitationes | abigit. Presbyteri A 15^r

6 post mens supra versum add. non A² || 16. 2 post indiscretum om. aut R || 18. 3/4 Eicientes — me: *Psal. 16, 11.; 31, 7.* || 3 ante nunc om. me A, sed supra versum add. A² || 19. 2 post maxime om. in A, sed supra versum add. A² || 3 Contingit correxi: Continget A R || 20. 2 fit] sit R || 4/6 Quando — velociter: *Psal. 6, 11.* || 21. 2 ungit] iungit R.

vero, qui in scientiam eorum quae sunt, illuminat, et falso nominatam scientiam exterminat. Episcopi vero, qui sancto unguento perficit notitiae adorandae, sanctae Trinitatis. 5

22. Infirmantur daemones, quando per mandata minuuntur vitia, quae sunt in nobis : pereunt autem, quando in finem per impassibilitatem delentur, non amplius inveniunt ea, per quae in illa inveniebantur et impugnabant eam. Et hoc utique est illud : *Infirmabuntur, et peribunt a facie tua.* 5

23. Alii quidem hominum propter timorem humanum <se> a vitiis abstinent, alii vero propter vanam gloriam, alii autem propter continentiam ; alii per divina iudicia a vitiis liberantur.

24. Omnes sermones Domini quattuor haec continent : mandata, dogmata, minas, promissiones ; et omnem duram institutionem propter haec sustinemus ; verbi gratia : ieiunia, vigiliis, humisternia, labores, molestias in ministeriis, iniurias, ignominias, tormenta, mortes, et similia. *Propter verba enim labiorum tuorum ego custodivi vias duras.* 5

25. Merces continentiae impassibilitas, fidei vero scientia. A 16^r Et impassibilitas quidem parit discretionem, scientia | vero caritatem in Deum.

26. Activam quidem mens exequens, in prudentiam proficit ; R 16^v contemplativam | autem, in scientiam. Huius enim est in discretionem virtutis et malitiae ferre eum, qui certat ; illius autem in rationes de incorporeis et corporibus ducere participem. Theologica autem gratia statim digna habetur, cum in omnia praedicta per caritatis pennas pertransierit, et Deo facta, de eo rationem per spiritum, sicut humanae menti est possibile, speculabitur. 5

27. Theologizaturus ne secundum eum quaeras rationes, non enim invenit humana mens, sed neque aliuscuiusque eorum, quae sunt post Deum, sed eas, quae sunt circa, sicut possibile est, speculari. Verbi gratia : de aeternitate, immensitate, interminabilitate, benignitate, sapientia et potentia conditoria et provisoria 5 et iudiciaria eorum, quae sunt. Hic est enim magnus theologus in omnibus, qui horum licet quantulumcumque adinvenit.

5 notitiae *correxi*: notitia A R || 22. 5 Infirmabuntur — tua: *Psal. 9, 4. || 5 peribunt] perient A || 23. 1 se addidi || 2 autem add. in margine R² || 24. 1 Domini] Dei R, sed in margine add. Domini R² || 2 supra minas add. et A² || 5/6 Propter — duras: *Psal. 16, 4. || 27. Eadem fere hecat. I. c. 100. || 4 immensitate, "interminabilitate, "benignitate A: immensitate, benignitate, interminabilitate R.**

28. Potens vir est, qui actui scientiam coniungens, hac quidem concupiscentiam macerat et furorem mitigat, illa vero mentem alat et ad Deum proficiscitur.

29. Quando dicit Dominus : *Ego et Pater unum sumus*, idipsum A 16^r substantiae significat. Quando vero iterum dicit : *Ego in Patre, et Pater in me est*, inseparabile denotat personarum. Tritheitae igitur separantes a Patre Filium, in anceps principium incidunt. | Aut R 17^r
 5 enim coaeternum dicentes Patri Filium, separantes autem illum ex eo, coguntur dicere non ex illo natum esse et incidere in tres dicere Deos et tria principia ; aut ex illo genitum esse dicentes, separantes vero, coguntur dicere non coaeternum esse Patri et facere sub tempore temporum dominatorem. Oportet namque et
 10 unum Deum servare et tres personas confiteri secundum magnum Gregorium, et unamquamque cum proprietate. Etenim dividitur quidem, sed indivisive secundum idipsum, coniungitur quidem, divisive autem. Et ideo praeter opinionem et divisio et unio. Quoniam quid habet praeter opinionem, si sicut homo homini unitus
 15 est et divisus est et nihil plus est?

30. Qui perfectus est in caritate et in summum impassibilitatis venit, nescit differentiam proprii et alieni, aut propriae et alienae, aut fidelis et infidelis, aut servi et liberi, vel omnino masculi et feminae ; sed superior vitiorum tyrannide factus et in unam
 5 naturam hominum respiciens, omnes aequaliter videt. Non enim est in | illo gentilis et Iudaeus, neque masculus et femina, A 17
 neque servus et liber, sed omnia in omnibus Christus.

31. Ex subiacentibus in anima vitiis accipiunt daemones occasiones movendi in nobis vitiosas cogitationes. | Inde per has R 17^v
 impugnantes mentem, compellunt eam in consensum venire peccati. Victa vero ea ducunt illam in peccatum secundum cogitationem.
 5 Et hoc perfecto ferunt eam captivam in actum. Post istud autem, qui animam per cogitationes devastaverunt, cum ea discedunt. Manet autem solum in mente idolum peccati, de quo ait Dominus :
Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto, qui legit intelligat; quia locus sanctus et templum Dei mens existit
 10 hominis, in quo daemones per vitiosas cogitationes animam deso-

29. 1 Ego — sumus : *Ioan. 10, 30.* || 2/3 Ego — est : *Ioan. 10, 38.* ||
 11 *Gregorius Naz. : Orat. 13. et 39. (= Migne: PG. 35. c. 855., 36. c. 347.)* ||
 13/14 Quoniam quid *conieci*: Quoniam quidem A R || 30. 4 tyrannide] tyrannidae R || 5/7 Non — Christus : *Galat. 3, 28.* || 31. 8/9 Cum — intelligat : *Matth. 24, 15.*

lantes, idolum peccati statuerunt. Quod autem et historice iam haec facta sint, nullus eorum, qui Iosippia legerunt, ut opinor, dubitat. Verumtamen quidam aiunt et sub Antichristo hoc fore.

32. Tria sunt, quae movent nos ad bona : naturalia semina, sanctae virtutes et bona deliberatio. Et naturalia quidem semina, sicut quando quod volumus, ut faciant nobis homines et nos simili-
 A 17^r ter facimus illis ; aut sicut quando | videmus aliquem in arto vel
 necessitate, et naturaliter miseremur. Sanctae virtutes, velut
 quando moti in bona re, invenimus cooperationem bonam et prospere-
 ramur. Bona autem deliberatio, sicut quando discernentes |
 R 18^r bonum a malo, eligimus bonum.

33. Tria sunt vero rursus moventia nos ad mala : vitia, dae-
 mones et mala deliberatio. Vitia quidem, sicut quando concupiscimus
 rem praeter rationem ; verbi gratia : cibum praeter tempus,
 aut praeter opus, aut mulierem praeter intentionem gignendi prolem
 et non legitimam. Et iterum, quando irascimur vel contristamur
 praeter conveniens ; utpote contra eum, qui nos inhonoravit, aut
 damnum nobis intulit. Daemones autem, quando in negligentia
 nostra tempus observantes, incumbunt nobis repente cum multa
 vehementia, moventes praedicta vitia et similia. Mala vero delibera-
 tio est, quando in scientia boni, malum contra eligimus. 10

34. Mercedes laborum virtutis sunt : impassibilitas et scientia.
 Hae enim conciliatrices sunt regni caelorum, sicut et vitia et in-
 scientia supplicii aeterni. Hic igitur, qui propter gloriam hominum
 has quaerit et non propter ipsum bonum, audit a Scriptura dicente :
 A 18^r *Petitis, et non accipitis, eo quod | male petatis.* 5

35. Sunt multa quaedam natura bona, quae fiunt ab homini-
 bus, sed non bona rursus propter aliquam causam ; verbi gratia :
 ieiunium, vigiliae, oratio et psalmodia, eleemosyna et hospitem
 susceptio, natura bona opera sunt ; si quando propter vanam glo-
 R 18^v riam fiunt, | non sunt bona. 5

36. Omnium, quae aguntur a nobis, intentionem quaerit
 Deus, sive propter eum agimus, sive propter aliam causam.

11 post iam om. haec R, sed in margine add. R²; cf. I. Flavius: De bello Iudaico. || 32. 3 post quando om. quod A, sed supra versum add. A² || 3/4 quod — illis : *Matth. 7, 12.* || 6 in "re "bona R || 6 post cooperationem om. bonam R, sed in margine add. R² || 33. 2 et "deliberatio "mala R || 3 post tempus om. aut praeter opus A, sed in margine add. A² || 7 post autem add. vel A || 10 post malum om. contra R, sed supra versum add. R² || 34. 5 Petitis] Quia petitis A || 5 Petitis — petatis : *Iac. 4, 3.* || 35. 1 quaedam] quidem R.

37. Cum audieris Scripturam dicentem : *Quia tu reddes unicuique secundum opera sua*; non ea, quae praeter rectam intentionem aguntur, etsi videantur bona esse, Deus bona reddit, sed secundum rectam. Non enim in ea, quae fiunt, sed intentionem
5 eorum, quae fiunt, iudicium Dei inspicit.

38. Superbiae daemon duplicem habet malitiam : aut enim sibi met suadet monacho ascribere correctiones et non Deo largitori bonorum et adiutori ; aut hoc non persuaso, fratres adhuc imperfectiores suggerit contemnere. Ignorat autem et is, qui sic
5 agitur, quod auxilium Dei persuadeat ei negare. Si enim illos, tamquam qui non potuerint se corrigere, contemnit, semetipsum nimirum, tamquam qui ex | propria virtute correxerit, inducit. A 18^r
Quod est impossibile Domino dicente : *Sine me nihil potestis facere*. Quandoquidem nostra infirmitas, cum movetur ad bona, absque
10 largitore bonorum in finem ducere non potest.

39. Qui novit humanae naturae infirmitatem, hic accepit experimentum divinae virtutis. Et huiusmodi per eam alia quidem iam corrigens, alia vero studens corrigere, non | contemnit
19^r quam aliquem hominum. Novit enim, quia sicut eum iuvat et multis
5 vitiis ac gravibus liberavit, ita potens est et omnes iuvare, quando vult et maxime illos, qui propter illum certant ; etsi quibusdam iudiciis pariter vitiis non liberat, sed propriis temporibus, sicut benignus et humanus medicus, unumquemque studentium sanat.

40. In vitiorum cessatione superbia contingit, aut dum causae abscinduntur, aut daemonibus dolum operando discedentibus.

41. Omne fere peccatum propter voluptatem fit ; et omnis eius interemptio per malorum sustentiam et tristitiam, aut spontanee per paenitentiam, aut per dispensativam illationem, quae per providentiam inducitur : *Si enim nos ipsos iudicaremur,*
5 *non utique iudicaremur. Cum autem iudicamur, a Domino corripi-*
mur, ut non cum mundo damnemur.

42. Cum tibi venerit ex improvise temptatio, ne illum, per A 19^r
quem, accusa, sed id, propter quid quaere, et inveniens corrige,

---

37. 1/2 Quia — sua : *Rom. 2, 6.* || 4 rectam *correxi* : rectum A R ||
38. 2/3 post largitori om. bonorum R, sed supra *versum add.* R² || 5 persuadeat] persuadeat R, sed supra *versum add.* a R² || 8 Sine me — facere : *Ioan. 15, 5.* ||
39. 5 post potens om. est R || 41. 1 voluptatem *conieci* : voluntatem A R ||
4/6 Si — damnemur : *1 Cor. 11, 31.*

quoniam sive per illum, sive per alium, bibere habes omnino iudiciorum Dei absinthium.

43. Quamdiu es male moratus, mala pati ne recuses, ut per hoc humiliatus, superbiam evomas.

44. Aliae quidem temptationum voluptates, aliae vero tristitias, aliae vero dolores corporales hominibus inducunt. Secundum R 19^r enim sitam in anima vitiorum causam et anti|dotum medicus animarum per iudicia sua imponit.

45. Illationes temptationum aliis quidem ad iam peccatorum factorum interemptionem aliis autem ad eorum, quae nunc committuntur, aliis ad perpetrandum intercisionem inducuntur; absque illis, quae ad probationem superveniunt, sicut super Iob.

46. Sensatus quidem divinorum iudiciorum medicinam recogitans, cum gratiarum actione fert per haec contingentes calamitates, nullum alium harum causam, quam peccata sua existimans. Insiapiens autem Dei ignorans sapientissimam providentiam, peccans cum corripitur, aut Deum, aut homines malorum suorum 5 causam reputat.

A 19^r 47. Sunt quaedam, quae vitiorum sistunt motus et non sinunt procedere in incrementum; et sunt alia minuentia et in minorationem ducentia. Verbi gratia: ieiunium et labor et vigiliae non sinunt crescere concupiscentiam; recessio autem et contemplatio et oratio et amor in Deum minuunt eam et in exterminium 5 ducunt. In furore quoque similiter. Verbi gratia: longanimitas et oblivio iniuriae ac mansuetudo sistunt eum et non sinunt crescere; caritas autem et eleemosyna et suavitas et humanitas in minorationem ducunt.

R 20^r 48. Cuius mens semper est ad Deum, huius et concupiscentia in divinum excrevit amorem, et furor ex to | to in divinam conversus est caritatem. Diuturna enim divinae <dilectionis> participatione, ut ab igne igneus, tota lucida facta, et passibilem sui partem ad semetipsam constringens, in amorem divinum, sicut dictum est, indesinentem 5 et caritatem incessabilem vertit, omnino ex terrenis ad divinum transiens.

45. 2 interemptionem R, sed supra versum add. vel et in margine interpretationem R²: interpretationem A || 47. 2/3 post incrementum om. et sunt alia minuentia et in minorationem ducentia R, sed in margine add. R² || 48. 3 dilectionis addidi: τῆς . . . ἐλλάμψεως M || 4 post verbum igneus in A 13 litterae sequuntur, quae legi non possunt: in R rasura || 5 post amorem om. divinum A, sed supra versum add. A².

49. Non omnino qui non invidet, neque irascitur, neque odit eum, qui se contristavit, iam et caritatem habet ad illum. Potest enim et non diligens malum pro malo non reddere propter mandatum; non autem omnino bonum reddere pro malo | sine A 20
 5 coactione. Ex affectu enim benefacere his, qui oderunt, solius est spiritualis et perfectae caritatis.

50. Non qui non diligit aliquem, iam omnino et odit illum; neque rursus qui non odit, iam omnino et diligit, sed potest tandem inter utrumque se habere circa eum, hoc est: neque diligere, neque odisse. Caritativam enim dispositionem soli in nono capitulo
 5 huius hecatontadis dicti quinque modi ingenerare nati sunt apti: laudabiles et medius et vituperabiles.

51. Cum vides mentem tuam materialibus libenter vacantem et horum intellectibus amanter capi, cognosce temetipsum haec R 20^r
 magis, quam Deum diligentem: | *Ubi enim est thesaurus tuus, ibi erit et cor tuum.*

52. Mens quae Deo coniungitur et in Deo demoratur per orationem et dilectionem, sapiens fit et bona et potens et humana et misericors et longanimis: et ut simpliciter dicam, omnes fere divinas proprietates in se circumfert. Ab hoc autem recedens et
 5 materialibus accedens, aut feralis, aut fit voluptatum amatrix facta, bestialis, propter haec homines impugnans. A 20^r

53. Mundum dicit Scriptura materiales res; et mund | ani sunt, qui his mente vacant, ad quos dicit verecundius: *Nolite diligere mundum, neque ea quae in mundo sunt, quia omnia quae sunt in mundo, concupiscentia carnis et concupiscentia oculorum et*
 5 *superbia vitae, non ex Deo, sed ex mundo est.*

54. Monachus est, qui a materialibus rebus mentem separat, et per continentiam et caritatem ac psalmodiam et orationem perseverat ad Deum.

55. Pecorum quidem nutritor est activus. Pecorum enim rationem obtinent moralia officia; propter quod et dicebat Iacob: *Viri pecorum nutritores sunt pueri tui.* Pastor autem ovium, qui est pascendi gnarus. Ovium enim rationem obtinent cogitationes,

---

49. 3 pro malo R, sed supra versum add. bono R²: pro bono A ||
 50. 5 ingenerare "sunt apti" nati R || 6 post laudabiles om. et R || 51. 3/4 Ubi — tuum: Math. 6, 21. || 53. 2/5 Nolite — est: 1 Ioan. 2, 15—17. || 3 neque ea quae sunt in mundo A || 54. 1 post materialibus om. rebus R, sed supra versum add. R² || 55. 2 "obtinent" rationem R || 3 Viri — tui: Gen. 46, 34. || 3 Pastor "ovium" "autem A.

quae sub montibus cogitationum a mente pascuntur. Idecirco et : 5
 R 21^r *Abominatio | est Aegyptiis omnis pastor ovium, contrariis
 videlicet virtutibus.*

56. Mala mens, cum movetur corpus per sensus ad concu-
 piscencias et voluptates, subsequitur et consentit huius imagina-
 tionibus et impetibus. Studiosus vero continet et prohibet eam
 a vitiis, imaginationibus et impetibus, et magis philosophatur
 meliores facere huiusmodi motus ipsius. 5

A 21^r 57. Virtutum aliae quidem sunt corporales, aliae autem
 animales. Et corporales quidem sunt, ut ieiunium, vigiliae, humi-
 sternium, ministerium, opus manuum, ad hoc ne praegravet ali-
 quem aut ad participationem, et quae sunt deinde. Si igitur ex
 aliqua necessitate, vel occupatione corporali, ut infirmitatis, aut 5
 alicuius talium contigerit nobis non posse perficere praedictas
 corporales virtutes, veniam habemus a Deo, qui et causas novit.
 Animales autem non perficientes, nullam habebimus excusationem :
 non enim sunt sub necessitate.

58. Caritas in Deum omnem voluptatem praetereuntem et
 omnem dolorem ac tristitiam suadet contemnere participi suo.
 Et persuadeant tibi omnes sancti, tanta passi propter Christum
 cum gaudio.

R 21^v 59. Attende tibi ipsi a matre malorum, | philautia, quae est
 corporis irrationalis amicitia. Ex hac enim evidenti ratione pariuntur
 primae et vitiosae et generalissimae tres cogitationes : gasti-
 margiae dico et avaritiae et vanae gloriae, occasiones ex necessa-
 riis dumtaxat corporis accipientes, e quibus gignitur omnis malorum 5

A 21^v catalogus. Oportet igitur attendere necessa|rie et hanc ex-
 pugnare cum multa vigilantia. Cum enim haec interimitur,
 similiter interimuntur omnes, quae sunt ex ea.

60. Philautiae vitium monacho quidem miserari suggerit
 corpus et applicare praeter id, quod consuevit, ad escas, tamquam
 dispensationis gratia, ut dum paulatim attrahitur, in foveam
 voluptatum incidat. Mundano vero hinc iam curam sibi facere in
 desideriiis suadet. 5

61. Orationis summam constitutionem hanc esse dicunt :

---

5 sub montibus *conieci*: sub motibus A R || 6 Abominatio — ovium :
Gen. 46, 34 || 57. 3 aliquem *conieci*: locum A R || 4/5 ex "necessitate" ali-
 qua, corporali vel occupatione R || 59. 5 *post* gignitur *om. omnis R, sed supra*
versum add. R² || 60. 4/5 Mundano — suadet : *Rom. 13, 14.*

extra carnem et mundum fieri mentem et immaterialem prorsus et sine mundi imaginatione. Hic vero sine intermissione orat.

62. Sicut corpus moriens ab omnibus mundi separatur actibus, ita et mens in summe orando moriens, ab omnibus separatur mundi intellectibus. Si enim tali non moriatur morte, cum Deo inveniri | et vivere non potest.

R 22^r

63. Nullus te seducat, monache, quod sit fas salvari voluptati et vanae gloriae servientem.

64. Sicut corpus per res peccat et habet ad eruditionem corporales virtutes, ut sit sobrium: | ita et mens per vitiosos intellectus, et habet similiter ad eruditionem animales virtutes, ut munde et sine vitio videns res, sobria sit.

A 22^r

65. Sicut diebus succedunt noctes et aestatibus hiemes, ita vanae gloriae et voluptati tristitiae ac dolores, sive in praesenti, sive in futuro.

66. Non est eum, qui peccavit, futurum effugere iudicium, sive spontaneis hic doloribus, aut invitis illationibus.

67. Propter quinque causas aiunt hic permitti nos sub Deo impugnari a daemonibus. Et primam quidem aiunt, ut cum impugnamur et impugnamus, in discretionem virtutis et malitiae veniamus. Secundam vero, ut bello et dolore virtutem possidentes, 5 firmam et intransitivam habeamus. Tertiam vero, ut proficientes in virtutem, ne altum sapiamus, sed discamus humilia sapere. Quartam autem, ut experti malitiam, perfecto odio eam oderimus. Quintam vero in omnibus, ut sine vitiis facti, ne obliviscamur propriae infirmitatis, neque potentiae adiutoris.

R 22^v

68. Sicut esurientis mens panem imaginatur | et sitientis aquam, ita et gastrimargi varietates eduliorum; et voluptatum amici formas mulierum; et cenodoxi ex omnibus honores; et cupidi luca; et odiosi ultionem eius, qui eum contristavit; et 5 invidi afflictionem eius, cui invidet; et in aliis vitiis similiter. Cum enim mens molestatur a vitiis, accipit vitiosos intellectus, etiam vigilante corpore et in somnis.

A 22^v

69. Quando concupiscentia crescit, factorias voluptatum materias in somnis imaginatur. Quando vero furor, timoris factorias res aspicit. Augent quippe vitia immundi daemones, cooperatricem

61. 3 Hic — orat: 1 *Thess.* 5, 17. || 67. 1 hic] hinc R || 68. 7 vigilante] vigilantē R, sed supra versum add. e R².

nostram negligentiam accipientes, et haec incitant. Muniunt autem nos sancti angeli ad virtutum nos moventes operationem. 5

70. Cum animae concupiscibile crebrius incitatur, habitum amicitiae voluptatum difficile mobilem animae imponit: furor autem cum continue turbatur, profecto et sine viribus illam perficit. Sanant vero hoc quidem exercitatio protensa ieiunii et vigiliarum et orationis; illum autem suavitas et humanitas et caritas et 5 misericordia.

A 23^r 71. Aut per res daemones impugnant nos, aut | per
R 23^r vitiosos intellectus, qui sunt in rebus; per intellectus autem eos, qui sunt a rebus separati.

72. Quanto facilius est secundum mentem, quam secundum operationem peccare, tanto gravius est per cogitationes bellum eo, quod fit secundum res.

73. Res quidem extrinsecus sunt a mente, harum intellectus intrinsecus consistunt. In ea igitur est bene his uti vel male. Aberantem enim intellectuum usum abusus rerum sequitur.

74. Per haec tria mens accipit vitiosos intellectus: per sensus, per complexionem, per memoriam. Per sensum quidem, quando proponuntur illi, scilicet sensui, res, ad quas vitiose dispositi sumus, et movent eam ad vitiosas cogitationes. Per complexionem autem, quando ex laxa diaeta, vel operatione daemonum, vel 5 languore aliquo mutatur complexio, et movet eam iterum ad vitiosas cogitationes, aut contra Providentiam sui. Per memoriam vero, quando rerum, circa quas affecti fuimus, intellectus memoria reducit et movet eam similiter ad vitiosas cogitationes.

75. Earum quae in usum nobis sunt a Deo datae rerum, |
A 23^r aliae in anima, aliae quidem in corpore, aliae circa corpus inveniuntur. Verbi gratia: in anima quidem virtutes, in corpore vero
R 23^r sensuum instrumenta | et reliqua membra. Circa corpus autem: escae, opes, possessiones, et quae deinceps. Bene igitur his 5 uti vel male, vel eis, quae circa haec contigerint, aut studiosos, aut malos nos declarat.

76. Eorum quae in rebus contingunt, haec quidem sunt in anima, illa vero in corpore; alia vero rerum, quae sunt circa corpus.

---

71. 1 Aut] ut A, *om. initiale* || 72. 3 fit] sit A || 73. 2 est "his "bene uti R || 2 vel] an R, *sed supra versum add.* vel R³ || 74. 1 tria "accipit "mens R || 6 *post* languore *om.* aliquo R, *sed in margine add.* R² || 76. 1 Eorum] Horum A.

Et eorum quidem, quae sunt in anima, sicut scientia et ignorantia, et oblivio et memoria, dilectio et odium, timor et temeritas, tristitia et gaudium, et quae deinceps. Eorum vero, quae in corpore, sicut voluptas et dolor, et sensus et hebetudo, sanitas et aegritudo, vita et mors, et huiusmodi. Eorum vero, quae circa corpus, sicut fecunditas et sterilitas, divitiae ac paupertas, gloria et ignominia, et quae deinde. Horum quidem alia bona, alia vero mala hominibus
10 putantur, cum nihil horum sit malum propria ratione. Propter usum autem sive mala proprie, sive bona inveniuntur.

77. Bona est scientia natura, similiter autem et sanitas, sed contraria his multis magis super haec profuerunt. | Malis enim A 24^r non in bonum scientia contingit, quamvis natura, sicut dictum est, sit bona. Similiter autem neque sanitas, neque divitiae, neque
5 gaudium. Non enim his commode utuntur. Putas igitur, contraria omnia talibus expediunt? | Igitur neque illa mala propria R 24^r ratione existunt, etsi videantur mala esse.

78. Noli abuti intellectibus, ut non ex necessitate et rebus abutaris. Siquis enim non primum secundum cogitationem peccat, non utique peccat umquam secundum operationem.

79. Imago terreni generales malitiae existunt, verbi gratia : insipientia, formido, lascivia, iniquitas. Imago vero supercaelestis, generales virtutes : prudentia, fortitudo, sobrietas, iustitia. *Sed sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem caelestis.*

80. Si vis invenire viam, quae ducit ad vitam, in via illam quaere, et ibi eam invenis in dicente : *Ego sum via, et veritas, et vita.* Verumtamen nimis laboriose, eo quod *pauci sint, qui inveniant illam*; ne forte derelictus a paucis, cum multis inveniaris.

81. Per haec quinque anima a peccatis absciditur : aut per A 24^r timorem hominum, aut per timorem iudicii, aut propter futuram mercedis redditionem, aut propter dilectionem Dei, aut ultimum propter conscientiam percutientem.

82. Nonnulli quidem dicunt, quia non esset malum in his, quae sunt, nisi quaedam alia virtus esset attrahens nos ad illud. Ea vero nihil aliud est, quam eorum, quae sunt secundum naturam mentis operationum, negligentia. Proinde qui harum | dili- R 24^r
5 gentiam faciunt, bona quidem semper faciunt, mala vero numquam.

77. 1 natura] naturae R || 4 autem neque] autem neque neque A || 79. 3/4 Sed — caelestis : 1 Cor. 15, 49. || 80. 2/3 Ego — vita : Ioan. 14, 6. || 3/4 pauci — illam : Math. 7, 14. || 82. 2 post sunt om. nisi A, sed supra versum add. A² || 3 nihil est aliud R || 4/5 diligentiam correxi: diligentia A R.

Si igitur vis et tu, repelle negligentiam et similiter abigis malitiam, quae est aberrans iudicium intellectuum, quam subsequitur abusio rerum.

83. Secundum naturam est rationalis partis in nobis subdi divinae rationi, et dominari irrationali parti, quae est in nobis. Hic ordo in omnibus custodiatur, et neque malum erit in his, quae sunt, neque id quod ad illud trahat, invenietur.

84. Aliae quidem cogitationum simplices sunt, aliae vero compositae. Et simplices quidem sunt, quae sunt sine vitio, compositae autem vitiosae: sicut quae ex vitio et intellectu componuntur. His se sic habentibus, multas | simplicium est videre sequentes eas, quae sunt compositae, cum inceperint motum ad peccandum secundum cogitationem. Verbi gratia in auro: ascendit in memoriam alicuius cogitatio de auro vitiosa, et impetum fecit cogitatione ad furandum, et perfecit secundum mentem peccatum; consequetur autem memoriam auri et memoria sacculi et machinationis furandi, cubiculi, et eorum quae deinde. Et memoria quidem auri erat composita: habebat enim mens vitium circa illud, | sacculi vero ac cubiculi et eorum quae deinceps, simplex: neque habebat circa ea vitium mens. In omni quoque cogitatione similiter habetur: et in vana gloria et in muliere et in reliquis. Non enim omnes cogitationes, quae sequuntur vitiosam cogitationem, etiam vitiosae sunt, sicut demonstravit ratio. Ex his igitur possumus nosse, quales sint vitiosae cogitationes, et quales simplices.

85. Plerique quidem aiunt, quia particulas corporis tangentes daemones movent vitium fornicationis: inde, cum vitium movetur, refert formam mulieris per memoriam in mentem. Quidam vero, quod menti quidem in figura mulieris appareant; | particulas autem corporis tangentes, appetitum movent, et sic fiunt imaginationes. Alii vero rursus, quia vitium, quod invalescit in propinquante daemone, movet vitium, et ita applicatur ad cogitationes anima, repraesentans formas per memoriam. In aliis etiam imaginationibus similiter: alii quidem ita, alii vero ita contingere aiunt. Verumtamen in nullo dictorum modorum valent

---

83. 1 Secundum naturam conieci: Secunda natura A R || 84. 3 et] et et A || 10 ante quae om. eorum R, sed in margine add. R³ || 17 vitiosae A, sed supra verum add. or A²: vitiorum R, sed supra verum add. vel sae R².

vitium quaecumque movere, praesente animae caritate et continentia, neque vigilante corpore, neque in somnis.

86. Alia quidem | mandatorum legis et corporaliter et spiritaliter necesse est custodire, alia vero spiritaliter tantum. Verbi gratia: *Non moechaberis. Non occides. Non furaberis*, et similia et corporaliter et spiritaliter oportet custodire. Et spiritaliter quidem tripliciter. Circumcidi vero et custodire Sabbatum et occidere agnum et comedere azyma cum lactucis agrestibus et similia, spiritaliter solum.

87. Tres sunt morales constitutiones generaliores in monachis. Et prima quidem, nihil peccare secundum operationem; secunda vero, non tardare in anima vitiosas cogitationes; tertia autem, formas mulierum et eorum, | qui contristaverunt, sine A 26^r
5 vitio contemplari secundum cogitationem.

88. Sine possessione est, qui abrenuntiavit omnibus existentibus sibi et nihil ex toto super terram possidet praeter corpus: affectu quoque circa illud dirupto, Deo et ipsius sui commisit dispensationem.

89. Eorum qui possident, alii sine vitio possident, propter quod et privandi tristes fiunt: sicut is, qui in Evangelio dives, *abiit tristis*. Quodsi privatur, usque ad mortem tristatur. Vitiosi igitur et non vitiosi affectum arguit, probat.

90. Hos autem qui summatim orant, impugnant daemones, ut intellectus sensibilibus rerum subtiles non assumant; R 26
gnaros autem orandi, ut demorentur in eis vitiosae cogitationes; eos autem qui circa actionem certant, ut faciant illos secundum operationem peccare. Omnimode autem ad omnes certant, ut a Deo miserii homines separentur.

91. Qui secundum vitam istam sub divina providentia ad pietatem exercitantur, per has tres temptationes probantur; verbi gratia: aut per delectabilium dationem, sicut in sanitate et pulchritudine et fecunditate et opibus et gloria et similibus; A 26^r
5 aut per tristium illationem, sicut privatione filiorum et opum ac gloriae, et eorum quae deinceps; aut per ea, quae dolorem ingenerant corpori, sicut languores et tormenta, et ea quae deinceps.

---

85. 11 vitium "movere" quaecumque R || 86. 3: *Exod. 20, 13—15.; Matth. 5, 27. seqq.* || 5 Circumcidi — Sabbatum: *Gen. 17, 10.* || 5/6 occidere — agrestibus: *Exod. 12, 3. seqq.* || 87. 4 *post* contristaverunt *add.* eum A || 89. 1 Eorum] Horum A || 3 abiit tristis: *Matth. 19, 22.*

Et ad primos quidem dicit Dominus : *Si quis non abrenuntiaverit omnibus quae habet, non potest meus esse discipulus.* Ad secundos autem et tertios : *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* 10

92. Quattuor haec aiunt mutare complexionem corporis et dare menti cogitationes sive vitiosas, sive sine vitio per eam ; verbi gratia : angelos, daemones, aeres, diaetam. Et angelos quidem verbo aiunt mutare, daemones vero per tactum, aeres autem R 26^r mutationibus, | diaetam vero escarum et potuum qualitatibus et 5 superbundantia et minutione ; praeter eas, quae per memoriam, auditus et visus contigerunt ei mutationes : prius patiente anima ex his, quae incidunt ei tristibus aut laeticis. Et ex his quidem perpatiens anima, mutat complexionem corporis ; ex praedictis autem, cum mutatur complexio, praebet menti cogitationes. 10

93. Mors quidem est proprie separatio : stimulus autem mortis peccatum, quem suscipiens Adam, simul ligni vitae et A 27^r paradisi ac Dei exul factus est ; | quem subsecuta est ex necessitate mors corporis. Vita quippe proprie est, quae dixit : *Ego sum vita.* Hic in morte factus, mortificatum reum ad vitam reduxit. 5

94. Sermo qui conscribitur, aut ad sui commonitionem conscribitur, aut ad utilitatem aliorum, aut amborum, aut ad laesionem aliquorum, aut ad ostentationem, aut ex necessitate.

95. Locus est pascuae activa virtus, aqua vero refectiois scientia factorum.

96. Umbra mortis est humana anima. Si quis igitur est cum Deo et Deus cum eo, hic potest dicere evidenter : *Si ambulavero in medio umbrae mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.*

R 27^r 97. Mens quidem munda recte aspicit res : sermo | vero exercitatus sub aspectum ducit ea, quae sunt visa : clarus autem auditus suscipit ea. Qui vero tribus privatus est, eum qui locutus est, affligit.

98. Cum Deo est, qui sanctam cognoscit Trinitatem, conditionem eius et providentiam ; et passibilem partem animae impassibilis possidet.

99. Virgam significare <aiunt> iudicium Dei, baculum vero

---

91. 8/9 Si — discipulus : *Luc. 14, 33.* || 10 In — vestras : *Luc. 21, 19.* || 92. 7 visus et auditus R || 8 Et ex] Eex R, *sed supra verum add.* t R² || 93. 1/2 stimulus — peccatum : *1 Cor. 15, 56.* || 4/5 Ego sum vita : *Ioan. 14, 6.* || 95. 1 Locus — refectiois : *Psal. 22, 2.* || 96. 2/3 Si — es : *Psal. 22, 4.* || 99. 1 aiunt *addidi: φασὶ M.*

prudentiam eius vel providentiam, id est: misericordem pro-
spicientiam. Igitur qui horum scientiam accipit, potest dicere: A 27
Virga tua et baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

100. Quando mens vitiis nudata fuerit, et eorum quae sunt,
illustratur contemplatione, tunc potest et in Deo fieri, et sicut
oportet orare.

HECATONTAS TERTIA.

1. Rationabilis quidem intellectuum et rerum usus sobrieta-
tis et caritatis ac scientiae est factorius: irrationabilis autem
libidinis et odii et inscientiae.

2. *Parasti in conspectu meo mensam*, et cetera. Mensa hic
significat activam virtutem. Ea enim adversus eos, qui tribulant
nos, a Christo parata est. Oleum autem, quod unguat mentem,
contemplationem factorum. Calix vero scientiam, quae est Dei.
5 Misericordia autem eius, Verbum ipsius et Deum. Hic enim per
incarnationem suam subsequitur nos omnibus diebus, donec omnes
compre- | hendat, qui salvandi sunt, sicut et Paulum. Domus R 27
vero regnum, in quo restituuntur omnes sancti. Longitudo autem
vita aeterna.

3. Secundum abusionem virtutum animae vitia in nobis |
contingunt; verbi gratia: et concupiscibilis et irascibilis et rationalis. A 28^r
Et rationalis quidem virtutis abusio est inscientia et imprudentia;
irascibilis autem et concupiscibilis odium et dilectio. Usus autem
5 harum scientia et prudentia, dilectio et sobrietas. Quodsi hoc est,
nihil eorum, quae sub Deo facta sunt, malum est.

4. Non escae sunt malae, sed gastrimargia; neque filiorum
generatio, sed fornicatio; neque opes, sed cupiditas; neque
gloria, sed vana gloria. Quodsi hoc est, nihil in his quae sunt,
malum est, nisi abusio, quae contingit ex mentis negligentia circa
5 naturalem terrae culturam.

5. Malum quod est in daemonibus, haec esse ait beatus
Dionysius: furorem irrationalem, dementem concupiscentiam,

3 potest] est A || 4 Virga — sunt: *Psal.* 22, 4. || 100. 2 sicut] sic A.

Titulus: Hecatontas tertia.] Finit hecatontas secunda. Incipit tertia. R ||
2. 1 Parasti — mensam: *Psal.* 22, 5. || 4 contemplationem *correxi:* con-
templatione A R || 5 Misericordia *conieci:* Mensam A R || 3. 1 virtutum
correxi: virtutem A R || 4. 3 in his] ex his R, *sed supra versum add.* in
R² || 5 *supra terrae add.* usum A² || 5. 1 *cf. Dionysius Areopagita:*
De divin. nom. cap. IV. (= Migne: PG. 3. col. 726.)

imaginationem temerariam. Irrationabilitas autem et dementia et temeritas privationes sunt rationis, mentis et animadversionis. Privationes autem habituum sunt secundae. Quapropter erat, 5
quando existebat in eis ratio et mens et animadversio religiosa.

R 28^r Quodsi hoc est, | neque daemones natura sunt mali, sed ex abusione
A 28^v animalium virtutum | mali facti sunt.

6. Alia quidem vitiorum libidinis, alia odii, alia vero libidinis et odii sunt factoria.

7. Edacitas et delectabilium comestio libidinis sunt causae; cupiditas autem et vana gloria odii ad proximum. Mater autem harum philautia, id est: amor sui, utrarumque est causa.

8. Philautia est ad corpus vitiosa et irrationabilis amicitia, cui opponitur caritas et continentia. Qui habet illam, habet omnia vitia.

9. Nullus, ait Apostolus, *propriam suam carnem odio habuit, sed supprimit ac in servitatem redigit*, nihil ei plus praestans praeter ea, quae sunt ad vitam necessaria per cibum et operimentum, et haec sola. Ita igitur sine vitio aliquis diligit illam; et sicut ministram divinorum nutrit ac fovet eam his solis, quae replent 5
indigentiam ipsius.

10. Quem aliquis diligit, hunc omnino et studet procurare. Si igitur Deum quis diligit, omnino et quae beneplacita sunt ei, studet facere: si vero carnem, ea quae illam delectant, efficere.

A 29^r 11. Deo quidem placet caritas et sobrietas et contemplatio et oratio; carni vero gastrimargia et libido et harum augmentiva. Ideo: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Qui autem sunt*

R 28^v *Christi, | carnem suam crucifixerunt cum vitiiis et concupiscentiis.*

12. Mens quidem si servit Deo, habet servum corpus, et plus nihil illi praebeat ad vivendum, quam necessaria: si autem servit carni, in servitatem redigitur vitiorum, curam eius semper in desideriis faciens.

13. Si vis cogitationes superare, diligentiam habe vitiorum et facile illas a mente abiges. Verbi gratia: in fornicatione quidem ieiuna, vigila, labora, secede. In ira vero et tristitia contemne gloriam et ignobilitatem et materiales res. In odio vero ora pro eo, qui te contristavit, et liberaberis. 5

---

6. 2 factoria sunt R || 7. 3 "philautia" harum A || 9. 1 Nullus — habuit: *Eph. 5, 29.* || 2 sed — redigit: *1 Cor. 9, 27.* || 11. 2 augmentiva conieci: argumentiva A R || 3 Qui — possunt: *Rom. 8, 8.* || 3/4 Qui — concupiscentiis: *Galat. 5, 24.* || 12. 3/4 curam — faciens: *Rom. 13, 14.*

14. Ne infirmioribus hominum temetipsum praepondera, sed mandato caritatis magis extende. Illis quippe praeponderans, in foveam propriae seductionis incidis; hinc autem extendens in altitudinem humilitatis proficis.

15. Si omnino mandatum dilectionis ad proximum custodis, pro qua re erga illum tristitiae amaritudine tabescis, quam ut liquet, quia A 29^r huic temporalia prae-honorans et ea admittens, fratrem impugnas?

16. Non propter opus tantum aurum amabile est hominibus, quantum quod per illum multi voluptates procurant.

17. Tres sunt causae dilectionis opum: voluptatum amicitia, vana gloria, infidelitas vel incredulitas. | Senior autem R 29^r duabus infidelitas consistit.

18. Amicus quidem voluptatum diligit argentum, ut per illud deliciis fruatur: vanae gloriae vero deditus, ut per illud glorificetur: incredulus autem, ut abscondat et custodiat, famem timens, aut senectutem, aut languorem, aut peregrinationem: in 5 eo magis sperat, quam in Deo, omnis creaturae conditore ac providore usque ad ultima et minima animalia.

19. Quattuor sunt qui servant opes: praedicti tres et dispensatorius. Solus autem iste procul dubio recte servat, ut unicuique, quod opus est, praebens, numquam deficiat.

20. Omnes vitiosae cogitationes aut concupiscibile | animae A 30^r incitant, aut irascibile exturbant, et ex hoc contingit mentem caecutire ad spiritalem contemplationem et ad orationes avolatione peregre profectam. Et huius rei gratia debet monachus, et maxime 5 qui seorsum quiescit, diligenter cogitationibus attendere et harum causas nosse excidere. Incitant concupiscibile animae vitiosae cogitationes mulierum: harum autem causae ciborum ac potuum intemperantia et ipsarum mulierum crebrum et irrationabile colloquium. Intercidit autem has fames atque sitis et vigiliae et 10 re|cessio. Furorem autem iterum exturbant vitiosae memoriae R 29^r eorum, qui nos contristaverunt. Causae vero harum: voluptatum amicitia et vana gloria et materialium amor. Propter haec enim, qui vitiosus est, tristatur, aut sicut privatus, aut sicut qui non est adeptus. Intercidit autem has harum earundem contemptus et 15 despectio propter spem in Christum.

---

15. 2 post amaritudine om. tabescis R, sed in margine add. R^a || 17. 2 incredulitas] incrudelitas R || 20. 4 profectam correxi: profectum AR || 8 et] atque R || 10 exturbant] perturbant R, sed supra versum add. ex R^a.

21. Cognoscit Deus semetipsum, cognoscit et quae sub eo sunt. Cognoscunt autem et sanctae Virtutes Deum, et quae sub Deo facta sunt. Sed non sicut Deus cognoscit semetipsum et quae sub eo facta, ita sanctae Virtutes cognoscunt Deum et quae sub Deo facta.

A 30^r 22. Deus semetipsum | quidem cognoscit ex beata substantia sui; ab eo vero facta ex sapientia sua, per quam et in qua omnia fecit. Sanctae vero Virtutes Deum quidem participio cognoscunt, super participium existentem; quae vero sunt ab eo facta, assumptione contemplationum, quae sunt in ipsis.

23. Extra mentem quidem sunt ea, quae facta sunt; intus autem eorum contemplationem assumit. Non autem ita in Deo aeterno et immenso et interminabili, et qui esse et bene esse et semper esse his, quae sunt, donavit.

R 30^r 24. Dei particeps est sancti rationalis et intellectualis substantia: et ipso esse et ad bene esse aptitudine, benignitatis, inquam, et sapientiae, et ipsa gratia ad semper esse. Haec igitur Deum cognoscunt. Quae vero sunt sub eo facta, assumptione, ut dictum est, artificialis sapientiae, quae in his, quae facta sunt, consideratur; quae subtilis et sine subsistentia, id est: accidentaliter et non substantialiter in mente conspicitur.

A 31^r 25. Quattuor divinarum proprietatum contentivas et munitivas et salvificas eorum, quae sunt, propter summam benignitatem communes fecit Deus, producens ad esse rationalem et intellectua-
lem substantiam: | id quod est, quod semper est, benignitatem ac sapientiam. Harum duo quidem substantiae praebuit, duo vero deliberativae aptitudini. Et substantiae quidem quod est et quod semper est, deliberativae vero aptitudini benignitatem ac sapientiam, ut ea, quae est ipse secundum substantiam, sit creatura secundum participationem substantiae. Propter hanc et secundum imaginem et similitudinem Dei dicitur facta esse. Et secundum imaginem quidem sicut ens entis et sicut semper ens semper entis, vel ut quod est, eiusdem est, et sicut semper est, eius quod semper est, etsi non sine principio, sed sine fine. Secundum similitudinem

---

22. 1 post semetipsum om. quidem R, sed supra versum add. R² || 24. 1/2 substantia] substantiali R || 25. 8 supra ea, quae add. neutraliter A² R² || 9/10 Propter — esse: Gen. 1, 26. || 11 post entis et om. sicut semper ens R, sed in margine add. R² || 12 post eiusdem est om. et sicut semper est R.

autem, sicut bonus boni, et sicut sapiens sapientis; eius qui secundum naturam, is qui secundum gratiam. Et secundum imaginem quidem omnis natura rationalis est Dei, | secundum similitudinem autem soli boni et sapientes. R 30^v

26. Omnis rationalis et intellectualis substantia dividitur in duo; hoc est: in angelicam et humanam naturam. Et omnis angelica rursus natura dividitur iterum in duo universalialia agmina: sanctaque et profana; id est: in sanctas Virtutes et immundos daemones. Et omnis humana dividitur in agmina tantum | universaliter duo: pia dico et impia. A 31^v

27. Deus quidem sicut per se existens existens et per se bonitas et per se sapientia; immo, ut verius dicam, et super haec omnia nihil habet ex toto contrarium. Creaturae vero sicut omnes participatione et gratia existentiam habentes, scilicet rationales et intellectuales, et bonitatis et sapientiae aptitudinem habent contrariam: existentiae quidem non existere, bonitatis et sapientiae aptitudini malitiam et inscitiam. Et existere quidem semper et non existere haec, in potestate eius, qui fecit, sunt; participem vero fieri bonitatis eius aut non fieri, in voluntate rationabilium existit. 10

28. Gentiles quidem ab aeterno dicentes consistere Deo eorum, quae sunt, essentiam, qualitates autem circa eam solum ex eo habuisse; substantiae quidem nihil dicunt contrarium, in qualitatibus vero solis contrarietatem esse. Nos autem solam dicimus | divinam substantiam non habere quiddam contrarium, sicut sempiternam existentem et immensam et aeternitatis substantiis aliis donativam: substantiae vero eorum quae sunt, esse quidem id, quod non est, contrarium; et in potestate eius, qui vere est existere, semper esse eam; sine paenitentia | autem esse dona ipsius. Et ideo et est et semper erit {et} omnipotentiva virtute tenens vel regens. A 32^v

29. Sicut malum privatio est boni, et inscitia privatio scientiae: ita et quod non est, privatio est eius quod est; non autem eius quod proprie est, non enim habet contrarium. Et priorum

26. 5 post tantum om. universaliter duo R, sed in margine add. R² || 27. 1 per se existens] per existentia R, sed supra versum add. se R² || 10 existit] existunt R, sed supra versum add. t R² || 28. 4 post solam om. dicimus R, sed infra versum add. R² || 5 quiddam conieci: quidem A R || 9/10 sine — ipsius: Rom. 11, 29. || 10 post erit seclusi et || 29. 1 malum est privatio boni R.

quidem privationes sententiam eorum, qui facti sunt, sequuntur ; ea vero, quae est secundi, in voluntate eius qui fecit, existit ; qui 5 semper propter benignitatem vult esse ea, quae sunt, et semper ab eo beneficiis frui.

30. Omnia quae facta sunt, alia quidem rationalia et intellectualia et contrariorum susceptiva ; verbi gratia : virtutis et malitiae et scientiae et inscitiae. Alia vero sunt diversa corpora ex contrariis constantia ; id est : terrae, aeris, ignis, aquae. Et alia quidem sunt incorporea et immaterialia, etsi quaedam horum 5 coniuncta sint corpori ; alia autem ex materia et specie tantum habent constitutionem.

31. Omnia corpora secundum naturam sunt immobilia ; R 31^v moventur autem ab anima, alia quidem | rationali, alia vero irrationali, alia autem insensibili.

32. Animalium virtutum alia quidem nutritiva et augmen- A 32^v tiva, alia vero imaginaria et impetu | utens, alia vero rationalis et intellectualis. Et primae quidem solius communicant plantae ; secundae vero irrationabilia animalia ; tertiae autem simul cum duabus homines. Et duae quidem virtutes corruptibiles, tertia 5 vero incorruptibilis demonstratur.

33. Alterutri communicant illuminationem sanctae Virtutes ; et humanae naturae aut suam virtutem communicant, aut scientiam, quae est in eis. Et virtutem quidem sicut bonitatem imitatricem Dei, secundum quam et semetipsas et alterutrum, humiliantes se, beneficiis prosequuntur, deifice operantes. Scientiam autem 5 aut de Deo quiddam altius : *Tu enim*, ait, *Altissimus in aeternum, Domine* ; aut de incorporeis quid profundius, aut de corporibus diligentius ; aut de providentia quid disertius, aut de iudicio quid planius.

34. Mentis est immunditia primum quidem scientiam habere fallacem, secundum autem ignorare aliquid eorum, quae sunt universalialia ; quantum ad humanam mentem dico, angeli enim est R 32^v nihil eorum, quae sunt particularia, ignorare ; tertium | vitiosas habere cogitationes, quartum autem consentire peccato. 5

5 post ea om. vero R, sed in margine add. R² || 30. 6 tantum etiam supra versum add. A² || 31. 1 secundum naturam A R, sed supra versum add. suam A² || 3 supra insensibili add. a non A² || 33. 1 Alterutri cor- rexi: Alterutrum A R || 6 quiddam conieci: quidem A R || 6/7 Tu — Domine: Psal. 91, 9.

35. Animae est immunditia non operari secundum naturam. A 33^r

Ex hoc enim pariuntur animae vitiosae cogitationes. Tunc enim secundum naturam operatur, quando passibiles eius virtutes, furor videlicet et concupiscentia, in rerum et intellectuum qui sunt in
 5 eis, suggestione impassibiles permanent.

36. Corporis est immunditia secundum operationem peccatum.

37. Diligit quietem, qui non patitur ad ea, quae sunt mundi : et diligit omnes homines, qui nihil diligit humanum : et Dei scientiam habet et divinorum, qui non scandalizatur in aliquem, sive propter delicta, sive cogitationes ex suspicione.

38. Magnum quidem est non pati ad res, maius autem multo ad harum intellectus impassibilem permanere.

39. Dilectio et continentia impassibilem mentem conservant ad res et harum | intellectus.

R 32^v

40. Non ad res mens pugnat amici Dei, neque ad harum intellectus, sed ad vitia intellectibus coniuncta. Verbi gratia : non ad mulierem pugnat, neque ad eum, qui se contristavit, neque ad horum imaginationes, sed ad vitia imaginationibus coniuncta.

41. Universum bellum monachi est ad daemones, ut vitia intellectuum separet. Aliter enim res sine vitio aspicere non potest.

42. Aliud est res, et aliud intellectus, et aliud vitium. Et A 33^v
 res quidem est verbi gratia : vir, mulier, aurum, et quae deinde. Intellectus autem sicut memoria subtilis alicuius dictorum. Vitium autem velut amicitia irrationalis, aut odium indiscretum alicuius
 5 praedictorum. Ad vitium igitur est pugna monachi.

43. Intellectus est vitiosus cogitatio composita a vitiis et intellectu ; et remanet cogitatio subtilis. Separamus autem vitium per dilectionem spiritalem et continentiam, si volumus.

44. Virtutes quidem a vitiis mentem separant, spiritales autem contemplationes a subtilibus cogitationibus ; munda vero oratio ipsi eam praesentat Deo.

45. Virtutes quidem sunt propter scientiam eorum, quae facta sunt ; scientia vero propter cognoscentem ; cognoscentem autem propter eum, qui in cognoscente cognoscitur, et supra scientiam cognoscentem.

46. Non sicut indigens alicuius, qui est superplenus, Deus produxit in esse ea, quae facta sunt, sed ut ea quidem illo proportio-

41. 2 separet] superet R, *sed supra versum add. separet R².*

A 34^r naliter communicantia perfruantur; | ipse vero laetetur in operibus suis videns ea laetantia, et insatiabile insatiabiliter semper satians. 5

47. Multos habet mundus pauperes spiritu, sed praeter id
R 33^r quod convenit. | Et multos lugentes, sed propter opum damna, aut amissiones filiorum. Et multos mites, sed ad immunda vitia. Et multos esurientes et sitientes, sed rapere aliena et lucrari ex iniquitate. Et multos misericordes, sed ad corpus et ea, quae sunt corporis. Et mundos corde, sed propter vanam gloriam. Et pacificos, sed animam corpori subicientes. Et multos qui persecutionem patiuntur, sed sicut incompositi. Et multos, qui exprobrantur, sed in turpibus peccatis. Sed illi soli beati, qui propter Christum et secundum Christum haec faciunt et patiuntur. Quare? *Quia* 10
eorum est regnum caelorum, et, ipsi Deum videbunt, et quae deinde. Itaque non quia faciunt haec et patiuntur, sunt beati; etenim et hi, qui praedicti sunt, idipsum faciunt; sed quia propter Christum et secundum Christum haec faciunt et patiuntur.

48. In omnibus quae a nobis aguntur, intentio quaeritur a Deo, sicut multoties dictum est, sive propter eum, sive propter aliud agimus. Cum igitur aliquid volumus agere bonum, ne hominis
A 34^v beneplacitum, sed Deum | habeamus intentionem, ut in ipsum semper respicientes, propter ipsum agamus omnia, ut non et laborem sustineamus et mercedem perdamus. 5

49. Et subtiles humanarum rerum intellectus, et omnium quae facta sunt, contemplationes reice a mente tempore orationis,
R 33^v ne minora imaginans, ab eo, quod est omnibus quae sunt, incomparabiliter melius, excidas.

50. Si Deum praecordialiter dilexerimus, per ipsam eandem dilectionem vitia excludimus. Dilectio autem in eum est prae-honorare ipsum mundo et animam carni; in eo quod mundanas quidem contemnimus res, ei vero vacemus semper et per continentiam et caritatem et orationem et psalmodiam, et quae deinceps. 5

51. Si vacantes Deo multo tempore, diligentiam adhibemus passibili parti animae, non amplius ad cogitationum suggestiones

---

47. 10/11 Quia — videbunt: *Matth. 5, 3. seqq.* || 12 haec et] haec aut R, sed supra versum add. et R² || 49. 1 post subtiles om. humanarum R, sed in margine add. R² || 50. 4 post semper om. et R, sed supra versum add. R² || 51. 1 post adhibemus om. passibili R, sed in margine add. R².

evolvimur : sed diligentius harum causas perpendentes et excident-
tes, speculatores efficimur ita, ut impleatur in nobis illud : *Et*
5 *respexit oculus meus in inimicis meis, et insurgentibus in me mali-*
gnantibus audiet auris tua.

52. Quando cernis mentem tuam pie et iuste conver |
santem in mundi intellectibus, cognosce et corpus non multum A 35^e
tardare ad delabendum in ea.

53. Sicut corpus habet mundi res, ita et mens habet mundi
cogitationes : et sicut corpus fornicatur cum corpore mulieris,
ita et mens fornicatur cum intellectu mulieris per imaginationem
proprii corporis. Formam enim proprii corporis aspicit commisceri
5 cum forma mulieris secundum cogitationem. Similiter et formam
eius, qui se contristavit, | ulciscitur secundum cogitationem per R 34^e
formam proprii corporis, et in aliis peccaminibus similiter. Quae
enim agit corpus secundum operationem in mundo rerum, haec
agit et mens in mundo intellectuum.

54. Non est horrendum ac expavendum et obstupendum
cogitatione, quia Deus quidem et Pater neminem iudicat, omne
vero iudicium dedit Filio ; Filius autem clamat : *Nolite iudicare,*
ut non iudicemini; et nolite condemnare, ut non condemnemini,
5 *donec veniat Dominus; et : In quo iudicio iudicas alium, teipsum*
condemnas; homines autem dimittentes flere peccata sua, tulerunt
iudicium a Iesu; et ipsi sicut sine peccato iudicant et condem-
nant invicem? Et caelum quidem stupuit, terra vero horruit ;
ipsi vero non confunduntur insensati | effecti. A 35

55. Qui curiose aliorum peccata inquirat, aut etiam ex suspi-
cione fratrem iudicat, nondum iecit principium paenitentiae, neque
scrutandi et cognoscendi peccata sua in veritate graviora existentia
multo pondere plumbi : neque novit, homo unde fit gravis corde,
5 diligens vanitatem et quaerens mendacium. Idcirco sicut insipiens
et in tenebris ambulans, dimittens peccata sua, aliorum imagina-
tur, aut quae sunt, aut quae | putantur ex suspitione. R 34^e

---

4/6 Et — tua : *Psal. 91, 12.* || 53. 7 post Quae om. enim R, sed in margine
add. R² || 9 post agit om. et R, sed supra versum add. R² || 54. 2/3 Pater —
Filio : *Ioan. 5, 22.* || 3/4 Nolite — iudicemini : *Matth. 7, 1.* || 4 nolite —
condemnemini : *Luc. 6, 37.* || 5 donec veniat Dominus : *1 Cor. 4, 5.* || 5/6
In quo — condemnas : *Rom. 2, 1.* || 5 post quo om. iudicio R, sed in mar-
gine add. R² || 8 Et caelum — horruit : *Ierem. 2, 12.* || 55. 3 et] neque R,
sed supra versum add. et R² || 4 pondere plumbi : *Zachar. 5, 7.* || 4/5
homo — mendacium : *Psal. 4, 3.* || 4 fit conieci: sit A R.

56. Philautia, sicut multoties dictum est, omnium vitiosarum cogitationum causa existit. Ex hac enim generantur tres generalissimae concupiscentiae cogitationes: gastrimargiae et cupiditatis et cenodoxiae. Ex gastrimargia vero generatur ea, quae est fornicationis; ex cenodoxia vero ea, quae est superbiae. 5 Reliquae autem omnes unamquamque trium sequuntur: et ea quae irae, et quae tristitiae, et quae odii, et quae acediae, et invidiae ac detractionis, et reliqua. Haec vero vitia colligant
 A 36^r mentem materialibus rebus, et detinent eam in terra, | instar lapidis gravissimi, ei incumbentia, natura existenti ipsi igne 10 leviori et acutiori.

57. Principium quidem omnium vitiorum est philautia, finis autem superbia. Philautia vero est circa corpus irrationalis amicitia. Qui hanc excidit, concidit omnia, quae sunt ex ea.

58. Sicut parentes corporis affectum exhibent eis, qui ex ipsis generantur, ita et mens naturaliter suis adiacet rationibus. Et sicut illorum vitiosiores, etsi omnium per omnia fuerint pueri derisione dignissimi, omnium videntur modestissimi et pulcherrimi: ita et stultae menti suae rationes, quamvis omnibus sint 5 improbiores, omnibus videntur | prudentiores. Sapienti vero non sic suae, sed quando visum fuerit certificatum esse, quia verae sunt et bonae, tunc maxime non credit iudicio suo, sed alios sapientes rationum suarum et cogitationum iudices constituit, ne in vanum currat, aut cucurrerit; et ex eis certitudinem accipit. 10

A 36^r 59. Cum aliqua viceris ignobiliorum vitiorum, | verbi gratia: gastrimargiam, aut fornicationem, aut iram, aut avaritiam, continuo instat super te cenodoxiae cogitatio. Si autem hanc viceris, ea quae est superbiae, succedit.

60. Omnia ignominiosa vitia tenentia animam vanae gloriae ex ea abigunt cogitationem; et dum omnia praedicta vincuntur, rursus in eam ipsam revolvunt.

61. Vana gloria aliquando quidem dum interimitur, aliquando autem manens, parit superbiam; et cum interimitur quidem, opinionem ingenerans, manens autem arrogantiam.

62. Vanam gloriam interimit occulta operatio, superbiam autem Deo ascribere correctiones.

63. Qui Dei notitiam meruit, et delectatione, quae est in

---

56. 6 Reliquae "omnes" autem A || 57. 3 excidit R, sed supra versum add. ab R² || 58. 10 in vanum — cucurrerit: Gal. 2, 2.

ea, large perfruitus est, hic contemnit omnes voluptates, quae pariuntur ex irascibilitate.

64. Qui concupiscit terrena, aut escas concupiscit, quae procurant, quae sub ventre sunt, aut humanam gloriam, | aut R 35^v
opes, aut aliquid aliud eorum, quae haec subsequuntur; et nisi quicquam melius inveniat mens, super quod concupiscen | tiam A 37^r
5 transferat, non haec contemnere in finem acquiescit. Melius autem his incomparabiliter Dei notitia et divinorum existit.

65. Qui voluptates contemnunt, aut timore contemnunt, aut spe, vel notitia et in Deum dilectione.

66. Scientia divinorum, quae est sine affectu, non persuadet menti in finem contemnere materialia, sed similis est cogitationi subtili rei sensibilis. Propter quod multos contingit inveniri hominum scientiam habentes multam, qui in carnis vitiis instar pecorum in caeno versantur. Ad modicum enim ex diligentia mundati et scientiam adepti, postea negligentes, assimilati sunt Sauli, qui regno dignus habitus et indigne conversatus, cum ira terribili ex eo abiectus est.

67. Sicut subtilis humanarum rerum cogitatio non compellit mentem contemnere divina, ita neque scientia divinorum persuadet in finem contemnere humana; eo quod in umbris nunc existit et existimationibus veritas. Et ideo indiget beata affectione sanctae
5 caritatis, quae connectit mentem spiritalibus contemplationibus et persuadet prae honore | re materialibus immaterialia, et sen- R 36
sibilibus intelligibilia | et divina. A 37^r

68. Non omnino qui vitia excidit et subtiles cogitationes est operatus, iam haec ad divina vertit, sed potest neque circa humana discerni, neque circa divina; quod contingit in activis solum, et qui nondum scientiam meruerunt, et aut timore sup-
5 plicii, aut spe regni a vitiis abstinent.

69. *Per fidem ambulamus non per speciem*; et in speculis scientiam habemus et aenigmatibus. Idcirco multa indigemus in eis vacatione, <ut> diuturna horum meditatione et exercitatione habitum immutabilem cogitationum faciamus.

70. Si ad modicum vitiorum causas excidentis, spiritalibus vacaverimus contemplationibus, non autem in eis semper immoremur, hoc ipsum habentes opus, facile rursus ad carnis vitia con-

66. 4/5 qui — versantur : 2 Petr. 2, 22. || 69. 1 Per fidem — speciem : 2 Cor. 5, 7. || 2 multa "in eis" indigemus A || 3 ut addidi: ūva M.

vertimur : nihil aliud inde fructus consecuti, quam nudam scientiam cum opinione, cuius finis est sive ipsius scientiae paulatim obtenebratio, aut omnimoda mentis ad materialia conversio. 5

71. Affectus caritatis vituperabilis est mentem materialibus
 A 38^r rebus vacare : passio caritatis laudabilis | est et divinis eam con-
 nectere. Solet enim mens, quibus immoratur rebus, in eis et dila-
 R 36^v tari ; in quibus autem dilatatur, in eis concu | piscentiam et
 dilectionem vertere, sive in divinis et intelligibilibus, sive in car- 5
 nis rebus et vitiis.

72. Deus creavit invisibilem mundum et visibilem ; et animam et corpus manifestum est, quod ipse fecit. Et si visibilis mundus talis est bonus, qualis, putas, est invisibilis? Quodsi melior hoc ille, quantum supra duos, qui hos creavit, Deus? Si igitur melior est omnibus, quae facta sunt, conditor bonorum, qua ratione mens dimittit, quod omnibus melius est, et his, quae sunt omnibus peiora, vacat? videlicet carnis vitiis. Pro certo in hoc, quod ex nativitate conversata et consueta, illius autem omnibus melioris et super omnia, nondum perfectum accepit experimentum? Si igitur diuturna exercitatione continentiae voluptatum et divinorum meditatione paulatim eam habitatione abrumpimus, dilatatur in divinis sensim proficiens, et propriam noscit dignitatem ; et novissime totum desiderium ad divina transfert. 5

73. Qui sine vitio dicit peccatum fratris, secundum duas causas dicit : aut ut illum corrigat, aut ut alii prosit. Quodsi
 A 38^v absque his dicit sive illi, sive | alii, impropers aut detrahens
 ei dicit, et non effugiet divinam derelictionem, sed aut in eandem,
 aut aliam culpam prorsus incidet, et ab aliis redarguitus et 5
 R 37^r expro | bratus confundetur.

74. Non una ratio est eorum, qui idem peccatum secundum operationem peccant, sed diversae. Verbi gratia : aliud est ex habitu peccare et aliud secundum surreptionem, qui neque ante peccatum habuit cogitationem, neque post peccatum, sed et nimium super facto dolet. Qui vero ex habitu, e-contrario : et primum enim secundum cogitationem non quiescebat peccare, et postquam egit, eiusdem est affectus. 5

---

74. 2 post diversae om. Verbi gratia R, sed in margine add. R² || 5
 Qui "ex habitu" vero A || 5/6 non quiescebat secundum cogitationem peccare R.

75. Qui vana gloria virtutem exequitur, liquet, quia et scientiam propter vanam gloriam exequitur. Qui autem eiusmodi est, neque ad aedificationem profecto agit aliquid aut disserit, sed in omnibus ab his, qui vident vel audiunt, gloriam captat. Arguitur
 5 autem vitium, quando aliqui praedictorum operibus aut verbis illius vitium inferunt, et super hoc valde tristatur; non eo quod illi non aedificentur, neque enim hoc habebat in intentione, sed propterea quod ipse exprobetur.

76. Cupiditatis vitium hinc arguitur, dum gaudet | accipere, A 39^r tristatur tribuere. Non potest autem huiusmodi dispensatorius esse.

77. Propter haec aliquis patiens sustinet: aut propter dilectionem Dei, aut propter spem reddendae mercedis, aut propter timorem supplicii, aut propter timorem hominum, aut propter naturam, aut propter | voluptatem, aut propter lucrum, aut R 37^r
 5 propter vanam gloriam, aut propter necessitatem.

78. Aliud est a cogitationibus immutari, aliud a vitiis liberari, Et multoties quisquam a cogitationibus immutatur, non praesentibus rebus illis, circa quae vitia possidet: absconsa sunt autem vitia in anima, et apparentibus rebus arguuntur. Oportet autem
 5 servare mentem in rebus, et nosse circa quae habet vitium.

79. Amicus est ille praecordialis, qui occupationis tribulationes et necessitates atque calamitates in tempore temptationis simul suffert cum proximo, sicut proprias, sine tumultu et sine turbatione.

80. Ne inhonores conscientiam optima tibi semper consulentem. Admonitionem enim divinam et angelicam tibi suggerit, et ab occultis cordis pollutionibus liberat et fiduciam ad Dominum in exitu vitae donat.

81. Si vis fieri admonitionis admissor et mediocris | et opi- A 39^r
 nionis vitio non servire, semper in his quaere, quod sit absconditum tuae scientiae. Et invenies plurimum te latentia, miraberis super inscitia tua et intrahas sensum; et temetipsum cognoscens, intelli-

---

75. 4 vel] et R, *sed supra versum add.* vel R² || 7 *post* aedificentur om. neque enim hoc habebat in intentione R, *sed in margine add.* R² || 77. 4 *propter ante* voluptatem *add. in margine* R² || 4 *post* lucrum om. aut propter vanam gloriam R, *sed supra versum add.* R² || 78. 2 *ante* cogitationibus om. a R, *sed supra versum add.* R² || 3 *post* absconsa om. sunt R, *sed supra versum add.* R² || 80. 1/2 "consulentem" semper R || 81. 1 *post* mediocris om. et R, *sed in margine add.* R² || 4 *post* cognoscens om. intelliges R, *sed in margine add.* R².

ges multas et magnas et mirabiles res. Quoniam putare scire, non sinit proficere in scire. ⁵

R 38^r 82. Hic diligenter vult salvari, qui medicinalibus antidotis non resistit. Haec autem sunt dolores et tristitiae, quae per diversas illationes inducuntur. Qui vero resistit, nescit quid hic meretur, neque quid hinc utilitatis consecutus habebit.

83. Vana gloria et avaritia alterutrum sunt generativae. Cenodoxiae enim dediti sunt divites; qui vero sunt divites, vane gloriantur, sed sicut mundani: quoniam monachus sine possessione magis vane gloriatur. Pecuniam autem habens, abscondit eam erubescens, sicut habens rem habitui inconvenientem. ⁵

84. Vanae gloriae monachi proprium est super virtute vane gloriarī, et his quae haec sequuntur; superbiae vero eius in virtutum exercitationibus extolli et exprobrare caeteros, et sibimet haec et non Deo ascribere. Mundani autem vanae gloriae et superbiae proprium | super decore ac divitiis et potentia et prudentia ⁵ vane gloriarī et extolli.

85. Mundanorum virtutum executiones ruinae sunt monachorum; et monachorum virtutum executiones ruinae sunt mundanorum. Verbi gratia, mundanorum ostentationes sunt: divitiae et gloria et potentia et deliciae et corpulentia et fecunditas, et quae sequuntur haec: in quae cum venit monachus, perditus est. ⁵ Monachi vero perfectiones sunt: nuditas, adoxia, impotentia | et continentia et malipassio, et quae sequuntur haec: in quae veniens amicus mundi, ruinam arbitratur magnam, et anxietur etiam nece uti; quidam autem usi sunt.

86. Escae propter duas causas creatae sunt: nutrimenti gratia et procurationis. Qui igitur praeter has communicant eis, velut abutentes a Deo datis in usum, sicut deliciis ferventes, condemnantur. In omnibus quoque rebus abusio est peccatum.

87. Humile sapere est continua oratio cum lacrimis et dolore. Haec enim Deum semper in auxilium invocans, in propria virtute et sapientia imprudenter confidere non sinit, neque super aliis ⁵ extolli, quae sunt saevi | languores vitii superbiae.

---

83. 1 generativae *correxī*: generativa A: generantia R, *sed supra versum add.* v R² || 84. 2 *post* virtutum *om.* exercitationibus R, *sed in margine add.* R² || 85. 3 ostentationes divitiae sunt A || 5 venit] venerit R || 8 ruinam "magnam" arbitratur R || 86. 1 nutrimenti 'et procurationis' gratia R || 2 Qui "praeter has" "igitur" A || 4 abusio peccatum est R || 87. 1 oratio continua A.

88. Aliud est pugnare pura cogitatione, ut non moveat vitium, et aliud est vitiosa pugnare, ut non fiat consensus. Ambo vero modi non sinunt tardare cogitationes.

89. Tristitia odio coniuncta est. Quando igitur mens faciem fratris cum tristitia speculatur, liquet odium habere ad illum : Viae autem odiosorum in mortem, eo quod omnis odiosus iniquus.

90. Si tu quidem odisti quemquam, ora pro illo, et sistens vitium motus, separa tristitiam per orationem ex memoria mali, quod tibi fecit. Caritativus autem factus et humanus, omnimode vitium ex anima extirpabis. | Si vero alius te odit, munificus R 39
esto ad illum et humilis et invitans commorare, et immutabis eum a vitio.

91. Invidentis tristitiam labore sises : calamitatem enim arbitratur illud, cui in te invidetur ; et non possibile aliter sistere, nisi aliquid absconderis ab eo. Quodsi multis quidem prodest, illum autem contristat, quam partem magni pendes? Necessarium igitur
est id fieri, quod ad multorum spectat utilitatem, et illum secundum | posse non negligere ; neque cum vitii malignitate maerore R 41
gravare, tamquam non passionem, sed eum qui patitur, punias, sed humilitate arbitrari illum excellere temetipsum, et in omni tempore et loco et re honorare eum. Invidiam vero tuam potes
10 sistere, si quibus gaudet is, cui a te invidetur, congaudeas, et in quibus tristatur et ipse contristeris, complens illud apostoli : *Gaudere cum gaudentibus, et flere cum flentibus.*

92. Mens nostra media est duorum quorundam unoquoque propria operante : hoc quidem virtutem, illo vero malitiam, hoc est : angeli et daemonis. Potestatem autem habet mens et virtutem, cui vult obsequi, sive resistere.

93. Sanctae autem Virtutes hortantur nos ad bona : naturalia vero semina et bona deliberatio adiuvant nos : daemonum autem suggestiones vitia et mala deliberatio | constituunt. R 39

94. Mundam mentem aliquando ipse Deus ei superveniens docet, aliquando vero sanctae Virtutes bona suggerentes, aliquando vero natura rerum, dum consideratur.

95. Oportet mentem, quae meruit scientiam, [et intellectus A 41

---

88. 2 vitiosa *correxi*: vitioso A R || 89. 3 Viae — iniquus : *Prov. 12, 23.; 21, 24.* || 3 odiosus iniquus R, *sed supra versum add.* et R² : odiosus et iniquus. A || 91. 9 eum A : illum R, *sed supra versum add.* eum R² || 11 *post* tristatur *om.* et R, *sed supra versum add.* R² || 12 *Gaudere* — *flentibus* : *Rom. 12, 15.* || 12 *post gaudentibus om.* et R, *sed supra versum add.* R².

rerum servare sine vitio, et contemplationes cautas et orationis institutionem sine perturbatione. Non potest autem hanc semper scilicet servare, dum ex carnis redditionibus per daemonum insidias suffumigatur. 5

96. Non per quae tristamur, per ea et irascimur. Abundant enim ea, quae tristitiam faciunt, plus quam ea, quae iram. Verbi gratia: fractum est istud, perditum est hoc, mortuus est talis. Propter huiusmodi enim et contristamur et irascimur in philosophice dispositi. 5

97. Mens admittens rerum intellectus, ad unumquemque intellectum transfigurari solet. Considerans autem hoc spiritaliter, ad unamquamque contemplationem varie transformari. In Deo autem posita sine forma prorsus et sine figura fit. Eum autem contemplans, qui uniformis est, uniformis fit et tota lucida. 5

98. Anima est perfecta, cuius passiva virtus Dei nutui per omnia dedita est.

99. Mens est perfecta, quae per veram fidem, eum qui est R 40^r supernoscibilis, supernoscibiliter super | novit, et eius conditionum ea, quae sunt universalialia, et Providentiae, quae est in eis, A 42^r et iudicii contentivam scientiam | a Deo accepit, sicut hominibus videre licet. 5

100. Trifariam dividitur tempus; et fides quidem iuxta tria extenditur; spes autem ad unum, caritas vero ad duo. Et fides quidem et spes usque ad aliquid, caritas autem in immensa saecula ei, qui est immensus, superunita et semper supercrescens permanet. Et idcirco: Maior omnibus caritas. 5

HECATONTAS QUARTA.

1. Primum quidem miratur mens divinam intuens secundum omnia immensitatem, et illud intransmigrabile et multum desiderabile pelagus. Secundo vero percillitur, quomodo ex non esse eorum quae sunt, in esse produxit existentiam. Sed sicut magnitudinis eius non est finis, ita neque prudentiae ipsius est adinventio. 5

---

96. 4 post huiusmodi om. enim R, sed supra versum add. R² || 97. 1 post admittens om. rerum A, sed supra versum add. A² || 100. 5 Maior — caritas: 1 Cor. 13, 13.

Titulus: Hecatontas quarta.] Hecatontas IV hinc. R || 1. 2 intransmigrabile conieci: intransmirabile AR || 4/5 magnitudinis — finis: Psal. 144, 3. || 5 ita — adinventio: Baruch 3, 18.

2. Quomodo enim non miretur innavigabile illud contemplans et supra stuporem benignitatis pelagus? Aut quomodo non obstupescit animadvertens, quomodo aut unde rationalis et intellectualis facta est substantia, et quattuor elementa, ex quibus corpora, cum
 5 nulla materia perexistit horum generationis? | Qualis autem A 42^r potentia illa, quae ad operationem mota, haec in esse produxit? Sed haec gentilium pueri non suscipiunt, ignorantes omnipotentem benigni|tatem et efficientiam eius et supra sensum sapientiam R 40^v et scientiam.

3. Ex aeterno conditor existens Deus, quando vult, condit Verbo consubstantiali et Spiritu propter immensam benignitatem. Et ne dicas: Qua ratione nunc condidit semper bonus existens? quoniam et ego tibi dico, quia immensae substantiae investigabilis
 5 sapientia humanae non subiacet notitiae.

4. Ex aeterno in semetipso conditur eorum quae sunt praeexistere scientiam, quando voluit, essentiavit et promisit. Absurdum est super Deo omnipotente haesitare, si possit quicquam essentiare, quando vult.

5. Propter quam quidem causam Deus condidit, quare: est enim. Quomodo vero, vel quare recenter, ne quaeras: non est enim quod tuae menti subiaceat, quia divinorum alia quidem sunt comprehensibilia, alia vero incomprehensibilia sunt homini-
 5 bus. Contemplatio autem effrenis in praecipitium depelleret, ut ait quidam sanctorum.

6. Quidam aiunt simul insistere ex aeterno Deo | ea, quae A 43^r sunt condita, quod impossibile est. Quomodo enim ei, qui prorsus est immensus, ea quae per omnia sunt terminata, simul existere possint ex aeterno, aut quomodo proprie condita essent coaeterna
 5 conditori? Sed haec ratio gentilium est, qui substantiae quidem nequaquam, qualitatum autem solum Deum conditorem introducunt. Nos vero, qui | omnipotentem volumus Deum, non solum R 41^v qualitatum, sed et substantiarum factarum conditorem eum dicimus. Quodsi hoc est, non ex aeterno sunt simul existentia Deo condita.

---

2. 2 obstupescit] obstupescat R, *sed supra versum add.* i R² || 6 post operationem *add.* non A² || 3. 2 propter] ipsam R, *sed in margine add.* propter R² || 2 post Spiritu *om.* propter A, *sed supra versum add.* A² || 4 investigabilis] investigabilis A, *sed supra versum add.* bi A² || 5. 2 post Quomodo *om.* vero R || 5/6 Gregorius Naz.: Orat. 38. et 45. (= Migne: PG. 35. c. 323., 638.) || 6. 4 possint R, *sed supra versum add.* u R²: possunt A || 7 post non *om.* solum A, *sed supra versum add.* A² || 8 post *sed om.* et A, *sed supra versum add.* A².

7. Secundum quiddam quidem est notum divinum et divina, secundum quiddam vero incognitum. Et notum quidem contemplationibus circa illud, incognitum autem his, quae sunt secundum illud.

8. Ne habitus et affectiones quaeras in simplici et immensa substantia sanctae Trinitatis, ut non compositam eam facias, sicut creaturas: quod absonum est et nefarium in Deo intelligere. 5

A 43^v 9. Sola simplex est et uniformis et sine qualitate et placida et sine seditione immensa substantia, et omnipotens et conditoria omnium. Omnis autem creatura composita existit ex substantia et accidenti, et indigens | semper divinae Providentiae, sicut conversionis non libera. 5

10. Omnis intellectualis substantia et sensibilis acceperunt virtutem a Deo in esse productae susceptivam eorum, quae sunt: intellectualis quidem intellectus, sensibilis vero sensus.

11. Deus quidem participatur solum, creatura vero et participat et partitur. Et participat quidem esse et bene esse; imperitur autem bene esse solum: sed aliter quidem corporea, aliter vero incorporea substantia.

R 41^v 12. Incorporea quidem substantia et dicens et agens et contemplans | bene esse partitur, corporea vero contemplans solum.

13. Semper quidem esse aut non esse rationalem et intellectualem substantiam, in consilio est eius, qui omnia bona condidit; quod autem haec bona sint secundum deliberationem aut mala, in voluntate eorum, quae facta sunt, existit.

14. Non circa substantiam eorum, quae facta sunt, malum consideratur, sed circa culpabilem et irrationabilem motum.

15. Rationabiliter movetur anima, quando concupiscibile quidem eius continentia imbuitur, irascibile vero caritatem suscipit, odium avertens: rationale vero ad Deum pergit per orationem et contemplationem spiritalem.

A 44^r 16. Nondum habet perfectam caritatem, neque divinae Providentiae secundum profundam scientiam, qui in tempore tempta-

---

7. 3 post secundum om. illud R, sed supra versum add. R³ || 10. 2 "in esse a "Deo R || 11. 1 participatur] principatur R || 12. 2 contemplans] contemplans *delevit* A, sed supra versum add. agens, A² || 13. 1 aut] et R, sed supra versum add. aut R³.

tionis non est longanimis in contingentibus tristitiis, sed excidit semetipsum a spiritalium fratrum caritate.

17. Intentio divinae Providentiae est eos, qui sub nequitia varie discissi sunt, per rectam fidem et spiritalem caritatem unire. Siquidem propterea passus est Salvator, *ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum*. Qui vero non tolerat molesta, neque fert tristitia, neque sustinet imminetia, extra divinam caritatem et intentionem Providentiae ambulat.

18. Si *caritas est patiens | et benigna*, qui pusillanimis est in R 42^r contingentibus tristitiis et ideo malignatur in eos, qui se contristaverunt, et a caritate ad eos semetipsum excidit, quomodo ab intentione divinae Providentiae non excidit?

19. Attende tibi ipsi, ne umquam malitia, quae te separat a fratre, non in fratre, sed in te inveniatur, et stude ei reconciliari, ne a mandato caritatis excidas.

20. Ne contempnas mandatum dilectionis, quia per illud A 44^r filius Dei eris, quod transgrediens filius gehennae invenieris.

21. Quae separant ab amicorum caritate sunt haec: non videre vel non videri, damnum inferre vel pati damnum, inhonorare vel inhonorari, et cogitationes, quae sunt ex suspitione. Ne umquam igitur cum perpetraveris aliquid horum, aut passus sis, 5 propter hoc ab amici caritate separeris.

22. Contingit tibi temptatio ex fratre, et tristitia te in odium duxit. Ne vincere sub odio, sed vince in caritate odium. Vinces autem modo huiusmodi: orans pro eo praecordialiter ad Deum, defensionem eius suscipiens, aut per hanc illum curans et temetipsum causam temptationis existimans, et existens longanimus quousque nubes pertranseat.

23. Longanimus est, qui finem expectat temptatio[n]is R 42^r et gloriationem perseverantiae opperitur.

24. *Vir longanimus multus in prudentia*, quia omnia continentia in finem differt, et illum expectans, sustinet tristitia. *Finis autem est vita aeterna* secundum divinum Apostolum. *Haec est autem vita aeterna: ut cog[n]oscant te, solum verum Deum, A 45^r et quem misisti, Iesum Christum.*

17. 3/4 ut — in unum: *Ioan. 11, 52.* || 18. 1 Si — benigna: *1 Cor. 13, 4.* || 21. 1 caritate] caritare A || 23. 1 qui] iſ R || 2 gloriationem R: gloriatio A, sed supra versum add. nem A² || 24. 1 Vir — prudentia: *Prov. 14, 29.* || 2/3 Finis — aeterna: *Rom. 6, 22.* || 3 Haec autem est A || 3/5 Haec — Christum: *Ioan. 17, 3.*

25. Ne facilis sis in amissione spiritualis caritatis, eo quod alia via salutis non est relicta hominibus.

26. Ne illum, qui heri spiritualis erat frater et studiosus, propter odium, quod in te generatum est hodie ex incurso maligni, iudica malum aut nequam : sed per patientem caritatem hesternam bona cogitans, hodiernum odium ex anima abice.

27. Ne illum, quem laudabas heri sicut bonum et celebrabas ut studiosum, hodie velut malum et malignum maledicas propter tuam ex dilectione in odium transmutationem, fratris vituperium odii, quod in te est, defensionem faciens : sed eisdem laudibus instans, licet adhuc sub tristitia detentus sis, in eandem caritatem facile reverteris.

28. Ne consuetam fratris laudem propter absconditam adhuc in te tristitiam in reliquorum fratrum colloquio adulteres, interserens verbis contingenter vituperium : sed munda laude utere in colloquio et praecordialiter | pro eo sicut pro temetipso ora, et a pernicioso odio citissime immutaberis.

29. Ne dicas : Non odi fratrem, dum memoriam illius avertis, | sed audi Moysen dicentem : *Ne oderis fratrem tuum in mente tua, sed argutione argues fratrem tuum et non accipies propter eum peccatum.*

30. Quamvis frater instet maledicens te, sed tunc tu ne abducaris ex caritativa institutione, eundem malignum daemonem sustentans, molestantem per cogitationem. Non autem abduceris ex hac, si cum malediceris, benedicas, cum infamaris, bene diffames ; si cum insidias pateris, gratus existas. Haec est via philosophiae, quae est secundum Christum ; qui hanc non ambulat, non commorabitur cum eo.

31. Ne sicut grata aestimes verba tibi ferentia tristitiam in te et odium ad fratrem operantia, etsi vera dicere videantur ; sed sicut perniciosos serpentes huiusmodi averseris ut et illos a maledicendo intercidas et tuam ipsius animam a nequitia liberet.

32. Ne verbis per aenigmata fratrem perurgeas, ne similia ab eo recipiens, caritatis affectum ex utrisque abigas : sed cum fiducia caritativa argue illum, ut causas tristitiae solvens,urbatione et tristitia utrosque liberet.

---

27. 1 post heri om. sicut R, sed supra versum add. R² || 4 quod est in te A || 28. 3/4 in colloquio utere A || 29. 2/3 Ne — peccatum: *Levit. 19, 17.* || 30. 4 benedicas R, sed supra versum add. i R²: benedicis om. A, sed supra versum add. A² || 31. 1 grata . . . ferentia correxi: gratos . . . ferentes A R || 32. 2/3 sed — illum: *Math. 18, 15.*

33. Scrutare conscientiam cum omni diligentia, ne | forte A 46^r
causa tua frater non sit recon|ciliatus; et ne levipendas hanc R 43^v
occulta tua cognoscentem et accusantem te in tempore exitus,
in tempore quoque orationis offendiculum tibi factam.

34. Ne memineris in tempore pacis eorum, quae in tempore
tristitiae a fratre sunt dicta, etsi in faciem tristitia dicta sint, velut
ad alium de te et post audieris, ut non cogitationem odii susti-
nens, in perniciosum odium fratris revertaris.

35. Non potest anima rationalis ad hominem odium nutriens
ad Deum pacem habere mandatorum datorem. *Si enim*, inquit,
non dimiseritis hominibus peccata eorum, neque Pater vester caelestis
dimittet vobis peccata vestra. Quodsi ille pacificari non vult, tu
5 tamen temetipsum ab odio custodi, orans pro eo praecordialiter
et non detrahens ei apud quemquam.

36. Sanctorum angelorum ineffabilis pax duobus istis fir-
mata est affectibus: ea dilectione, quae est ad Deum, et ea,
quae ad invicem. Similiter et omnium sanctorum, qui a saeculo
sunt. Pulcherrime igitur dictum est a Salvatore nostro, quia:
5 *In his duobus mandatis tota lex pendet et prophetae.*

37. Ne sis tibi placens et non eris fratris osor: et ne sis A 46^v
tui amans et eris amicus Dei.

38. Qui deliberasti vivere cum spiritalibus, tuis voluntatibus
a ianuis domus tuae abrenuntia. Non enim alio | modo pacem R 44^r
habere poteris, neque ad Deum, neque ad hos cum quibus vivis.

39. Qui perfectam caritatem possidere potuit et totam vitam
suam ad hanc composuit, hic dicit Dominum Iesum in Spiritu
sancto. Et e-contra contraria procul dubio.

40. Caritas quidem in Deum et in divinam sermocinationem
semper amat alare mentem: ea vero quae est in proximum,
semper bona de eo cogitare praeparat.

41. Cum qui vanam gloriam diligit, aut cuiquam materia-
lium adiacet, contingit erga homines contristari propter tempo-
ralia, aut meminisse mali, aut odisse illos, aut cogitationibus
servire turpibus; animae vero amicae Dei omnino sunt haec
5 aliena.

---

33. 2 causa tua "non sit" frater R || 35. 2/4 Si — vestra: *Math.*
6, 15. || 36. 5 In his — prophetae: *Math.* 22, 40. || 39. 2/3 hic — sancto:
1 *Cor.* 12, 3. || 40. 2 alare A, *sed supra versum add.* e A²: alere R || 2 in]
ad R, *sed supra versum add.* in R² || 3 praeparat] parat R, *sed supra versum*
add. prae R².

42. Cum nihil dixeris, neque egeris turpe secundum cogitationem, et eum, qui tibi damnum intulit, aut detraxit, non oderis, et quando in tempore orationis immaterialem et sine specie semper habes mentem, tunc cognosce, quia pertigisti in mensuram
 A 47^r impassibilitatis | et perfectae caritatis. 5

43. Non parvum certamen est a vana gloria immutari. Immutatur autem quisquam per occultam virtutum operationem et crebriorem orationem. Signum autem immutationis est non amplius odisse eum, qui detraxit aut detrahit.

R 44^r 44. Si vis esse | iustus, distribue unicuique, quae sunt in te partium quae sunt secundum dignitatem: animae dico et corpori. Et rationali quidem ingenio animae lectiones et contemplationes spirituales et orationem; irascibili vero caritatem spiritalem odio oppositam; concupiscibili autem sobrietatem et continentiam; 5
 carneo vero victum et cooperimenta, quae solum sunt valde necessaria.

45. Secundum naturam mens operatur, quando vitia habet subdita, et rationes eorum, quae sunt, considerat et ad Deum pergit.

46. Sicut sanitas et aegritudo circa corpus consideratur animalis, et lux ac tenebrae circa oculum: sic virtus ac vitium circa animam, et scientia et inscitia circa mentem.

A 47^r 47. In his tribus Christianus philosophatur: in mandatis, in dogmatibus et in fide. Et mandata quidem | a vitiis mentem separant, dogmata vero in scientiam eorum, quae sunt, eam inducunt, fides in contemplationem sanctae Trinitatis.

48. Eorum qui certant, alii quidem retrudunt solum vitiosas cogitationes, alii vero et ipsa vitia resecant. Quae repellit quidem aliquis, verbi gratia: aut psalmodia, aut oratione, aut separatione, vel alia quavis amara occupatione. Resecat autem vitia, qui con-
 R 45^r temnit res | illas, circa quas ea possidet. 5

49. Res circa quas vitia possidemus, sunt hae, verbi gratia: mulier, opes, gloria, et quae deinde. Et mulierem tunc poterit quisquam contemnere, quando et post recessum et corpus, ut oportet, per continentiam macerat; opes autem, quando persuade-

---

44. 3 ingenio *correxi*: et gentum A²: ingenium R || 45. 1 quando "habet" vitia R || 47. 2 "mentem" "a vitiis R || 3 scientiam] scientia R || 48. 1 Eorum] Horum A || 3 separatione] spariatione A, *sed supra versum add.* e ra A³ || 49. 2 post gloria *om.* et quae deinde R, *sed in margine add.* R².

rit cogitationi in omni sufficientia ordinatam esse; gloriam vero, quando occultam dilexerit virtutum operationem et Deo soli apparentem, et in aliis similiter. Qui autem haec contemnit, neque in odium cuiusquam venit umquam.

50. Qui rebus quidem abrenuntiavit, verbi gratia: mulieri, opibus et his, quae deinde, exteriorem | hominem fecit monachum, A 48^r nondum autem et interiorem. Qui vero vitiosis horum intellectibus, interiorem hominem, qui est mens. Et exteriorem quidem hominem, 5 facile quisquam facit monachum, solum si voluerit: non paucum autem certamen est interiorem hominem facere monachum.

51. Quis ergo est in hac generatione, qui ab omnimodis immutatus sit vitiosis intellectibus, et meruerit puram per omnia et immaterialem orationem, quod est signum eius, qui intus est monachi?

52. Multa vitia in animis nostris abscondita sunt, tunc autem arguuntur, quando res apparent.

53. Po|test aliquis non molestari a vitiis in rerum R 45^v absentia, particularem adeptus impassibilitatem; si vero appauerint res, ilico vitia mentem occupant.

54. Ne putes perfectam habere impassibilitatem rei non praesentis. Cum autem apparuerint et manseris immobilis et circa rem et circa memoriam eius post haec, tunc cognosce teipsum terminos eius ascendisse. Veruntamen nec sic quidem contemnas, 5 eo quod virtus quidem diu manens, mortificat vitia; cum autem negligitur, iterum suscitatur ea.

55. Qui diligit Dominum, omnino et imitatur eum secundum A 48^v posse. Verbi gratia: Christus hominibus beneficia praestans, non quieuit, et cum ingrati existerent et cum blasphemarent eum, longanimis erat, et cum percuteretur ab eis et occideretur, sustinebat, nulli ex toto malum cogitans. Haec autem sunt tria opera 5 caritatis in proximum, sed qui dicit se diligere Deum et hinc regnum eius adipisci, semetipsum seducit: *Non enim qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum caelorum; sed qui facit voluntatem Patris mei.* Et iterum: *Qui diligit me, mandata mea servabit,* et quae deinceps.

---

8 cuiusquam] cuius R, sed supra versum add. quam R²: cuius A || 50.2 post et om. his R, sed supra versum add. R² || 51. 2 post omnia om. et R, sed supra versum add. R² || 54. 3 post cognosce om. teipsum R, sed in margine add. R² || 4 eius] eius te R || 55. 1 Dominum, omnino et imitatur] Deum, omnino imitatur R, sed supra versum add. n et R² || 3 post blasphemarent om. eum A || 7/9 Non enim — mei: *Matth. 7, 21.* || 9 Qui — servabit: *Ioan. 14, 15.*

56. Universa intentio mandatorum Salvatoris est, ut ab
R 46^r intemperantia et odio mentem liberet, et in sui | et proximi
dilectionem ducat; ex quibus paritur splendor scientiae secun-
dum operationem.

57. Particulari scientia a Deo dignus habitus, ne negligē
caritatem et continentiam. Hae enim passibilem partem animae
emundantes, ad scientiam tibi viam semper expediunt et ad Deum.

58. Via adversus scientiam est impassibilitas et humiliatio,
sine quibus nullus videbit <Dominum>.

A 49^r 59. Quandoquidem *scientia inflat, caritas autem aedificat*,
coniunge scientiae caritatem et eris sine fastu et spiritalis aedifi-
cator: et temetipsum aedificans et appropiantes tibi.

60. Hinc caritas aedificat, quoniam non invidet, neque contra
invidentes amaricatur, neque id cui invidetur, divulgat ostentative,
neque existimat seipsum iam comprehendisse; et eorum quae
non novit, confitetur sine rubore ignorantiam. Sic igitur mentem
sano statu perficit, et proficere in scientiam semper praeparat. 5

61. Solet quodammodo subsequi scientiam opinio et invidia,
in exordiis maxime. Et opinio quidem intrinsecus tantum, invidia
vero et intrinsecus et extrinsecus. Et intrinsecus quidem ad eos,
qui habent scientiam, extrinsecus vero ab his, qui habent. Caritas
R 46^v igitur haec tria | repellit: opinionem quidem, quoniam non 5
inflatur; invidiam autem quae intrinsecus, quoniam non aemu-
latur; eam vero quae extrinsecus, quoniam longanimis est et
benigna. Necessē est igitur eum, qui habet scientiam, assumere
et caritatem, ut insauciatam mentem in omni custodiat.

62. Qui charisma scientiae meruit et tristitiam vel odium |
A 49^v circa hominem habet, similis est ei, qui per spinas et tribulos
oculos pungit. Propter quod necessario indiget scientia caritate.

63. Ne totam vacationem tuam circa carnem habeas, sed
determina illi exercitationem secundum posse, et totam mentem

56. 2 post liberet et om. in sui R, sed infra versum add. R³ ||
57. 3 ante Deum om. ad A || 58. 1/2 Via adversus scientiam est impas-
sibilitas et humiliatio, sine quibus nullus videbit *correxi*: Quid aversi, scientia
est impassibilitas et humiliatio, sunt quibus nullis videbit A R || 2 sine —
Dominum: *Hebr. 12, 14.* || 2 Dominum *addidi: Κόρον* M || 59. 1 scientia —
aedificat: *1 Cor. 3, 1.* || 2 "caritatem" scientiae A || 60. 3 neque —
comprehendisse: *Philipp. 3, 12.* || 61. 4 ab his] ad εος R, sed supra versum
add. ab his R² || 4 post qui add. non R || 5/8 quoniam — benigna: *1 Cor.*
13, 4. || 62. 3 oculos pingit A: οculῶν pungit R, sed supra versum add.
os R² || 63. 2 et] ἕδ R, sed supra versum add. et R².

tuam circa ea, quae sunt intus, verte : *Corporalis enim exercitatio ad modicum est utilis; pietas autem ad omnia est utilis*, et quae
 5 deinceps.

64. Qui sine intermissione circa ea, quae sunt intus, demora-
 tiones facit, sobrie agit, longanimis est, et benignus est, humile
 sapit. Non solum autem, sed contemplatur et theologizat et orat.
 Et hoc est, quod dicit Apostolus : *Spiritu ambulate*, et caetera.

65. Qui spiritali via ambulare nescit, vitiosorum intellectuum
 non facit sollicitudinem, sed totam vacationem circa carnem habet
 et gastrimargiae deditus est et lascivit et | tristatur et iras- R 47^r
 citur et odit, et hinc mentem obtenebrat; vel immoderata exer-
 5 citatione utitur, et turbidam reddit cogitationem.

66. Nihil eorum, quae ex Deo nobis in usum data sunt, interi-
 mit Scriptura, sed immoderationem punit et irrationabilitatem
 dirigit. Verbi gratia: non pro|hibet comedere, neque filios gene- A 50^r
 rare, neque opes habere et recte administrare, sed prohibet ingluviem
 5 ventris et fornicari, et caetera. Sed neque intelligere haec prohibet,
 propter hoc enim facta sunt, sed vitiose intelligere.

67. Eorum quidem quae secundum Deum a nobis aguntur,
 alia secundum mandatum aguntur, alia vero non secundum manda-
 tum, ac si quisquam dicat, secundum voluntariam oblationem.
 Verbi gratia: secundum mandatum quidem diligere Deum et
 5 proximum, non moechari, non occidere, et reliqua, quae et prae-
 varicantes condemnamur. Non secundum mandatum autem: virgini-
 tatem servare, non nubere, nuditas, recessio, et quae deinde.
 Haec donorum rationem obtinent, ut si quaedam mandatorum
 exequi ex infirmitate non possumus, per donum benignum nostrum
 10 propitium reddamus Dominatorem.

68. Qui agamiam honorat aut virginitatem, | necessario R 47^r
 debet habere lumbos praecinctos et lucernam ardentem per oratio-
 nem et contemplationem et caritatem spiritalem.

69. Quidam fratrum extra sancti Spiritus dona semetipsos
 putant. Non enim noverunt propter negligentiam | operationem A 50^r
 mandatorum Dei, quia qui in Christum fidem inadulteratam habet,

3/4 Corporalis — utilis : 1 Tim. 4, 8. || 64. 4 Spiritu ambulate : Gal. 5, 16. ||
 65. 2 post sollicitudinem om. sed totam vacationem R, sed in margine add. R³ ||
 post tristatur om. et irascitur A, sed supra versum add. A² || 67. 1 Eorum]
 Horum A || 68. 1/2 necessario — ardentem : Luc. 12, 35. || 69. 2 operatio-
 nem] operationes A.

omnia divina dona comprehensive habet in semetipso. Quoniam enim propter otiositatem longe sumus a caritate in eum secundum operationem ostendente nobis divinos thesauros, qui sunt in nobis, convenienter nosmetipsos extra divina putamus dona.

70. Si Christus in cordibus nostris habitat per fidem secundum divinum Apostolum, omnes autem thesauri sapientiae et scientiae in eo sunt absconditi, omnes ergo thesauri sapientiae et scientiae in cordibus nostris sunt absconditi. Manifestantur autem cordi secundum proportionem uniuscuiusque per mandata purificationis.

71. Hic est thesaurus, qui est absconditus in agro cordis tui, quem nondum invenisti propter otiositatem. Si enim invenisses, forsán vendidisses omnia et possedisses agrum istum. Nunc autem dimittis, quae sunt circa agrum circuis, in quibus nihil aliud invenitur praeter spinas et tribulos.

72. Propterea dicit Salvator: *Beati mundo corde, quoniam ipsi | Deum videbunt*, quoniam ipse in corde absconsus est eorum, qui in eum credunt. Tunc autem eum videbunt | et thesauros, qui sunt in ipso, quando per caritatem et continentiam semetipsos mundaverint; et tanto plus, quanto mundationem intendunt.

73. Propter hoc iterum dicit: *Vendite quae possidetis, et date eleemosynam; et ecce omnia erunt vobis munda*, utpote non amplius his rebus vacantibus, quae sunt circa corpus, sed mentem mundare studentibus ab odio et incontinentia, quam cor mandavit, numeravit Dominus. Haec enim mentem sordidantia non sinunt aspicere eum, qui in illa habitat, Dominum, per gratiam sancti baptismatis.

74. Vias Scriptura virtutes nominat. Maior autem omnibus virtutibus caritas constat. Propter hoc dicebat Apostulus: *Adhuc superexcellentem viam vobis ostendo*; sicut quae suadet et res contemnere materiales et nihil temporalium praehonorare aeternis.

---

⁴ post omnia om. divina R, sed in margine add. R² || 70. 1 Si — per fidem: Ephes. 3, 17. || ³/₄ omnes — absconditi: Coloss. 2, 3. || 71. ¹/₃ Hic — istum: Matth. 13, 44. || ⁴ post agrum add. istum R || 72. 1 Propterea] ropterea R || 1 quoniam] quia A || ¹/₂ Beati — videbunt: Matth. 5, 8. || 73. ¹/₂ Vendite — munda: Luc. 12, 33.; 11, 41. || 3 post quae om. sunt R, sed supra versum add. R² || ⁴ mandavit] mundavit R || 6 aspicere in margine add. R² || 74. ²/₃ Adhuc — ostendo: 1 Cor. 12, 31.

75. Dilectio in Deum resistit concupiscentiae ; suadet enim menti continere a voluptatibus. Quae autem in proximum, resistit furori ; facit enim contemnere gloriam et opes. Et haec sunt duo denarii, quos Salvator dedit stabulario, ut tui curam habeat. |
 5 Sed ne ap | pareas ingratus latronibus combinatus, ne forte
 rursum percussus, non iam semivivus, sed mortuus inveniaris. A 51^v
R 48^v

76. Purga mentem tuam ab ira et odio et turpibus cogitationibus, et tunc poteris nosse Christi inhabitationem.

77. Quis te illuminavit in fidem sanctae Trinitatis adorandae? aut quis tibi notificavit incarnationis dispensationem unius ex Trinitate? Quis autem docuit te rationes de incorporeis, aut eas, quae sunt de generatione et consummatione visibilis mundi,
 5 aut de resurrectione ex mortuis et aeterna vita, aut de gloria regni caelorum et terribili iudicio? Nonne gratia Christi, quae inhabitat in te, quae est pignus sancti Spiritus? Quid maius hac gratia? aut quid melius hac sapientia et scientia, vel quid his promissionibus altius? Quodsi sumus otiosi et negligentes et non
 10 emundamus nosmetipsos a vitiis, quae polluunt nos et mentem nostram excaecant ita, ut non possimus amplius sole rationes de his videre, nosmetipsos accusemus et non gratiae inhabitationem negemus.

78. Deus, qui tibi promisit aeterna bona et pignus fidei | in corde dedit, mandavit tibi diligentiam adhibere vitae tuae, ut
 interior | homo a vitiis liberatus, incipiat deinceps bonis perfrui. A 52^r
R 49^r

79. Qui dignus habitus es divinis et excelsis contemplationibus, nimiam diligentiam habe caritatis et continentiae, ut passibile sine perturbatione custodiens, indeficientem habeas animae tuae lucem.

80. Irascibile animae caritate refrena, et concupiscibile eius continentia macera, et rationale ipsius oratione ala, et lumen mentis non obscuratur umquam.

81. Quae caritatem solvunt sunt haec, verbi gratia : contumelia, damna, calumnia, vel in fidem vel in vitam, verbera, percussiones, et quae deinde ; et haec aut ei contingentia, aut alicui suorum vel cognatorum vel amicorum. Qui igitur propter quip-

---

75. 2 resistit] resistet A || 3/4 Et haec — habeat : *Luc. 10, 35.* ||
 77. 11 post ut om. non A, sed supra versum add. A² || 78. 2 "dedit" in corde A || 79. 3 perturbatione] turbatione A || 80. 3 obscuratur] obscurabitur R || 81. 2 verbera conieci: verba A R.

piam horum solvit caritatem, nondum novit, quae sit intentio 5
mandatorum Christi.

82. Stude quantum potes omnem hominem diligere. Si vero
nondum hoc potes, saltem nullum oderis. Non autem potes hoc
facere, nisi mundi res contempnas.

A 52^v 83. Quidam blasphemavit, ne oderis illum, sed blasphemiam
et daemonem, qui praeparavit blasphemare. Quodsi eum, qui
blasphemavit, odisti, et mandatum transgressus es et quod ille
R 49^v verbo facit, tu facis opere. Si vero mandatum custodis, | quae
sunt caritatis demonstra, et si quid potes, adiuva, ut a malo 5
eum immutes.

84. Non vult te Christus odio habere hominem, aut tristitiam,
aut iram, vel mali memoriam ex toto secundum qualem-
cunque rem temporalem. Et hoc ubique clamant quattuor Evangelia.

85. Multi sumus qui dicimus, pauci vero qui facimus. Sed
tamen verbum Dei nullus debet adulterare propter propriam
negligentiam, sed confiteri quidem infirmitatem suam, non abscon-
dere vero Dei veritatem, ut non obnoxii efficiamur praevariationis
mandatorum et verbi Dei abusione expositionis. 5

86. Dilectio et continentia a vitiis animam liberant, lectio
vero et contemplatio ab ignorantia mentem immutant, orationis
autem constitutio ipsi eam praesentat Deo.

A 53^r 87. Quando viderint nos daemones mundi res | contem-
nentes, ut non propter eas hominem oderimus et a caritate
excidamus, tunc calumnias contra nos excitant, ut tristitiam non
ferentes, eos qui calumniati sunt, oderimus.

88. Non est dolor animae gravior calumnia, sive in fidem,
sive in vitam quisquam calumnietur; et nullus hanc contempnere
potest, nisi solus qui in Deum respicit, sicut Susanna, qui solus
R 50^r potest et de necessitatibus | eruere, sicut et de ea, et animam
spe consolari. 5

89. Quanto tu ex anima oras pro calumniato, tanto et Deus
certificat scandalizatos.

90. Natura bonus solus est Deus, et scientia bonus solus Dei
imitator. Intentio enim ei est natura bono, ut fiant boni, malos
coniungere. Propterea cum ab eis convicia patitur, sustinet; cum

---

82. 2 post potes add. facere R || 88. 3 Susanna: Dan. 13, 1. seqq. ||
90. 1 solus Deus est A || 3 "sustinet, "patitur A || 3/4 Propterea — orat:
1 Cor. 4, 12.

blasphematur, deprecatur; cum invidetur ei, pro invido orat.

5 Omnia facit, ut ab intentione caritatis non excidat, quae est ipse Deus noster.

91. Mandata quidem Domini docent nos mediis rationabiliter rebus uti. Rationabilis autem mediorum usus mentis purgat constitutionem; munda vero constitutio parit discretionem; discretio autem parit impassibilitatem, ex qua paritur perfecta
5 caritas.

92. Nondum habet impassibilitatem, qui propter ventum A 53^r temptationis delictum praeteraspicere non potest, aut cum sit forte, aut cum esse videtur. Vitia enim intus iacencia turbata excaecant sensum, et non permittunt dispicere in veritatis fulgores, neque discernere melius a peiori. Non ergo huiusmodi perfectam caritatem possedit, quae foras mittit timorem iudicii.

93. *Amici fidelis non est commutatio*, quoniam amici calamitates proprias | existimat et suffert cum eo usque ad mortem R 50^r male patiens.

94. Multi quidem amici, sed tempore prosperitatis, in tempore vero temptationis vix unum invenies.

95. Omnem quidem hominem ex anima diligendum, in Deo autem solo spem ponendam et ex omni virtute eum colendum. Quamdiu namque ipse nos custodit, et amici omnes nobis obsequuntur et inimici omnes circa nos imbecilles efficiuntur. Quodsi
5 ipse nos dereliquerit, et omnes amici nos aversantur et inimici adversum nos praevalet.

96. Quattuor sunt generales derelictionis modi: aut dispensationis quidem, sicut in Domino, ut per derelictionem, quae videbatur, qui fuerant derelicti, | salventur; aut ad probationem, A 54^r sicut in Iob et Ioseph, ut alius quidem fortitudinis, alius autem
5 sobrietatis tituli appareant; aut ad disciplinam spiritalem, sicut in Apostolo, ut humile sapiens, excellentiam custodiat gratiae; aut secundum adversionem, sicut in Iudaeis, ut dum suppliciiis afficiuntur, ad paenitentiam flectantur. Salutares autem omnes modi existunt, et divina benignitate et sapientia repleti.

97. Soli diligentes mandatorum custodes et praecordiales divinatorum iudiciorum secretales, eos qui secundum | concessionem R 51^r Dei temptantur, non derelinquunt amicos. Contemptores autem

92. 5/6 Non — iudicii: 1 Ioan. 4, 18. || 93. 1 Amici — commutatio: Eccli. 6, 15.

et divinatorum mandatorum et iudiciorum secretis non admissi, quando amicus quidem prosperatur, perfruuntur eo : quodsi temp- 5
tatus male patitur, derelinquunt eum. Est autem quando et cum adversariis stant.

98. Amici Christi omnes quidem diligunt praecordialiter, non autem ab omnibus diliguntur. Amici vero mundi neque omnes diligunt, neque ab omnibus diliguntur. Et hi quidem, qui sunt Christi, usque in finem continuitatem caritatis observant, qui vero sunt mundi, quousque invicem per mundum collidantur. 5

A 54^r 99. *Amicus fidelis protectio firma*, quoniam et prospere agenti amico consiliarius est bonus et cooperatur unanimis, et male patienti susceptor familiarissimus et propugnator compatiens-
simus.

100. Multi quidem multa de caritate dixerunt, in solis autem Christi discipulis hanc cum quaesieris, invenes, quoniam et soli eam habebant veram Caritatem magistram caritatis, de qua dicebat : *Si habuero prophetiam, et novero mysteria omnia, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest*. Qui igitur possedit 5
caritatem, Deum possedit, quoniam *Deus caritas est*. Ipsi gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Finit hecatontas quarta.

---

98. 5 post sunt om. mundi A, sed supra versum add. A² || 99. 1 Amicus — firma : *Eccli. 6, 14.* || 100. 4/5 Si — prodest : *1 Cor. 13, 2.* || 6 Deus caritas est : *1 Ioan. 4, 16.*

DE DISCREPANTIIS TRANSLATIONIS A TEXTU GRAECO.

Ghellinck,¹ Zalán² ac Szigeti³ artem Cerbani, qua libros Graecos in Latinum verterat, magnis laudibus afficiunt. Neque nos negamus eum in utraque lingua fuisse bene versatum et cum volubilitate quadam Graeca transtulisse. Sed si textum Latinum cum Graeco diligentius conferimus, discrepantias non paucas neque leves invenimus. Complura enim desunt in translatione Latina, alia adduntur. Interdum verba Latina sensum plus minusve diversum habent, quam Graeca. Omnes huiusmodi discrepantias in hanc appendicem congressimus, quo facilius translatio Cerbani aestimari posset.

Nonnunquam evidenter apparet sententiam Graecam a translate non recte esse intellectam vel verbis parum aptis interpretatam. At saepe tales sunt discrepantiae, ut iure conicere liceat Cerbanum usum esse textu quodam Graeco a hodierno valde diverso. Quodsi aliquando codex ille Graecus de Pászto, quem translator prae se habuit, reperitur, melius accuratiusque diiudicari poterit, qua diligentia atque peritia Cerbanus versionem Latinam confecere.

1. Desunt in textu translationis.

Praef. 1/2 de caritate misi sermonem] *καὶ τὸν περὶ Ἀγάπης λόγον πέπομφα*

3/4 nihil quidem dignum vestra expectatione] *οὐδὲν μὲν ἴσως ἄξιον τῆς σῆς προσδοκίας*

8 in paucis] *καὶ ἐν ὀλίγοις*

15 erudiant vel erudiantur] *παιδεύοντες, ἢ καὶ παιδευόμενοι*

¹ Cf. Byz. Zschft 21 (1912) p. 456. et Le mouv. th. du XIIe s., Paris 1914. p. 265—66.

² Cf. o. all. p. 51—52.

³ Cf. o. all. p. 23.

18 sed multa multis indigentia discussionis] ἀλλὰ καὶ πολλῆς τὰ πολλὰ τοῖς πολλοῖς δεόμενα τῆς συνεξετάσεως

18/19 etsi videantur simpliciter] εἰ καὶ δοκεῖ ἀπλούστερον εἰρηῆσθαι

I. 3. 4/5 separat ab omni terrena affectione] χωρίζει πάσης γητῆνης προσπαθείας τὸν νοῦν

5. 3 qui ergo dereliquit quod melius est] ὁ καταλιμπάνων τὸν Θεὸν τὸν ἀσυγκρίτως κρείττονα

16. 1/2 Hoc est] αὕτη δέ ἐστιν

25. 3 utpote sententiā proprium factum] ὡς καὶ τῇ γνώμῃ οἰκειούμενον

29. 1 aut contemptum] ἢ ἐν τινι ἐξουδενωθῆς

37. 3 et ipse pro occisoribus orans] καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ὑπὲρ τῶν φονευτῶν ἐρχόμενος τῷ Πατρὶ

48. 4 et earum quae ex iuventute contigerunt temptationum] καὶ τῶν ἐκ νεότητος συμβάντων αὐτῷ πειρασμῶν

52. 1 monasterium] τὸ μοναστήριόν σου

61. 6/7 secundum imitationem Dei, volentis omnes homines salvos fieri] κατὰ μίμησιν Θεοῦ, τοῦ πάντας ἀνθρώπους ἐξ ἴσου ἀγαπῶντος, καὶ θέλοντος σωθῆναι

62. 5/6 Ut et tesine ira ac perturbatione et tristitia custodiat, atque utrosque] Ἴνα καὶ σὲ ἀόργητον καὶ ἀτάραχον διαφυλάξῃ καὶ ἄλμπον, καὶ κεῖνον διὰ τῆς σῆς ἀνεξικακίας παιδεύσῃ, καὶ ἀμφοτέρους

67. 2 aut rationalem] ἢ καὶ τοῦ λογιστικοῦ

71. 9 caritatem in nobis ostendens] τὴν αὐτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ἐνδειξάμενος

73. 2/3 tribulatio? angustia? persecutio? fames? nuditas? periculum? gladius?] θλίψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα;

4 Propter te] Ὅτι ἕνεκα σοῦ

7 neque instantia, neque altitudo] οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὑψωμα

8 neque creatura aliqua] οὔτε τις κτίσις ἐτέρω

74. 2/3 testimonium mihi perhibente conscientia mea] συμμαρτυρούσης μοι καὶ τῆς συνειδήσεώς μου

80. 1 Discite, quia mitis sum] Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, φησὶν, ὅτι πρᾶός εἰμι

2/3 humilitas autem a fastu et vana gloria liberat] ἡ δὲ ταπεινωσις, τόφον καὶ κενοδοξίας τὸν νοῦν ἐλευθεροῖ

82. 6 Secundo vero illud] *Τῷ δὲ δευτέρῳ, τὸ, Ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός, διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Καὶ τὸ*

84. 11 sicut abstinentia] *Ὡσπερ καὶ ἡ ἐγκράτεια*

91. 3 eo quod fit per res] *τοῦ διὰ τῶν πραγμάτων πολέμου*

92. 1/2 utpote naturaliter de reliquo discernens] *ὡς φυσικῶς λοιπὸν τὰ πράγματα διορῶν*

94. 2 per spiritaalem vero visibilium considerationem virtutem assumit] *διὰ δὲ τῆς τῶν ὁρατῶν πνευματικῆς θεωρίας, τὰ ἐμπαθῆ τῶν πραγμάτων νοήματα. Διὰ δὲ τῆς τῶν ἀοράτων γνώσεως, τὴν τῶν ὁρατῶν θεωρίαν*

96. 1/2 ex magna operatione] *ἐκ τῆς μεγαλοουργίας αὐτοῦ*

98. 3 aut ipsam causam generationis] *ἢ αὐτὴν τὴν αἰτίαν ζητεῖ*

II. 1. 1 sine occupatione orat] *ἀπερισπάστως πάντως προσεύχεται*

2. 3 a vitio] *τοῦ πάθους ἐκείνου*

5. 4 odio mentem liberat] *μισους μόνον τὸν νοῦν ἐλευθεροῖ*

6. 6 quod efficax est facere] *ὥσπερ καὶ παρέστη, ποιῆσθαι*

7. 1/2 et omnia eum impediencia contemnit] *καὶ πάντων τῶν πρὸς τοῦτο ἐμποδιζόντων αὐτῷ, καταφροεῖ*

14. 1/2 daemon] *καὶ ὁ δαίμων*

18. 2 tunc lacrimis dic] *τότε μετὰ δακρύων λέγε πρὸς τὸν Δεσπότην*

20. 1 Qui quaerunt animam nostram] *Οἱ τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἀεὶ ζητοῦντες*

21. 5 adorandae, sanctae Trinitatis] *τῆς προσκνητῆς καὶ ἀγίας Τριάδος*

22. 2/3 per impassibilitatem delentur] *διὰ τῆς ἀπαθείας τῆς ψυχῆς ἐξαφανίζονται*

24. 5 Propter verba enim labiorum tuorum ego custodivi] *Διὰ γὰρ τοὺς λόγους τῶν χειλῶν σου, φησὶν, ἐγὼ ἐφύλαξα*

27. 3 sed eas, quae sunt circa] *ἀλλὰ τοὺς περὶ αὐτὸν*

28. 1/2 hac quidem] *Τῇ μὲν γὰρ*

29. 15 et divisus est et nihil plus est?] *τε καὶ κεχώρισται, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ, καὶ οὐδὲν πλέον;*

30. 5 omnes aequaliter videt. Non enim est] *πάντας ἐξ ἴσου θεωρεῖ, καὶ πρὸς πάντας ἴσως διάκειται. Οὐκ ἔστι γὰρ*

31. 5 ferunt eam captivam] *φέρουσιν αὐτὸν λοιπὸν αἰχμάλωτον*
5 Post istud autem] *Μετὰ δὲ ταύτην λοιπὸν*

32. 5 Sanctae virtutes] *Αἱ δὲ ἅγαι Δυνάμεις*

33. 9 Mala vero deliberatio est, quando] *Ἡ δὲ κακὴ προαίρεσις, οἷον, ὅτε*

35. 3 ieiunium, vigiliae] *νηστεία καὶ ἀγρυπνία*
37. 3 sed secundum rectam] *ἀλλὰ τὰ κατὰ τὸν ὀρθὸν δηλονότι*
38. 3 et adiutori; aut] *καὶ βοηθῶ πρὸς κατόρθωσιν ἢ*
39. 7 pariter] *ἕφ' ἐν πάντας*
41. 2/3 aut spontanee per paenitentiam] *ἢ ἐκουσίον ἢ ἀκουσίον, διὰ μετανοίας*
- 4 Si enim nos ipsos iudicaremus, non] *Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, φησὶν, οὐκ*
48. 3 divinae participatione] *τῆς θείας ἐλλάμψεως μετουσία*
49. 4 non autem omnino bonum reddere pro malo] *οὐ πάντως δὲ ἔτι καὶ καλὸν ἀνταποδοῦναι κακοῦ*
51. 3 thesaurus tuus, ibi] *ὁ θησαυρός σου, φησὶν ὁ Κύριος, ἐκεῖ*
53. 5 ex mundo est] *ἐκ τοῦ κόσμου ἐστὶ, καὶ τὰ ἐξ ἧς*
55. 1 nutritor est activus] *ἐστὶν νοητὸς, ὁ πρακτικὸς*
56. 1/2 ad concupiscentias et voluptates] *ἐπὶ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας καὶ ἡδονάς*
57. 4 et quae sunt deinde. Si igitur] *καὶ τὰ ἐξ ἧς. Ψυχικαὶ δὲ εἰσιν, οἷον ἀγάπη, μακροθυμία, πραότης, ἐγκράτεια, προσευχὴ, καὶ τὰ ἐξ ἧς. Ἐὰν οὖν*
59. 3 et generalissimae tres cogitationes] *καὶ γενικώτατοι τρεῖς ἑμμανεῖς λογισμοί*
- 6 Oportet igitur attendere] *Δεῖ οὖν, ὡς εἴρηται, προσέχειν*
60. 2/3 tamquam dispensationis gratia, ut] *οἰκονομίας δῆθεν χάριν καὶ κυβερνήσεως, ἵνα*
61. 3 et sine mundi imaginatione. Hic] *καὶ ἀνείδεον ἐν τῷ προσεύχεσθαι. Ὁ οὖν ταύτην ἀλώβητον διατηρῶν τὴν κατάστασιν, οὕτως*
67. 2 Et primam quidem aiunt] *Καὶ πρώτην μὲν εἶναί φασιν*
- 5 firmam et intransitivam] *βεβαίαν αὐτὴν καὶ ἀμετάπτωτον*
69. 2 in somnis imaginatur] *ἐν τοῖς ὕπνοις ὁ νοῦς φαντάζεται*
71. 1/2 aut per vitiosos intellectus, qui sunt in rebus; per] *ἢ διὰ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι ἐμπαθῶν νοημάτων. Καὶ διὰ μὲν τῶν πραγμάτων, τοὺς ἐν τοῖς πράγμασι ὄντας, διὰ*
73. 1 harum intellectus] *τὰ δὲ τούτων νοήματα*
74. 5 vel languore aliquo mutatur complexio] *ἢ νοσήματός τινος ἀλλοιουμένη ἢ τοῦ σώματος κρᾶσις*
75. 3 virtutes] *αἱ δυνάμεις αὐτῆς*
79. 3 generales virtutes: prudentia] *αἱ γενικαὶ ἀρεταί, οἷον, φρόνησις*
80. 3 nimis laboriose, eo quod] *σφόδρα ἐμπόνως ζήτει, διότι*

83. 3 Hic ordo] *Αὕτη οὖν ἡ τάξις*

85. 2 daemones movent] *οἱ δαίμονες κατὰ τοὺς ὕπνους, κινουσι*

8 In aliis etiam imaginationibus similiter] *Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ἐμπαθῶν φαντασιῶν ὁμοίως*

11 movere, praesente animae caritate] *κινῆσαι οἱ δαίμονες, παρούσης τῆ ψυχῆ ἀγάπης*

88. 3 Deo et ipsius sui] *τῷ Θεῷ καὶ τοῖς εἰσεβέσει τὴν ἑαυτοῦ*

89. 1/2 possident, propter quod] *κτῶνται· διὸ καὶ στερομένοι αὐτῶν, οὐ λυποῦνται· ὡς οἱ τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς μετὰ χαρᾶς προσδεξάμενοι. Οἱ δὲ ἐμπαθῶς κτῶνται· διότι*

4 affectum arguit, probat] *τὴν διάθεσιν ἢ στέρησις ἐλέγχει*

93. 1 proprie separatio] *κρίως ὁ τοῦ Θεοῦ χωρισμός*

3 ex necessitate mors corporis] *ἐξ ἀνάγκης καὶ ὁ τοῦ σώματος*

θάνατος

96. 2 Si ambulavero] *Ἐὰν γὰρ πορευθῶ*

99. 1 Virgam significare <aiunt> iudicium Dei] *τὴν ῥάβδον σημαίνειν φασὶ τὴν κρίσιν τὴν τοῦ Θεοῦ*

III. 2. 4 Calix vero scientiam, quae est Dei] *τὸ δὲ ποτήριον τοῦ Θεοῦ, τὴν γνῶσιν τὴν τοῦ Θεοῦ*

8 Longitudo autem] *Ἡ δὲ μακρότης τῶν ἡμερῶν*

3. 6 nihil eorum, quae sub Deo facta sunt] *οὐδὲν τῶν ὑπὸ Θεοῦ κτισθέντων καὶ γεγονότων*

5. 4 et temeritas, privationes sunt] *καὶ προπέτεια ἐπὶ τῶν λογικῶν στέρησεις εἰς*

8. 2 Qui habet illam, habet] *Ὁ ἔχων τὴν φιλαυτίαν, δὴλον ὅτι ἔχει*

9. 2 sed supprimit ac in servitutem redigit] *ἀλλ' ὑποπιάζει δηλονότι καὶ δουλαγωγεῖ*

20. 2 exturbant, et ex hoc] *ἐκταράσσουσιν, ἢ τὸ λογιστικὸν ἐπισκοτίζουσιν· καὶ ἐκ τούτου*

6 excidere. Incitant] *ἐκκόπτειν. Γινώσκειν δὲ οὕτως· οἶον, ἐρεθίζουσι*

21. 2 Deum, et quae] *τὸν Θεόν· γινώσκουσιν δὲ καὶ τὰ*

4 ita sanctae Virtutes] *οὕτω καὶ αἱ ἅγαι Δυνάμεις*

26. 3 in duo universalia agmina] *εἰς δύο καθολικὰς γνώμας τε καὶ ἀγέλας*

27. 9 bonitatis eius aut non] *τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ καὶ τῆς σοφίας ἢ μὴ*

28. 9 semper esse eam; sine paenitentia] τὸ ἀεὶ εἶναι αὐτὴν ἢ μὴ εἶναι, ἀμεταμέλητα

11 tenens vel regens] διακρατουμένη, εἰ καὶ ἔχει τὸ μὴ ὄν ἐναντίον, ὡς εἴρηται, ὡς ἐκ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραχθείσα, καὶ ἐν τῇ βουλήσει αὐτοῦ ἔχουσα τὸ εἶναι αὐτὴν ἢ μὴ εἶναι

29. 3 contrarium. Et] ἐναντίον· ἀλλὰ τοῦ κατὰ μέθεξιν τοῦ κυρίως ὄντος. Καὶ

30. 5 incorporea] ἀσώματα πάντη

32. 4 secundae vero irrationabilia animalia] τῆς δὲ δευτέρας πρὸς ταύτην τὰ ἄλογα ζῶα

6 incorruptibilis demonstratur] ἀφθαρτος καὶ ἀθάνατος ἀποδείκνυται

43. 2 intellectu; et remanet] νοήματος. Χωρίσωμεν τὸ πάθος ἀπὸ τοῦ νοήματος, καὶ ἀπομένει

51. 3 sed diligentius] ἀλλὰ καὶ ἀκριβέστερον

52. 2 et corpus non multum tardare] καὶ τὸ σῶμά σου καθαρὸν καὶ ἀναμάρτητον διαμένειν· ὅταν δὲ τὸν νοῦν βλέπῃς κατὰ διάνοιαν ἀμαρτίαις σχολάζοντα, καὶ μὴ ἀνακόπτῃς, γίνωσκε καὶ τὸ σῶμά σου μὴ πολυχρονίζειν

54. 4 ut non condemnemini, donec veniat] ἵνα μὴ καταδικασθῆτε. Ὁ δὲ Ἀπόστολος ὁμοίως· Μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ,

56. 5 fornicationis; ex cenodoxia vero] τῆς πορνείας· ἐκ δὲ τῆς φιλαργυρίας, ὁ τῆς πλεονεξίας· ἐκ δὲ τῆς κενοδοξίας

57. 3 omnia, quae sunt ex ea] πάντα τὰ πάθη τὰ ἐξ αὐτῆς

58. 7 suae, sed] οἱ ἑαυτοῦ λόγοι· ἀλλ'

64. 3 et nisi quicquam melius] καὶ εἰ μὴ τι τούτων κρεῖττον

67. 2 neque scientia divinorum] οὐδὲ ψιλὴ γνῶσις τῶν θείων

69. 2/3 multa indigemus in eis vacatione, <ut> diuturna] πολλῆς δεόμεθα τῆς ἐν αὐτοῖς ἀσχολίας, ἵνα τῇ χρονίᾳ

71. 4 in eis concupiscentiam] ἐν αὐτοῖς καὶ τὴν ἐπιθυμίαν

5 sive in divinis et intelligibilibus] εἴτε ἐν τοῖς θείοις καὶ οἰκείοις καὶ νοητοῖς

72. 5 conditor bonorum] ὁ πάντων δημιουργὸς τῶν καλῶν

8 quod ex nativitate] ὅτι ταύτη μὲν ἐκ γενετῆς

11 eam habitatione abrumpimus] αὐτὸν τῆς τοιαύτης σχέσεως ἀπορρήξωμεν

78. 1 aliud a vitiis liberari] καὶ ἄλλο παθῶν ἐλευθερωθῆναι

α 81. 3 Et invenies plurimum te latentia] Καὶ εὐρίσκων πάμπολλα
κὶ διάφορα πράγματα λανθάνοντά σε

84. 2 superbiae vero eius] τῆς δὲ ὑπερηφανίας αὐτοῦ ἰδιον

85. 8 amicus mundi, ruinam] ὁ φιλόκοσμος παρὰ πρόθεσιν,
πτῶμα

91. 5 et illum] κάκεινον δὲ

92. 4 cui vult obsequi] ᾧ θέλει εἶτε ἐπεσθαι

96. 4 Propter huiusmodi enim et contristamur] Διὰ γὰρ τὰ τοιαῦτα,
λυπούμεθα μόνον· διὰ δὲ τὰ λοιπὰ, καὶ λυπούμεθα

99. 3 universalia] τὰ καθόλου θεασάμενος

IV. 4. 2 Absurdum est] Ἄτοπον γὰρ ἐστίν

5. 2 est enim] ἐστὶ γὰρ γυνῶσις

5 in praecipitium depelleret] τάχα ἂν καὶ κατὰ κρημνῶν
ῶσειεν

21. 5 propter hoc] καὶ διὰ τοῦτο

27. 4 odii, quod in te est] τοῦ ἐν σοὶ πονηροῦ μίσους

28. 1/2 propter absconditam adhuc in te tristitiam] διὰ τὴν ἐτι ἐν
σοὶ πρὸς αὐτὸν ὑπάρχουσαν κεκρυμμένην λύπην

30. 1 Quamvis frater instet maladicens te] Ἐὰν ἀδελφὸς τυχὸν
πειραζόμενος ἐπιμελήη κακολογῶν σε

32. 3 argue illum] ὕπαγε, ἔλεγξον αὐτόν

48. 2/3 Quae repellit quidem aliquis, verbi gratia] Καὶ ἀποκρούεται
μέν τις τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς. οἶον

56. 3 scientiae] ἀγίας γνώσεως

60. 3/4 et eorum quae non novit] καὶ ὧν δὲ οὐκ οἶδεν

62. 1/2 vel odium circa hominem habet] ἢ μνησικακίαν πρὸς
ἄνθρωπον ἔχων, ἢ μῖσος

64. 3 sed contemplatur] ἀλλὰ καὶ θεωρεῖ

65. 3 et primum] καὶ, ἢ

67. 5 et proximum, non moechari] καὶ τὸν πλησίον· τὸ ἀγαπᾶν
τοὺς ἐχθρούς· τὸ μὴ μοιχεύειν

68. 2 et lucernam ardentem per orationem] καὶ τὸν λύχνον καιόμενον·
τὴν μὲν ὀσφύν δι' ἐγκρατείας· τὸν δὲ λύχνον, διὰ προσευχῆς

71. 3/4 Nunc autem dimittis] Νῦν δὲ τὸν ἄγρον ἀφείς

77. 1/2 sanctae Trinitatis adorandae] τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου
καὶ προσκνητῆς Τριάδος

3 ex Trinitate] τῆς ἀγίας Τριάδος

83. 3 odisti, et] μισεῖς, ἄνθρωπον ἐμίσησας, καὶ

84. 2 secundum qualemcunque rem temporalem] καθ' οἶον·
δῆποτε τρόπον, ἢ δι' οἰονδήποτε πράγμα πρόσκαιρον

90. 3 cum ab eis convicia patitur, sustinet] ἐπ' αὐτῶν λοιδορούμενος
 εὐλογῆ· διωκόμενος ἀνέχεται
 92. 2 delictum] τὸ ἐλάττωμα τοῦ φίλου
 100. 4 mysteria omnia, caritatem] τὰ μυστήρια πάντα, καὶ
 πᾶσαν τῆν γνώσιν, ἀγάπην
 6 Deum possedit] αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐκτήσατο

2. Non inveniuntur in textu Graeco.

I. 1. 1 Capitulum primum.] α'.

40. 2/3 omnibus rebus] τοῖς πράγμασι

50. 1/2 a fiducia, quam habere debet ad Deum, excidit]
 τῆς πρὸς Θεὸν παρόρησίας ἐκπίπτει

54. 1 sancti Spiritus] τοῦ Πνεύματος

57. 1 detrahit legi] καταλαλεῖ

66. 2/3 contra illa, id est: mandatum] κατ' αὐτοῦ, ἢ ἐντολῇ

68. 3 stimulum vel reprehensionem, argumentum conscientiae]
 τὸν ἔλεγχον τοῦ συνειδήτος

69. 2 contra quoslibet obloquentes] κατὰ τινων

73. 9/11 in Christo Iesu Domino nostro. Et haec quidem
 de caritate in Dominum et dicentes et agentes sunt
 omnes sancti] ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν

91. 2 permanere, id est: sine vitio] διαμεῖναι

94. 2 per spiritalem vero visibilium considerationem virtutem
 assumit] διὰ δὲ τῆς τῶν ὁρατῶν πνευματικῆς θεωρίας

98. 3 aut ipsam causam generationis] ἢ αὐτὴν τὴν αἰτίαν

II. 8. 1/2 philautiam, id est: amorem sui] φιλαυτίαν

11. 4/5 operari et custodire iuxta illud, ut operaretur
 et custodiret illud, id est: opus] τὸ ἐργάζεσθαι, καὶ φυλάσσειν

34. 4 a Scriptura dicente] παρὰ τῆς Γραφῆς

42. 3 bibere habes omnino] πιεῖν εἶχεις

48. 3 ut ab igne igneus, totalucida facta] ὄλος φωτοειδῆς γερονῶς

53. 3 quia omnia quae sunt in mundo, concupiscentia
 carnis] Ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς

55. 3 qui est pascendi gnarus] ὁ γνωστικός

58. 3 tanta passi propter Christum cum gaudio] τοσαῦτα
 πεπονθότες διὰ Χριστόν

74. 3 quando proponuntur illi, scilicet sensui, res] ὅταν
 προσβάλλοντα αὐτῇ τὰ πράγματα

4 et movent] κινῆ

75. 5 escae, o pes, possessiones] βρώματα, κτήματα

76. 4 et oblivio] λήθη

6 et sensus] αἴσθησις

77. 5/6 Putas igitur, contraria omnia talibus expediunt] Ἄρα οὐδὲν τὰναντία τοῦτοις συμφέρει

82. 1 Nonnulli quidem dicunt] Τινές φασιν

84. 11 habebat enim mens vitium circa illud] εἶχε γὰρ τὸ πάθος

90. 3 gnarus autem orandi] τοὺς δὲ γνωστικούς

91. 5/6 ac gloriae, et eorum quae deinceps; aut] καὶ δόξης· ἢ

93. 5 mortificatum reum] τὸν νεκρωθέντα

94. 2 aut ad utilitatem aliorum] ἢ πρὸς ὠφέλειαν

99. 1 baculum vero prudentiam eius vel providentiam, id est; misericordem prospicientiam] τὴν δὲ βακτηρίαν, τὴν πρόνοιαν

III. 2. 7 sicut et Paulum] ὡσπερ τὸν Παῦλον

7. 3 philautia, id est; amor sui, utrumque est causa] φιλαυτία τῶν ἀμφοτέρων ἐστὶν αἰτία

21. 4 ita sanctae Virtutes cognoscunt Deum] οὕτω καὶ αἱ ἅγαι Δυνάμεις τὸν Θεὸν

24. 6/7 sine substantia, id est: accidentaliter et non substantialiter mente conspicitur] ἀνυπόστατος ἐν τῷ νῷ συνισταμένη

25. 6/8 Et substantiae quidem quod est et quod semper est, deliberativae vero aptitudini benignitatem ac sapientiam] τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν σοφίαν

11 semper entis, vel ut quod est, eiusdem est, et sicut semper est, eius quod semper est, etsi] ἀεὶ ὄντος· εἰ καὶ

28. 6 et aeternitatis substantiis aliis donativam] καὶ αἰδιότητος ἀλλήλαις χαριστικὴν

10/11 erit {et} omnipotentiva virtute] ἔσται τῇ παντοκρατορικῇ δυνάμει

33. 7/9 quid profundius, aut de corporibus diligentius, aut de providentia quid disertius, aut de iudicio quid planius] βαθύτερον· ἢ περὶ ἀσωμάτων, ἀκριβέστερον· ἢ περὶ προνοίας, τρανότερον· ἢ περὶ κρίσεως, σαφέστερον

43. 2 Separamus autem vitium] Χωρίζομεν δὲ

54. 3/4 et nolite condemnare] Μὴ καταδικάζετε

68. 4 et aut timore supplicii] φόβῳ κολάσεως

IV. 38. 2 a ianuis domus tuae abrenuntia] ἀπὸ θυρῶν ἀπόταξαι

51. 2 puram per omnia] καθαρᾶς

54. 4 sic quidem contempnas] οὕτω καταφρονήσης

57. 3 expediunt et ad Deum] *ἐντρεπίζουσιν*

64. 2 et benignus est] *Χρηστεύεται*

66. 5 et fornicari] *πορνεύειν*

69. 2/3 propter negligentiam operationem mandatorum Dei] *διὰ τὴν ἀμέλειαν τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας*

72. 2 Deum videbunt, quoniam ipse in corde absensus est eorum, qui in eum credunt] *τὸν Θεὸν ὄφρονται*

74. 3/4 sicut quae suadet et res contemnere materiales] *ὡς καταφρονεῖν πείθουσιν τῶν ὑλικῶν πραγμάτων*

81. 3/4 aut alicui suorum vel cognatorum] *ἢ τινι τῶν αὐτοῦ συγγενῶν*

86. 1/2 lectio vero et contemplatio] *ἀνάγνωσις καὶ θεωρία*

90. 5 non excidat, quae est ipse Deus noster] *μὴ ἐκπέσῃ*

100. 6 Ipsi gloria et imperium in saecula saeculorum] *Αὐτῶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας*

3. Translator non intellexit textum Graecum.

I. 12. 1/2 Quando per caritatem ad divinam scientiam mens rapta fuerit] *Ὅταν διὰ τῆς ἀγάπης ὑπὸ τῆς θείας γνώσεως ὁ νοῦς ἀρπαγῇ*

37. 3 secundum eum] *καὶ οἱ κατ' αὐτόν*

48. 2 in divinam caritatem venit in gratiarum actione] *εἰς τὴν θείαν ἀγάπην καὶ εὐχαριστίαν ἔρχεται*

66. 2 Idcirco et maius remedium contra illa] *Διὸ καὶ μεῖζον τὸ φάρμακον κατ' αὐτοῦ*

71. 9/10 Idcirco et Dominus noster ac Deus Iesus Christus caritatem in nobis ostendens] *Διὸ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς, τὴν αὐτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ἐνδειξάμενος*

81. 2/4 propter quem continentia et patientia et spes in Deum et impassibilitas, ex qua caritas secundum ordinem fit in nobis] *δι' ὃν ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ὑπομονή, καὶ ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς, καὶ ἡ ἀπάθεια, ἐξ ἧς ἡ ἀγάπη, κατὰ τάξιν ἡμῶν ἐγγίγνονται*

100. 8/9 Et (haec)¹ est omni incomprehensibile, eius solum immensitas, et ipsum quidem cognoscit nihil, nosse supra mentem] *Καὶ τοῦτο πάντη καταληπτὸν αὐτοῦ μόνον, ἡ ἀπειρία, καὶ αὐτὸ τὸ μηδὲν γινώσκειν, ὑπὲρ νοῦν γινώσκειν*

¹ Verba seclusa afferuntur secundum lectionem codicum, non autem prout emendata sunt in textu edito.

II. 6. 6 utpote eam, quae ipsi assistit Deo] καὶ ὡς ἀπὸ αὐτοῦ
 παρισταμένον τοῦ Θεοῦ

31. 5/6 Post istud autem, qui animam per cogitationes devasta-
 verunt, cum ea discedunt] Μετὰ δὲ ταύτην λοιπὸν, οἱ τὴν ψυχὴν διὰ
 τῶν λογισμῶν ἐρημώσαντες, σὺν αὐτοῖς ὑποχωροῦσι

90. 5 ut a Deo miseri homines separentur] ἵνα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ
 οἱ δειλίαιοι τοὺς ἀνθρώπους χωρίσωσι

III. 24. 3/4 Haec igitur Deum cognoscunt] Ταύτην οὖν
 τὸν Θεὸν γινώσκει

53. 1 Sicut corpus habet mundi res, ita et mens habet mundi
 cogitationes] Ὡσπερ τὸ σῶμα ἔχει κόσμον τὰ πράγματα, οὕτω καὶ ὁ
 νοῦς ἔχει κόσμον τὰ νοήματα

58. 3/5 Et sicut illorum vitiosiores, etsi omnium per omnia
 fuerint pueri derisione dignissimi, omnium videntur modestissimi et
 pulcherrimi] Καὶ ὡσπερ τοῖς ἐκείνων ἐμπαθεστέροις, κἂν
 πάντως κατὰ πάντα ὦσιν οἱ παῖδες καταγελαστότατοι, πάντων φαίνονται
 ἐπιεικέστατοι καὶ εὐμορφότατοι

64. 1/2 aut escas concupiscit, quae procurant, quae sub ventre
 sunt] ἢ βρωμάτων ἐπιθυμεῖ, ἢ τῶν τὰ ὑπογάστρια θεραπευόντων

IV. 58. 1/2 (Quid aversis, scientia est impassibilitas et humiliatio,
 sunt quibus nullus videbit <Dominum>.)] Ὅδοξ ἐπὶ τὴν γνώσιν ἐστίν,
 ἀπάθεια καὶ ταπείνωσις, ὧν χωρὶς οὐδεὶς ὄφεται τὸν Κύριον.

77. 9/12 et non emundamus nosmetipsos a vitiis, quae polluant
 nos et mentem excaecant ita, ut non possimus amplius sole rationes
 de his videre] καὶ μὴ καθαίρομεν ἑαυτοὺς τῶν κωλονόντων ἡμᾶς, καὶ τὸν
 νοῦν ἡμῶν ἐκτυφλούντων παθῶν, ὥστε δύνασθαι καὶ τρανότερον ἡλίον τοὺς
 περὶ τούτων λόγους ὁρᾶν

4. Partes translationis, in quibus verba non perfecte concordant cum Graecis.

Praef. 5/6 quod neque istae meae sunt agriculturae meriti-
 tis] ὅτι οὐδὲ ταῦτα εἰσὶ τῆς ἐμῆς γεώργια διανοίας

8 in paucis multa capitulaturus congregans] καὶ ἐν
 ὀλίγοις πολλὰ κεφαλαιωδέστερον συναγαγὼν

11 pro mediocritate mea] ὑπὲρ τῆς ἡμῶν μετριότητος

19/20 Fortassis autem apparebit e-contra utile qui-
 dem animae, quod ex eis revelatur] Ἴσως καὶ ἄν τι φανεῖν
 χρήσιμον τῇ ψυχῇ ἐξ αὐτῶν ἀνακαλυπτόμενον

21 Ei vero, qui non utilitatis gratia spiritalis inspicit] Τῷ δὲ
μὴ ὠφελείας χάριν πνευματικῆς ἐντυγχάνοντι

24 quasi opinione sapientiore] σοφώτερον δὴ θεν, ὡς
οἰησίας

I. 2. 4 fides, quae est in Deum] ἢ εἰς τὸν Κύριον πίστις

9. 2 sancta caritate] τῆς θείας ἀγάπης

13. 2 difficulter agitur] δυσχεραίνει

14. 1 vitiosa] ἐμπαθῆς

15. 2 culpam] πταῖσμα

3 in homine] εἰς ἄνθρωπον

24. 2 boni et mali, vel iusti et iniusti] πονηροῦ καὶ
ἀγαθοῦ, δίκαιον καὶ ἀδίκον

25. 1/2 omnesque] πάντας μὲν

5 sine vitiis] ἀπαθῆς

30. 1 nimium dolueris] πονήσης

36. 2 (sit)] γίνεται

39. 1/2 quia templum Domini, templum Domini, templum Do-
mini est] ὅτι ναὸς Κυρίου ἐστὶ

5 Solum enim credere non prodest] Τὸ δὲ φιλῶς πιστεύειν

46. 3 sub ea circumfertur] ὑπὲρ αὐτῆς περιφέρεται etiam
aliis locis

47. 2 altum sapit] μέγα φρονεῖ

48. 1 Qui timet Deum] Ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον

50. 1 Quo protinus] Τὸ τηρῆκαῦτα

2 et cum malis] ὀπρῆκα πονηροῖς

51. 5/6 a tristitia in fratrem semetipsum liberat] τῆς πρὸς
τοῦ ἀδελφοῦ λύπης ἑαυτὸν ἀπαλλάττει

55. 2 hinc quod ille probatus invenitur] ἐπὶ τῇ εὐδοκίμῃσει αὐτοῦ

61. 2 pro persequentibus vos] ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς

5 ditare dignetur] καταξίωση

72. 2 voluptatum delectationem] ἡδονῆς

75. 1/2 (et harum argumentivam)] καὶ τῆς τούτων
ἀξητικῆς

83. 2 passiones] πάθος

6 morbida cogitationem nuncupavit] τὸν ἐμπαθῆ

λογισμὸν ὠνόμασεν

84. 7 (regredientis)] ἀναποδίζοντας

92. 1 quia scientia est ditatus] καὶ τῇ γνώσει πλουτήσας

100. 3 (secundum eam)] κατ' αὐτὸν etiam aliis locis

5 (de eis)] περὶ αὐτὸν

Π. 2. 1/2 omnino vitium habet ex ea] πάθος ἔχει πάντως πρὸς αὐτό

6. 6/7 utpote eam, quae ipsi assistit Deo, quod efficax est facere orationes, ut sine occupatione et sine molestia fiant] καὶ ὡς αὐτῶ αὐτοῦ παρισταμένον τοῦ Θεοῦ, ὅσπερ καὶ παρῆστη, ποιεῖσθαι τὰς προσευχὰς ἀπερισπάστως καὶ ἀνενοχλήτως

12 amplas] τρανὰς

11. 2 et minues vitia] ἵνα μειώσῃς τὰ πάθη

13. 2/3 quando ex omnibus secesserimus] ὅταν ἐκ τῶν ἐν θρώπων ἰδιάσωμεν

14. 3 (h u i u s - p a t e r)] ὁ τοῦ τῶν πατῆρ

7 praedo] ὁ ἀλάστορ

10 et arcus eius conteratur] καὶ τὰ τόξα αὐτοῦ συντριβείη

16. 5 vel propter hoc] ἢ διὰ ταῦτα

17. 2/3 rectus usus coitus intentione generandae prolis] ἢ ὀρθὴ κησὶς τῆς συνουσίας, ὁ σκοπὸς ἐστὶ τῆς παιδοποιίας

19. 3 Contingit enim lenitate, voluptate surripiens mentem] ἀεληθότως γὰρ τῇ λειότητι τῆς ἡδονῆς ὑποκλέπτων τὸν νοῦν

5 ad consensum peccati eam vocat] πρὸς τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἁμαρτίας αὐτὸν ἐκκαλεῖται

21. 4 (qui sancto unguento perficit notitia)] ὁ τῶ ἀγίῳ μύρω τελειῶν τῆς γνώσεως

26. 6 et Deo facta] καὶ ἐν Θεῶ γενόμενος

27. 6 in omnibus] ἐν ἀνθρώποις

29. 4 in anceps principium] εἰς ἀμφίσημον

13/14 (Quoniam quidem)] Ἐπεὶ τί

30. 6 gentilis] Ἕλλην

31. 13 hoc fore] ταῦτα γενήσεσθαι

33. 6/7 utpote contra eum, qui nos inhonoravit, aut damnum nobis intulit] οἷον, κατὰ τοῦ ἀτιμάσαντος, ἢ ζημιώσαντος

35. 4 si quando] ἀλλ' ὅταν

40. 1/2 aut dum causae abscinduntur] ἢ τῶν αἰτιῶν ἀποκρυπτομένων

41. 1 (propter voluntatem)] διὰ ἡδονὴν

42. 2 et inveniens corrige] καὶ εὐρίσκεις διόρθωσιν

50. 2/3 sed potest tandem inter utrumque se habere circa eum] Ἀλλὰ δύναται ὡς μέσος εἶναι πρὸς αὐτὸν

6 laudabiles et medius et vituperabiles] ὅ τε ἐπαινετός καὶ ὁ μέσος, καὶ οἱ ψεκτοί

51. 2 amanter capi] ἐμφιλοχωροῦντα

52. 5 aut feralis, aut fit voluptatum amatrix facta, bestialis] ἢ κτηνώδης γίνεται φιλήδονος γερονώς· ἢ θηριώδης

55. 5 (sub motibus)] ἐπὶ τὰ ὄρη

57. 3 (ad hoc ne praegravet locum)] πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τινα

59. 4/5 occasiones ex necessariis dumtaxat corporis accipientes] τὰς ἀφορμὰς ἐκ τῆς ἀναγκαιότητος τοῦ σώματος δῆθεν λαμβάνοντες χρείας

60. 2 et applicare praeter id, quod consuevit] καὶ συνελθεῖν παρὰ τὸ προσήκον

62. 1 mundi] τοῦ βίου

63. 1 quod sit fas salvari] ὅτι ἐνι σε σωθῆναι

66. 2 sive] ἄνευ

67. 1 hic permitti] παραχωρεῖσθαι

70. 3 profecto et sine viribus illam perficit] δειλὸν καὶ ἀνανδρον τὸν νοῦν ἀπεργάζεται

74. 7 contra Providentiam sui] κατὰ τῆς Προνοίας

75. 2 aliae quidem in corpore] τὰ δὲ, ἐν τῷ σώματι

82. 4 (diligentia)] τὴν ἐπιμέλειαν

83. 1 (Secunda natura)] Κατὰ φύσιν

84. 10 machinationis furandi] τοῦ σκευαρίου

12 cubiculi] τοῦ σκευαρίου

85. 1 Plerique quidem aiunt] Τινὲς μὲν φασιν

89. 3 Quodsi privatur, usque ad mortem tristatur] Εἰ δὲ καὶ στεροῦνται, μέχρι θανάτου λυποῦνται

94. 2 aut amborum] ἢ καὶ ἄμφω

97. 1 recte aspicit res] ὁρθὰ βλέπει τὰ πράγματα

98. 1/2 conditionem eius] καὶ τὴν δημιουργίαν αὐτῆς

III. 2. 4 (contemplatione)] τὴν θεωρίαν

5 (Mensam autem eius)] Τὸ δὲ ἔλεος αὐτοῦ

6 subsequitur nos] καταδιώκει

3. 1 Secundum abusionem (virtutem) animae vitia in nobis contingunt] Κατὰ παραχρησιν αἱ κακίαι τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων ἡμῖν ἐπισυμβαίνουνσιν

4 dilectio] ἀκολασία

5. 5 Quapropter erat] Ἄρα οὖν ἦν

8 animalium virtutum] τῶν φυσικῶν δυνάμεων

11. 2 (et harum argumentiva)] καὶ τὰ τούτων ἀξητιμὰ

12. 1 Mens quidem si servit Deo] Ὁ νοῦς ἐάν μὲν νεύσῃ πρὸς Θεὸν

1/2 et plus nihil illi praebet ad vivendum, quam necessaria]

καὶ πλεον οὐδὲν αὐτῷ παρέχει τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων

14. 2/3 in foveam propriae seductionis incidis] εἰς τὴν βόθρον τῆς οἰήσεως ἐμπίπτεις

15. 1/3 pro qua re erga illum tristitiae amaritudine tabescis, quam ut liquet, quia huic temporalia praehonorans et ea admittens, fratrem impugnas?] ὑπὲρ τίνος τῆς πρὸς αὐτὸν λύπης τὴν πικροίαν ἐντίκτεις, ἢ δῆλον ὅτι ταύτης τὰ πρόσκαιρα προτιμῶν καὶ αὐτῶν ἀντιποιοούμενος, τὸν ἀδελφὸν πολεμεῖς;

17. 2 infidelitas vel incredulitas] ἀπιστία

2 Senior] Χαλεπωτέρα

20. 3/4 et ad orationes avolatione peregre (profectum)] καὶ τὴν τῆς προσευχῆς ἐκδημίαν

7 harum autem causae] τούτων δὲ αἰτία

15 propter spem in Christum] διὰ τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην

26. 5 in agmina tantum universaliter duo] εἰς γνώμας μόνον καθολικὰς δύο

27. 4 scilicet rationales et intellectuales] τὰ δὲ λογικὰ καὶ νοερὰ

28. 5 (quidem)] τι

10 Et ideo et est et semper erit] Καὶ διὰ τοῦτο, καὶ ἔστιν αἰεὶ, καὶ ἔσται

33. 1 (Alterutrum communicant)] Ἀλλήλαις μεταδιδούσαι

4/5 secundum quam et semetipsas et alterutrum, humiliantes se, beneficii prosequuntur] καθ' ἣν καὶ ἑαυτὰς, καὶ ἀλλήλας, καὶ τὰς ὑποβεβηκυίας ἐδεργετοῦσι

6 (quidem altius)] τι ὑψηλότερον

34. 3 quantum ad humanam mentem dico] ὡς πρὸς ἀνθρώπινον νοῦν λέγω

45. 3 propter eum, qui in cognoscente cognoscitur] διὰ τὸν ἀγνώστως γνωσκόμενον

51. 6 auris tua] τὸ ὄσ μου

54. 6 tulerunt iudicium a Iesu] ἤραν τὴν κρίσιν ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ

55. 4 (sit)] γίνεται

56. 8 Haec vero vitia] Ταῦτα οὖν τὰ πάθη

58. 1 Sicut parentes corporis] Ὡσπερ οἱ γονεῖς τῶν σωμάτων

3 omnium per omnia] πάντως κατὰ πάντα

60. 3 rursus in eam ipsam revolvunt] ἐπ' αὐτὸν ἀναλύουσι

64. 5 non haec contemnere in finem acquiescit] οὐκ ἂν τούτων καταφρονεῖν εἰς τέλος πεισθῆ

68. 2/3 neque circa humana discerni] μῆτε πρὸς τὰ ἀνθρώπινα πᾶσχειν

72. 3 qualis, putas, est] ποῖος ἄρα ἐστίν
 3 Quodsi] *Εἰ δέ*
 7 Pro certo in hoc] " *Ἡ δῆλον*
 13 ad divina transfert] ἐπὶ τὸ Θεῖον μεταφέρει
76. 1/2 dum gaudet accipere, tristatur tribuere] ἐν τῷ χαίροντα λαμβάνειν· καὶ λυπούμενον μεταδίδοναι
78. 1 Aliud est a cogitationibus immutari] " *Ἄλλο ἐστὶ λογισμῶν ἀπαλλαγῆναι*
 4 Oportet autem] *Χρὴ οὖν*
 5 et nosse circa quae habet vitium] καὶ γινῶναι πρὸς ποῖον ἔχει τὸ πάθος
79. 1/2 occupationis tribulationes] τὰς ἐκ περιστάσεως θλίψεις
80. 2 Admonitionem enim] *Γνώμην γὰρ*
 4 donat] *σοι χαρίζεται*
81. 1 admonitionis admissor] *ἐπιγνώμων*
 2 semper in his quaere] *ἀεὶ ζήτηε ἐν τοῖς οὖσι*
82. 3 mercetur] *πραγματεύεται*
84. 2 et his quae haec sequuntur] καὶ τοῖς ταύτη ἀκολουθοῦσι
 2/3 in virtutum exercitationibus extolli] τὸ ἐπὶ κατορθώμασιν ἐπαίρεσθαι
85. 1 Mundanorum virtutum executiones] *Τὰ τῶν κοσμικῶν κατορθώματα*
 3 mundanorum ostentationes sunt] *τὰ τῶν κοσμικῶν κατορθώματα*
 5 Monachi vero perfectiones sunt] *Τὰ δὲ τοῦ μοναχοῦ κατορθώματα*
 6 nuditas] *ἀκημοσύνη*
 8/9 et anxiatur etiam necesse uti; quidam autem usi sunt] καὶ κινδυνεύει πολλάκις καὶ ἀγχόνη χρῆσασθαι· τινὲς δὲ καὶ ἐχρήσαντο
86. 4 In omnibus quoque rebus] *Καὶ ἐπὶ πάντων δὲ τῶν πραγμάτων*
87. 1 Humile sapere est] *Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ*
 1 cum lacrimis et dolore] *μετὰ δακρύων καὶ πόνων*
89. 3 odiosus] *μνηστικός*
90. 5 et invitans commorare] καὶ καλῶς συναυλίζου
91. 4 quam partem magni pendes?] *ποῖον μέρος περιφρονήσεις;*

6 maerore gravare] συναπαχθήναι

7 sed eum qui patitur punias] ἄλλὰ τῷ πάσχει

ἀμυρόμενον

93. 1 Sanctae autem Virtutes] Αἱ μὲν ἀγαθαὶ Δυνάμεις

95. 3/5 Non potest autem hanc semper scilicet servare, dum
ex carnis redditionibus per daemonum insidias suffumigatur]

Οὐ δύνатаι δὲ ταῦτα ἀεὶ τηρεῖν ἐκ τῶν τῆς σαρκὸς ἀραδύ-
σεων, διὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς καπνιζόμενος

96. 3 mortuus est talis] ἀπέθανεν ὁ δεῖνα

97. 2 hoc] ταῦτα

4 Eum autem] Τὸν γὰρ

98. 1 Dei nutui per omnia dedita est] νένευκεν ὀλοτελῶς πρὸς Θεόν

99. 4 sicut hominibus videre licet] ὡς ἐν ἀνθρώποις δὲ φημι

100. 1/2 iuxta tria extenditur] τοῖς τρισὶ συμπαρατίθεται τμήμασι

IV. 1. 2 (intransmirabile)] ἀνέκβατον

2. 3 quomodo aut unde] πῶς καὶ πόθεν

7 Sed haec gentilium pueri non suscipiunt] Ἄλλὰ
τοῦτο Ἑλλήνων παῖδες οὐ παραδέχονται

5. 5 Contemplatio autem] Θεωρία γὰρ

6. 5 gentilium] τῶν Ἑλλήνων

7 qui omnipotentem volumus Deum] τὸν παντοδύναμον
ἐγνωκότες Θεόν

7 non solum qualitatum, sed et substantiarum facte-
rum] οὐ ποιότητων, ἀλλ' οὐσιῶν πεποιωμένων

8. 1 affectiones] ἐπιτηδεϊότηας

15. 2 imbuitur] πεποιῶται

21. 1/2 non videre vel non videri] τὸ φθονεῖν, ἢ φθονεῖσθαι

26. 3 malum aut nequam] φαῦλον καὶ πονηρόν

27. 4 sed eisdem laudibus instans] ἄλλὰ τοῖς αὐτοῖς ἐγκωμίαις
ἐπίμεινον

5 in eandem caritatem facile reverteris] εἰς τὴν σωτη-
ρίαν ἀγάπην εὐχερῶς ἐπανέρχῃ

29. 3 sed argutione argues] ἐλεγμῶ ἐλέγξεις

34. 2 velut] ὣς τε

35. 4 Quodsi] Εἰ δὲ

41. 1 Cum qui vanam gloriam diligit] Τοῦ ἔτι δόξαν ἀγαπῶντος κενὴν

44. 3 (Et rationali quidem ingenium)] Καὶ τῷ μὲν λογιστικῷ
τῆς ψυχῆς

48. 3/4 aut separatione, vel alia quamvis amara occupatione]
ἢ μετεωρισμῶ, ἢ ἄλλῳ τινὶ τοπικῷ περισπασμῶ

49. 5 in omni sufficientia ordinatam esse] ἐν παντί
τῇ ἀταρξείᾳ στοιχῆσαι

51. 1/2 qui ab omnimodis immutatus sit] ὁ παντά-
πασιν ἀπαλλαγείς

3 immaterialem] ἀέθλον

54. 2 Cum autem apparuerint] Ὅταν δὲ φανῆ

55. 1 Qui diligit Dominum] Ὁ ἀγαπῶν τὸν Χριστὸν

6 sed qui dicit] ὃν χωρὶς ὁ λέγων

6 et hinc regnum eius adipisci] ἢ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τυχεῖν

60. 4/5 Sic igitur mentem sano statu perficit] Οὕτως οὖν
τὸν νοῦν ἄτρυφον ἀπεργάζεται

66. 2 irrationabilitatem dirigit] τὴν ἀλογιστίαν διορθοῦται

67. 9 per donum] διὰ τῶν δώρων

73. 4 quam cor mandavit, numeravit Dominus] ὃν
καρδίαν ὀνομάζει ὁ Κύριος

6 Dominum] Χριστὸν

77. 10 quae polluant nos] τῶν κωλονόντων ἡμᾶς

78. 1 et pignus fidei] καὶ τὸν ἀρράβωνα τοῦ Πνεύματος

81. 2 (verba)] πληγαὶ

83. 1 Quidam blasphemavit] Ὁ δεῖνα ἐβλασφήμησε

85. 1/2 Sed tamen] Ἀλλ' οὖν

4/5 ut non obnoxii efficiamur praevaricationis mandatorum
et verbi Dei abusione expositionis] ἵνα μὴ ἐπόδικοι γενώμεθα, μετὰ τῆς
τῶν ἐντολῶν παραβάσεως, καὶ τῆς τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ παρεξηγήσεως

87. 2 hominem] τοῦς ἀνθρώπους

92. 3 aut cum esse videtur] ἢ δὲ εἶναι δοκοῦν

95. 4 Quodsi] Ἐπὶ δὲ

96. 9 et sapientia repleti] καὶ φιλανθρωπίας ἀνάμεστοι

97. 3/4 Contemptores autem et divinorum mandatorum] Οἱ δὲ
τῶν ἐντολῶν καταφρονῶνται, καὶ τῶν θείων

98. 5 per mundum collidantur] διὰ τὰ κόσμον προσκρούσσωσι

CONSPECTUS RERUM.

Praefatio	3
Textus translationis	8
Praefatio Cerbani	8
Praefatio ipsius philosophi	9
Hecatontas prima	10
Hecatontas secunda	22
Hecatontas tertia	39
Hecatontas quarta	54
De discrepantiis translationis a textu Graeco	69
1. Desunt in textu translationis	69
2. Non inveniuntur in textu Graeco	76
3. Translator non intellexit textum Graecum	78
4. Partes translationis, in quibus verba non perfecte concordant cum Graecis	79
Tabulae : I. Cod. Admont. 767. fol. I—1 ^o (= A : Praefatio et translatio Cerbani).	
II. Cod. Reun. 35. fol. 1 ^r —2 ^r (= R : Praefatio et translatio Cerbani).	

